

uitgave van het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee
jaargang 29 nummer 4, augustus 2001
prijs losse nummers f 7,50 / 150 BFr

Soemmoed

- wie vergeldt nu eigenlijk wie?
- het Sharon-proces in België
- Palestijnse media onder bezetting

Soemoed

is het officiële orgaan van het Nederlands Palestina Komitee en het Vlaams Palestina Komitee en wordt uitgegeven door de Stichting Palestina Publikaties. Het verschijnt zes keer per jaar. De redactie is verantwoordelijk voor de inhoud van Soemoed, dus ook voor de artikelen van de medewerkers. Dat betekent niet dat de redactie het altijd eens hoeft te zijn met de visie van de medewerkers. Uitgangspunt van beoordeling is onder meer dat een bijdrage niet in strijd mag zijn met de principes en doelstellingen van beide komitees.

Nederlands Palestina Komitee

Postbus 10520, 1001 EM Amsterdam
Telefoon: 020 - 6246046
Fax: 020 - 6268857
E-mail: npk@xs4all.nl
Website: www.palestina-komitee.nl

Vlaams Palestina Komitee

Vierwindenstraat 60, 1080 Molenbeek
Telefoon: 02 - 501 67 49
Fax: 02 - 511 89 19
E-mail: vpkom@mailroom.com

Soemoed

is het Arabische woord voor vastberadenheid of standvastigheid - een begrip dat in de Palestijnse gemeenschap wordt gebruikt om de strijd voor behoud van het land en voor terugkeer naar Palestina te karakteriseren.

Aan dit nummer werkten mee:

Paul Vanden Bavière, Mirjam van den Berg, Koen Bos, Rudi Cornelissen, Evert-Jan Grit, Martha Hovy, Jan Moerings, Wim de Neuter, Jochem van Oosten, Robert Soeterik, Tine van het Veld & Kees Wagtenonk.

Productie: 't Seepaert, Amsterdam

Druk: Ton Mittelmeijer, Amsterdam

Abonnementen

Het abonnementsgeld loopt gelijk met het kalenderjaar en bedraagt voor 2001 f 45,- / 900 Bfr. Dit bedrag dient binnen een maand na ontvangst van de acceptgiro te worden voldaan. Indien een maand voor het verstrijken van de abonnementsperiode geen bericht van opzegging is ontvangen, wordt het abonnement automatisch verlengd.

Postbankrekeningnummers:

2047409 t.n.v. Stichting Palestina Publikaties, Amsterdam
1806947 t.n.v. Nederlands Palestina Komitee, Amsterdam
523-0402235-51 t.n.v. Vlaams Palestina Komitee, p/a Pletinckxstraat 4/6, 1000 Brussel

Redactioneel

de nieuwe Israelische koers

Langzamerhand lijkt er enige duidelijkheid te komen in Israelische politiek jegens de Palestijnen, sinds het failliet van 'Oslo' en het uitbreken van de *Intifada*.

Sinds de bezetting door Israel in de Juni-Oorlog van 1967 van de Westelijke Jordanoever en de Strook van Gaza zijn er door opeenvolgende regeringen van de Arbeid(er)spartij stappen gezet om - langs de lijnen van het zogeheten Allon-Plan - Israels greep op grote delen van de Bezette Gebieden te versterken - door op grote schaal Palestijnse grond te onteigenen en joodse nederzettingen te bouwen. Om het joodse karakter van de Staat Israel veilig te stellen, was men binnen de Arbeid(er)spartij tegelijkertijd voorstander van het afstoten van de grote Palestijnse bevolkingscentra. Deze zouden in een staatsverband met Jordanië ondergebracht moeten worden.

De Oslo-Akkoorden bouwden op dit principe voort, zij het dat men zich binnen de Arbeidspartij bereid toonde de Jordaanse optie los te laten en ruimte te maken voor een Palestijns Gezag (*nota bene*: geen Palestijns Nationaal Gezag; zie de bijdrage van Avo Kaplanian in dit nummer van *Soemoed*), waaraan het bestuur over de Palestijnse bevolkingscentra en delen van het Palestijnse platteland overgedragen zou worden. In de loop van de jaren negentig gingen zelfs binnen de rivaliserende *Likoed*-partij - van oudsher een bolwerk van de Groot-Israel-gedachte - dergelijke stemmen op. De meningsverschillen tussen de beide partijen spitsen zich eerder toe op percentages van, aan de Palestijnen over te dragen, bezet grondgebied.

Het failliet van 'Oslo', de verkiezingsnederlaag van de Arbeidspartij, de

misplaatste teleurstelling van Israelisch-Links in de Palestijnen en tenslotte de *Intifada*, hebben bovengenoemde weg afgesloten. Door de regering van nationale eenheid onder leiding van het duo Ariel Sharon (*Likoed*) en Shimon Peres (Arbeidspartij) wordt - onder het mom van 'vergeldingsakties' - inmiddels de fysieke infrastructuur van het Palestijns Nationaal Gezag vernietigd en is een liquidatiepolitiek tegen Palestijns kader in gang gezet. Men geeft daarmee aan niet langer op een politieke regeling van het conflict met de Palestijnen uit te zijn. Meer en meer gaan stemmen op voor een eenzijdige terugtrekking (wel te verstaan uit slechts 40 procent van de Bezette Gebieden), ingegeven door het eerdergenoemde streven het joodse karakter van de (in oppervlakte vergrote) Staat Israel veilig te stellen.

Maar er zijn mogelijk nog gevaarlijker scenario's in de maak. Zo lijken de Israelische machthebbers met hun liquidatiepolitiek, naast het eerdergenoemde doel, Palestijnen te willen aanzetten tot extremistische acties. Deze kunnen vervolgens aangegrepen worden om tot nog drastischer maatregelen over te gaan. Daarbij valt - net als in 1948-49 en opnieuw in 1967 - te denken aan massale verdriving ('*transfer*') van Palestijnen. In invloedrijke rechtse Israelische kringen wordt de noodzaak van een dergelijke stap (joodse karakter van de Staat Israel ...) bepleit en worden de *ins & outs* daarvan bediscussieerd (zie het april-nummer van dit jaar van *Soemoed*). Nog maar enkele jaren geleden werd ook in Kosovo etnisch gezuiverd waar de wereld bijstond.

Het blijft verbijsterend om te zien dat de internationale gemeenschap nalaat om tot actie over te gaan en Israel op de ingeslagen, gevaarlijke weg ongemoeid zijn gang laat gaan.

(JVO)

Doelstelling

Het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee streven naar versterking van de solidariteit met het Palestijnse volk. Zij ondersteunen het recht van het Palestijnse volk op zelfbeschikking, het recht op een onafhankelijke Palestijnse staat, alsook het recht op terugkeer van alle Palestijnse vluchtelingen naar hun oorspronkelijke woongebieden.

Daartoe verschaffen de beide komitees informatie over de dagelijkse werkelijkheid en de politieke, sociale en economische strijd van Palestijnen. Zij veroordelen iedere poging om buiten het Palestijnse volk om over zijn lot te beslissen.

Volgens het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee vormt de eerste voorwaarde voor het bereiken van een rechtvaardige vrede een eind aan de ontrecting van Palestijnen door de staat Israel. Het discriminerende karakter voor Palestijnen van het zionistische staatsbestel dient aan de kaak gesteld te worden, evenals de expansiepolitiek van de staat Israel.

Daarnaast vragen de beide komitees aandacht voor de Palestijnen in de diaspora, die in veel gevallen aan onderdrukking blootstaan.

Het Nederlands en het Vlaams Palestina Komitee roepen op tot steun aan alle bewegingen – met name in Palestina en Israel - die zich daadwerkelijk inzetten voor een rechtvaardige oplossing van het Palestijns-Israelisch conflict.

De beide komitees werken samen met organisaties in de strijd tegen racisme en andere vormen van discriminatie.

Foto:
Associated Press

Het door Israel
gebombardeerde
politiebureau in
Ramallah

pagina 4

In memoriam Israel Shahak - mensenrechtenactivist en wetenschapper.

pagina 6

Sharon verbergt zijn falen achter clichés over 'terreur'.

pagina 8

'Theologie is gericht op het vergroten van humaniteit en dus ook op het bestrijden van alles wat dat in de weg staat' - een interview met ds. Jan den Hertog, lid van de sectie Midden-Oosten van de Samen-Op-Weg-Kerken (SOW).

pagina 11

Een golf van etnische zuivering: huizen ruimen.

pagina 13

Reisverslag: Gaza in de wurggreep.

pagina 22

Revisionisme: Camp David - tragedie als gevolg van gemaakte fouten.

pagina 24

Hoe 'post-zionistisch denken' leidt tot een doodgeboren vredesplan - een kritiek op de '80 Stellingen voor een Nieuwe Israelische Vredesbeweging' van Uri Avnery.

pagina 30

Israeli's mijden België - een *up-date* van het Sharon-proces.

pagina 32

'Eindelijk gerechtigheid, hoop ik' - een interview met Souad Srour al-Meri (Sharon-proces).

pagina 34

Intifada: de media - het eerste oorlogsslachtoffer.

pagina 36

Palestijnse media - eigen zwakheden en de macht van de Israelische PR-machine.

pagina 38

De onderdrukking van de Palestijnen in filatelisch perspectief.

pagina 16

middenkatern:

Analyse: De *Intifada* in een beslissen-de fase.

correctie

In het redactioneel van het vorige nummer staat een feitelijke onjuistheid: Onder druk van de internationale verontwaardiging over de Palestijnse zelfmoord-aanslag op een discotheek in Tel Aviv, verklaarde PNA-president Yasser Arafat op 2 juni *zich te*

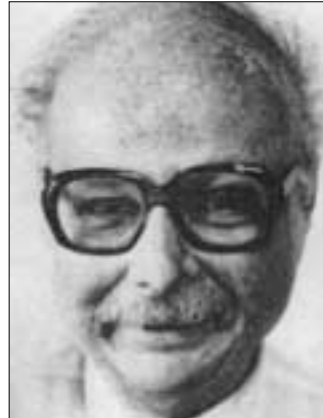
zullen inzetten voor een staakt-het-vuren. Pas op 12 juni (en niet al op 2 juni) is - na verdere druk van CIA-directeur George Tenet - door Arafat officieel een 'onvoorwaardelijk staakt-het-vuren' afgekondigd, dat de volgende dag inging.

de redactie

mensenrechtenactivist & wetenschapper

in memoriam Israel Shahak (1933-2001)

Michael Adams

Israel Shahak (geboren Israel Himmelstaub) was een van Israels meest opmerkelijke en controversiële burgers. Als prominent academicus, schrijver en strijder voor de mensenrechten had hij iets van een profeet uit het Oude Testament.

Aanvankelijk beschimpt door onwetende fanatici - zowel in Groot-Brittannië als in Israel - won hij in de loop der tijd ieders respect, met uitzondering van dat van de meest verblinde nationalist.

Israel Shahak werd in 1933 geboren in Warschau in een ontwikkelde joodse familie en was tien jaar oud toen hij door de Nazi's gevangen werd gezet in het concentratiekamp Bergen-Belsen. Kort na zijn bevrijding in 1945 emigreerde hij naar Palestina, waar hij drie jaar later burger werd van de nieuw gevormde staat Israel. Hij diende in het Israelische leger, werkte vervolgens als assistent van het hoofd van Israels Atoom Energie Commissie en was later een zeer gevierde hoogleraar organische chemie aan de Hebreeuwse Universiteit in Jeruzalem. Kortom, een model-carrière voor een joodse inwoner van Israel.

Echter, bovenstaande samenvatting laat het meest belangrijke deel van zijn levenswerk buiten beschouwing - dat deel, op grond waarvan hij een plaats verdient in de geschiedenis van het land dat hem had geadopteerd - en wereldwijd in de strijd voor de verde-

diging en het verder uitbouwen van de mensenrechten.

Shahak was jarenlang voorzitter van, en drijvende kracht achter de Israelische Liga voor de Mensen- en Burgerrechten. Deze kwalificaties vormden evenwel slechts een zwakke afspiegeling van de gedrevenheid waarmee hij zich aan de zaak wijdde, terwijl hij tegelijkertijd zijn academische verplichtingen met zeer veel succes nakwam, in het nastreven van humanitaire waarden in een samenleving waar deze constant in gevaar waren.

Vanaf het eerste begin en in verhevigde mate na de veroveringen in [de Juni-Oorlog van] 1967, was het Israel waarin hij leefde en werkte een staat waarin één volk over het andere heerste, op grond waarvan, naar Shahaks mening, deze staat het recht verspeelde zich een ware democratie te noemen. Hij zette zich aan de taak om in eerste instantie op te komen voor de belangen van de onterfde minderheid - de Palestijnen - en vervolgens de wereld te informeren omtrent de onrechtvaardige en veelal onwettige maatregelen van de Israelische autoriteiten om de niet-joodse inwoners

onder de duim te houden.

Zoals te verwachten viel, haalde hij zich hiermee de toorn van de Israelische regering op de hals en de diepe vijandschap van een groot deel van de bevolking. Er waren tijden - in de jaren zeventig en tachtig - dat hij met de dood werd bedreigd en publiekelijk werd belasterd. Hij reageerde daar evenwel minachtend op, met een zelfverzekerdheid die versterkt werd door de bewondering van zijn studenten aan de universiteit. Velen van hen moesten overigens niets van zijn politieke opvattingen hebben, maar hij nam hen voor zich in door zijn grote klasse als docent en wellicht ook - hoewel zij dat nooit toegegeven zouden hebben - vanwege zijn overduidelijke oprechtheid en de moed waarmee hij volhardde in zijn kritiek op de autoriteiten.

Wat deze moed betreft: daarvan kreeg ik de eerste keer dat ik zijn naam hoorde noemen al een voorproefje. Ik had een artikel geschreven waarin de verwoesting in 1967 door het Israelische leger van het Palestijnse dorp Imwas (Emmaus) aan de kaak werd gesteld. De pers-attaché van de Israelische ambassade in Londen schreef een brief waarin hij stelde dat ik het verhaal uit mijn duim had gezogen. In die dagen werden Israel en de Israelische strijdkrachten in het Westen alom bewonderd (wat is dat al weer lang geleden!). De brief van de pers-attaché zou overtuigend zijn geweest, ware het niet dat er nog twee brieven werden gepubliceerd: de ene was van de hand van een Israelische soldaat, die zelf getuige was geweest van de verwoesting van Imwas; de andere sprak de pers-attaché tegen en bevestigde mijn verhaal. De laatste brief was ondertekend met: Israel Shahak.

In 1967 kende een dergelijke interventie door een Israelische staatsburger geen precedent. Of zij nu in alles met de politiek van de regering instemden of niet, in het openbaar spraken Israeli's daarover geen kritiek uit. Shahak deed daarentegen de daaropvolgende 25 jaar wat hij kon om de westerse media te informeren over de mensenrechtenschendingen die de voortdurende bezetting van een groot deel van Palestina met zich mee bracht. Na de desastreuze invasie van Libanon in 1982 richtte de onvermoeibare profes-

sor in de organische chemie de schijnwerpers op de martelkamers in het [Israëlische/Libanese] gevangenkamp Khiam [Zuid-Libanon] en op andere gruweldaden van de Israëlische bezettingsmacht.

[Jarenlang heeft (ook) het Nederlands Palestina Komitee geprofiteerd van de belangrijke/belastende informatie die Shahak en zijn kleine groep medewerkers uit de Hebreeuwse pers naar boven haalden en in Engelse vertaling afdrukten in periodiek verschijnende zogeheten *Shahak Papers*; de deur van zijn huis in Jeruzalem stond altijd open voor medewerkers van het komitee; red.]

Shahaks levensstijl was sober, tot in het extreme. Ongehuwd en in een later stadium van zijn leven behept met een slechte gezondheid, woonde hij alleen in een sober appartement, omgeven door boeken - hij was zeer goed op de hoogte van de joodse geschiedenis en filosofie en publiceerde na zijn pensionering in 1991 nog enkele boeken:

Jewish History, Jewish Religion - the Weight of Three Thousand Years, Londen [Pluto Press] 1994; 127 pp.); *Open Secrets - Israeli Nuclear and Foreign Policies*, Londen [Pluto Press] 1997; 193 pp.; en (samen met Norton Mezvinsky) *Jewish Fundamentalism in Israel*, Londen [Pluto Press] 1998; 192 pp.

Hij veroorloofde zichzelf slechts één luxe: Eenmaal per jaar maakte hij een buitenlandse reis, niet om in Parijs of New York geld te laten rollen, maar om naar de opera te gaan, waarvan hij een zeer deskundige enthousiasteling was. De rest van de tijd werkte hij, onbaatzuchtig en met een krachtige vastberadenheid, waarbij hij nooit een millimeter toef gaf aan degenen die naar zijn mening zijn land in een toestand van moreel verval sleepten, waaruit het moeilijk nog gered kon worden.

Geïnspireerd door zijn voorbeeld zijn inmiddels ook anderen in Israël de zaak toegedaan die hij zo'n 30 à 40 jaar vrijwel in zijn eentje publiekelijk

heeft behartigd. Maar, zoals hij kort voor zijn dood (op 2 juli jl.) vaststelde, progressieve denkbeelden hebben de afgelopen 20 jaar in Israël aan kracht gewonnen. Helaas voor Shahak, geldt dat ook voor extreem rechts, dat momenteel het politieke toneel domineert. De wijze waarop het conflict tussen de progressieve krachten en extreem rechts zich ontwikkelt, zal het karakter van Israël voor wat betreft de nabije toekomst gaan bepalen - evenals de kans om tot vrede met de Palestijnen te komen.

Israël Shahaks invloed en voorbeeld zullen een belangrijke rol blijven spelen bij het bepalen van de uitkomst van dit conflict.

uit: *The Independent* van 26 juli 2001

Michael Adams is redacteur van *The Independent* (Londen)

vertaling: Jochem van Oosten

Het oorverdovende geluid van straaljagers knalt door de lucht.

In een groep van vier vliegen ze continu over de Strook van Gaza. Palestijnse kinderen bekechten met elkaar om hun gelijk te halen: is het een F16 of niet? het geweld tussen Israël en de Palestijnen is nu al tien maanden aan de gang. Temidden van dit geweld is een groepje Palestijnse acteurs bezig met een theaterstuk dat na de zomervakantie op de Palestijnse scholen wordt opgevoerd.

A Theatre day at School maakt theaterproducties voor kinderen tussen de tien en zestien jaar. De groep is in 1994 opgericht door de Nederlander Jan Willems en de Amerikaanse Jackie Lubeck. Zij leiden Palestijnse acteurs op die na drie jaar training hun eigen theaterproducties voor jongeren opzetten.

Jan Willems: 'Theater maken voor kinderen is belangrijk, omdat ze niet gewend zijn hun eigen stem te laten horen. Hen wordt geleerd heldhaftig te denken. Ze moeten van de oudere generaties blijven strijden voor het land dat ze verloren hebben. Het is heel moeilijk om je ver-

jeugdtheater in een oorlogssituatie jonge Palestijnen uiten zich op het toneel

beelding open te houden op het moment dat je gevangen zit in een oorlogssituatie. Wij proberen met theater de fantasie van kinderen te stimuleren, die anders is dan de rauwe werkelijkheid.'

In de Strook van Gaza is 60 procent van de bevolking jonger dan 15 jaar. De kinderen hebben dagelijks te maken met geweld. Op straat overleven alleen de sterken. Wie anderen naar beneden trapt, groeit in aanzien. Het is een voortdurende strijd de beste en de sterkste te willen zijn. Op school is er weinig ruimte voor zelfontplooiing. Het schoolsysteem is in elkaar geklapt en kinderen krijgen per dag 5 uur les. De schoolkinderen zitten vaak noodgedwongen thuis met als enige afleiding de *Intifada*.

De 27-jarige Rafat is een van de acteurs die wordt opgeleid in *A Theatre day at School*. Hij woont in het vluchtelingen-

kamp Khan Yunis in het zuiden van de Strook van Gaza waar dagelijks geschooten wordt. Rafat is bang en voor het eerst durft hij aan die angst toe te geven, in tegenstelling tot vroeger. Toen werd hij tijdens de eerste *Intifada* (eind jaren tachtig) beschouwd als een held. Hij was daar als 14-jarige erg trots op. Nu voelt hij zich vooral verloren en gefrustreerd, behalve als hij op het podium staat. 'Dan kan ik lachen, huilen, springen, me als een kind gedragen, een oude vrouw zijn. Dan kom ik aardige Rafat tegen die geen complexen en problemen heeft. Theater helpt me mijn verdriet te verwerken.'

Tinus Kramer (IKON)

Het Andere Gezicht (IKON-Televisie), dinsdag 16 oktober, 21.50 u. op Nederland 1

Sharon verbergt zijn falen achter clichés over 'terreur'

Robert Fisk

Wreed behandeld en onderworpen, hebben Palestijnen het enige verloren dat hen op hun plaats hield: angst.

Afgelopen week gebruikte de Israëlische premier Ariel Sharon in één paragraaf het woord 'terrorisme' tot vijfmaal toe: terreur, terrorisme, globale terreur, internationale terreur, en - hoe kan het anders - Arabische terreur. Zelfs de BBC hanteerde opnieuw het Israëlische lexicon, toen haar verslaggevers het bij de begrafenis van de Israël's die omgekomen waren bij de zelfmoordaanslag afgelopen week [in een pizzeria in Jeruzalem] over 'Palestijns terrorisme' hadden. Dat is niet de term die de BBC gebruikte toen, ruim een week geleden, een joodse kolonistengroep een Palestijnse baby en nog twee andere leden van dezelfde familie ombracht. 'Terreur' is thans zowel een Israëlische interpunctie als een definitie geworden, een altijd op terug te grijpen ontsnappingsclausule en een kunstgreep om te misleiden.

10

De goddeloze (*wicked*) zelfmoordaanslag van afgelopen week in Jeruzalem was niet louter een blijk van wreedheid van Palestijnse zijde. Het bracht ook het noodlottig falen van de Israëlische politie en het Israëlische leger aan het licht. Immers, die week werd elke Palestijn, die zich in de buurt van de Jaffastraat bevond, gearresteerd en ondervraagd. Twee dagen vóór het bloedbad in de pizzeria, was ik ervan getuige dat Israëlische soldaten een Palestijnse arbeider naar de kant van de Ben Jehudastraat sleepten - zo'n 20 meter van het restaurant vandaan en 24 uur vóór de aanslag. Ik zag dat zeven Palestijnen in de rij stonden om in een zijstraat ondervraagd te worden

door de Grenspolitie [berucht om de ruwe methoden van haar agenten; red.]. Niettemin wist op de bewuste donderdag [9 augustus] een Palestijn, die zich omhangen had met een lading explosieven en spijkers, een restaurant binnen te lopen, dat op dat moment vol zat met Israëlische vrouwen en kinderen.

Zeker, de Israël's hebben verscheidene bomaanslagen weten te verhinderen. De moordaanslag door Israël op een lid van HAMAS in Tulkarem, ruim een week geleden, heeft mogelijk een zelfmoordaanslag in Tel Aviv helpen voorkomen. Maar uiteindelijk weet iemand die een zelfmoordaanslag wil plegen, altijd wel ergens een lacune in de beveiliging te vinden. De Palestijnse vreugdefeesten - het schieten in de lucht, de snoepjes die werden uitgedeeld, het dansen in de straten van de vluchtelingenkampen in Libanon - waren grotesk en obscene. Maar in een afschuwelijke vorm brachten zijn een angstaanjagende boodschap naar buiten: Dat het mogelijk is om Israël's - hoe onschuldig of jong ook - te laten lijden, zoals Israël's onschuldige Palestijnen laten lijden.

Wellicht zijn Israël's zelf zich hiervan nog niet bewust. Toen Palestijnse kinderen afgeschoten werden door Israëlische soldaten voor het werpen van stenen - of voor het zich bevinden in de buurt waar stenen werden gegooid - hebben Israëlische woordvoerders de mythe van de 'kinder-opoffering' bedacht. Voor de aarts-'terrorist' Yasser Arafat jagen Palestijnen - zo wilden zij ons laten geloven - hun geliefde

zonen en dochters welbewust de dood in. De dag na de aanslag in Jeruzalem kondigde de woordvoerder van de Israëlische regering, Dore Gold, aan, dat Arafats Palestijnen - blijkbaar is er geen verschil tussen het Palestijns Nationaal Gezag (PNA), HAMAS en de Islamitische Djihad - met opzet Israëlische kinderen tot doelwit namen. Met andere woorden: wanneer Palestijnse kinderen omkwamen was het de fout van Arafat, maar ook wanneer Israëlische kinderen omkwamen lag de fout bij hem.

In werkelijkheid maakt Israël een crisis van zelfbedrog door. Terwijl zij weigeren te erkennen dat hun troepen andermans land bezet houden, dat hun joodse kolonisten (*settlers*) - het Franse woord *colons* is accurater, aangezien het hier gaat om een koloniale exercitie - onverminderd door gaan huizen te bouwen op Palestijnse grond, dat zij de Palestijnen altijd ontzegd hebben hun hoofdstad in zelfs maar het kleinste deel van Jeruzalem in te richten - ondanks dit alles hebben de Israël's zichzelf wijsgemaakt dat *zij* in een staat van beleg leven.

Wat er werkelijk aan de hand is, is dat de oude structuren ineen zijn gestort. Na 1967, na de bezetting door Israël van de Westelijke Jordaanoever, de Strook van Gaza en de Hoogvlakte van Golan, hebben Palestijnen jarenlang in een toestand van toenemende vernedering geleefd. Zij werkten voor hun nieuwe Israëlische bazen en bouwden voor hen joodse nederzettingen op [onteigende] Palestijnse grond. Zij werkten in grote aantallen als col-laborateurs. Ik herinner mij een ont-

moeting in 1976 met twee Palestijnen die openlijk door Israël als 'politie-agenten' waren aangesteld. In Zuid-Libanon zou de kleinste Israëlische invasie Palestijnse guerrillastrijders in paniek in noordelijke richting doen vluchten, richting Beiroet. Op zaterdag vertoonden zij zich, zwaaiend met hun machinegeweren om in grote getale naar de middagvoorstelling van een bioscoop te gaan, vooral wanneer daar een oorlogsfilm werd vertoond. Een grote mond, weinig moed: de Palestijnen deden wat Israël wilde dat zij deden. Het merendeel van hen was tot zwijgen gebracht, vernederd en gehoorzaam.

Of Libanon hierin verandering heeft gebracht - het voorbeeld van de *Hizbullah* die Israëlische strijdkrachten een nederlaag heeft toegebracht vormt in gesprekken in Gaza het onderwerp van de dag - of dat de eigen onterving en nederlaag teveel werden om te kunnen verwerken, hoe het ook zij, de Palestijnen zijn langzaam gaan inzien dat zij niet langer hoefden te gehoorzamen. Bijgevolg begonnen zij, na het ombrengen van de eerste Palestijnse stenengooiers, terug te schieten. Israëlische tankaanvallen werden beantwoord met mortierbeschietingen. Op Palestijnse zelfmoordaanslagen zijn de operaties van Israëlische doodseskaders gevolgd, die op hun beurt weer beantwoord zijn met meer zelfmoordaanslagen. Het favoriete cliché van president Bush - 'de cyclus van geweld' - is juist. Iedere Palestijn die het in vroeger dagen waagde om weerstand aan Israël te bieden, werd zonder pardon vernietigd. Er was geen 'cyclus', uitsluitend repressie. De taal van de macht, zo noemden de Israël's dat toen. Sharon geloofde erin.

Toen hij de taal van de macht in 1982 in Libanon praktiseerde, liep dit uit op een tragedie voor zowel Israël als voor de Libanezen en de Palestijnen. Maar Sharon heeft niets geleerd. De oude baas gelooft nog altijd in het 'de Palestijnen een lesje leren', ook al betekent dat hetzelfde lesje opnieuw leren aan die andere oude baas, Arafat. Maar die les is niet geleerd. Het Israëlische

publiek zou graag een herbezetting van de gehele Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza zien - omdat Israël zogenaamd bloot staat aan een Palestijnse beleg, verliezen zij uit het oog dat het grootste deel van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza nog altijd door Israël wordt bezet - en, in de sinistere bewoordingen van een Israëli die afgelopen week aan de zelfmoordaanslag ontkwam, een 'sterilisatie' van de Palestijnse gebieden. Hoge Israëlische legerfunctionarissen weten dat dit een dwaling zou zijn.

Sharon zit inmiddels ingeklemd tussen twee invloedrijke machten - zijn rechtse aanhangers en de strijdkrachten. Dit verklaart waarom zijn 'verging' voor de zelfmooraanslag in de pizzeria de verwoesting impliceerde van een leeg politiebureau in Ramallah en de bezetting van een instelling in Jeruzalem die een rol zou hebben kunnen spelen in het herstel van de rust: het Orient House. Zoals Arafat zijn volk een eigen staat in het vooruitzicht stelde en in het verwezenlijken daarvan niet is geslaagd, zo beloofde Sharon zijn volk veiligheid, waarin hij evenmin is geslaagd.

Dit is het probleem dat Israël's uiteindelijk onder ogen zullen moeten zien. Wanneer een volk zijn angst verliest, dan zal het nooit meer bang zijn. Een volk dat eenmaal zijn angst verloren heeft, kan niet opnieuw angst ingeboezemd worden. Een overmachtig Israël

ziet zichzelf daarom gesteld tegenover een kwetsbare maar opstandige bevolking die onder Israëlische bezetting leeft. Iedereen die ervaring heeft met het krijgsbedrijf weet, dat wanneer de tegenstander zijn angst heeft verloren, de oorlog niet meer te winnen is.

uit: *The Independent on Sunday* van 12 augustus 2001

Robert Fisk is als Midden-Oostencorrespondent verbonden aan *The Independent* (Londen) en is gestationeerd in Beiroet.

vertaling: Koen Bos

'theologie is gericht op het vergroten van humaniteit en dus ook op het bestrijden van alles wat dat in de weg staat'

een interview met ds. Jan den Hertog (SOW-Kerken)

'De houding van de SOW-Kerken ten opzichte van het geweld in Israel en de Palestijnse gebieden is er één van toekijken en zwijgen.' Dat stelt Jan den Hertog, predikant en lid van de sectie Midden-Oosten van de Samen-Op-Weg-Kerken. Ook heeft hij kritiek op de ontwerptekst voor de nieuwe kerkorde, het Statuut waarin wordt gesproken van een onopgeefbare verbondenheid met het Volk Israel. Den Hertog is net terug van een bezoek aan Israel en de Palestijnse gebieden en IKON-redacteur Jurgen Maas vroeg de predikant daarom allereerst wat hem het meest is bijgebleven van zijn reis.

Jan den Hertog:

Ik denk de afstand, de onbekendheid over en weer, de angst die bij beide groepen heel duidelijk voelbaar en merkbaar is zowel in gesprekken als in ... ja, de uitstraling zou ik bijna zeggen van mensen, de moed die kleine groepjes toch hebben om te blijven pogen verbindingen te slaan over en weer en, in het straatbeeld, de verbijsterende armoe in Palestijns gebied en de ontzettende versnippering en de grote fysieke controle die Israel uitoefent op zeg maar de stukjes land die daar voor de Palestijnen gebleven zijn. Dat is als beeld gewoon heel onprettig om dat mee te maken.

Hoe onprettig?

Je voelt je vrijwel overal bekeken en gecontroleerd. Er is bijna geen Palestijns terrein waar niet een of andere controlepost controle over uitoefent.

U hebt in het blad *Woord en Dienst van de SOW-kerken* o.a. geschreven dat u zich het eigenlijk moeilijk kunt voorstellen dat mensen in deze gewelddadige situatie gewelddoos optreden.

Ja, als je bijvoorbeeld bij de wegblokades meemaakt hoe mensen zonder enig argument worden tegengehouden of teruggestuurd, of onder het argument van veiligheid - dat is een soort

heilige koe - alle oma's die je best zou kunnen foulleren bij wijze van spreken, stel dat je dat zou moeten doen, maar waarvan iedereen weet dat die geen wapen bij zich hebben, mensen die doodziek zijn en soms komen te overlijden omdat ze te laat in het ziekenhuis belanden, dan zou ik mij veel meer geweld vanuit paniek, vanuit het niet meer weten, kunnen voorstellen dan er nu feitelijk gebeurt.

U had de behoefte om een steen te pakken?

Ha ..., nou ik ben helaas als Westering niet direct object van, zeg maar, de willekeur die daar wordt uitgeoefend.

'Helaas' zegt u?

Ja, helaas. Ik voel me dan in een luxe positie. Ik blijf dan toch de bezoeker die daar alleen maar passeert, maar ik voel wel dat dat voor de Palestijnen die dat treft, tien keer harder aankomt.

U wilt eigenlijk meedoen met het gooien van stenen?

Nee, ik zou juist, eh ... Daarom vind ik het ook zo knap van bijvoorbeeld zo'n groep als Sabiel, een organisatie van Palestijnse bevrijdingstheologen, dat zij principieel kiezen voor gewelddoosheid. Want juist natuurlijk daar waar de situatie uitnodigt om geweld te gebruiken, is de prestatie des te groter om als het je lukt om daar buiten te blijven, om je menselijkheid te bewaren en ook de menselijkheid van je tegenstander te blijven zien. Want dat is natuurlijk steeds aan de orde daar.

Nu stelt u dat de houding van de Samen-Op-Weg-Kerken er een is van toekijken en zwijgen. Waar baseert u dat op?

Dat baseer ik op zeg maar de afwezigheid van duidelijke uitspraken van de kerk, maar dan vooral van de kerk als hiërarchie, voorzover er namens mij dan ook gesproken wordt, die bijvoorbeeld het geweld dat daar dagelijks wordt uitgeoefend, aan de kaak stellen en ... ontbloten zeg maar. En die het gevaar van wat bezetting inhoudt, zowel voor degenen die bezet worden als degenen die bezetten, het gevaar op het terrein van humaan-zijn, van een humane samenleving overeind kunnen houden ... dat dat gevaar niet genoemd wordt. Dat lijkt me iets dat ons als kerken aangaat. Eén van de uitspraken van een van de inleiders van de laatste reis was: 'Bezetting is immoreel. Het doodt twee volken.' Dat lijkt mij een uitspraak die ik binnen de kerken zou willen horen klinken. Daarmee zijn we er natuurlijk nog niet en we moeten ook geen moraalriders worden die het weer beter weten, maar onze zorg ligt wel natuurlijk rond van hoe menselijk kunnen mensen functioneren, ook dáár in de regio en wat kunnen wij doen om daar een positieve bijdrage aan te leveren.

Maar de kerken zeggen: wij spreken een dubbele solidariteit uit.

Ik vind dat die solidariteit, die dubbel genoemd wordt, in onbalans is. Als ik de recente brief neem die van de heer Pleizier [de baas van de SOW-Kerken; JM], gestuurd bij het uitkomen van de Vredeskrant, dan vind ik dat een typisch voorbeeld van het niet in balans zijn van die twee loyaliteiten. Enerzijds de onopgeefbare verbondenheid met het volk Israël - het staat er zo letterlijk in die brief - en anderzijds - ik heb hem hier bij me - de SOW-kerken hebben ook hun solidariteit geuit bij de pijn en de ondergeschoven positie die Palestijnen ervaren ... Dus aan de ene kant een onopgeefbare verbondenheid uitspreken en aan de andere kant meevoelen met ervaren pijn. Ik vind dat aan de ene kant totaal niet in balans *qua* zwaarte die er gelegd wordt en aan de andere kant vind ik dat ook veel onbenoemd blijft van wat naar mijn idee in deze situatie niet onbenoemd mag blijven en dat is dat we hier te maken hebben met een bezettende macht aan de ene kant en een bezet volk, een bezet gebied aan

de andere kant. Ik vind dat dat ook consequenties heeft voor je opstelling, voor de keuzes die je maakt.

Waarom worden die consequenties niet getrokken?

Binnen de SOW-kerken wordt natuurlijk heel verschillend over deze materie gedacht. Dat heeft te maken met vleugels, een rechter, een linker en midden vleugels. Dus daar zullen gevoeligheden liggen. *Sowieso* liggen in het gesprek met en over Israël natuurlijk gevoeligheden vanuit ons eigen verleden. We hebben als christenen, als christendom, natuurlijk boter op ons hoofd, wat de nodige schuld- en schaamtegevoelens kan geven, die de zaken die op dit moment spelen versluieren en toedekken. Ik denk daarnaast dat de kerk zich om heel andere dingen druk moet maken, bijvoorbeeld als het gaat om beladen termen als 'Joods Volk' of 'Verbondsvolk', 'Belofde Land' of 'Heilige Land'. Ik denk dat je dan als kerk ontzettend goed moet uitkijken in hoeverre je meedoet aan politiek ideologisch geladen terminologie die, zeg maar, brandstof levert voor verder vuurwerk of dat je dat kritisch blijft plaatsen binnen het geloofsboek dat de bijbel is en dat kritisch staat ten opzichte van alles wat in de politiek en in de maatschappij aan menselijke bouwsels ontwikkeld wordt.

U stoort zich er dus eigenlijk aan dat de SOW-kerken de stelling huldigen dat zij zich onopgeefbaar verbonden voelen met het volk Israël?

Ja, ik stoer me dan aan het niet verder voldoende toespitsen wat dan onder die term 'het Volk Israël' verstaan wordt.

Waarom is dat zo belangrijk?

Omdat binnen de kortste keren 'het Volk Israël' geïdentificeerd wordt met

het huidige volk en de huidige staat Israël zoals die nu functioneert en ik kan me niet voorstellen dat je als kerk in de spiegel kunt blijven kijken als je zo'n uitspraak doet van ik verbind mij onopgeefbaar met deze staat Israël zoals die nu functioneert.

Maar men zegt 'met het Volk..'

Ja maar het Volk Israël zit ook in de staat Israël en in het gesprek wordt dat altijd met elkaar verweven. Het wordt niet uit elkaar gehouden. Laten ze maar beschrijven, als ze dat in de kerke willen handhaven, wat dan de inhoud is van 'het Volk Israël'. Zijn het ook de joodse kolonisten in bezet gebied die met de hand op een of andere bijbeltekst beweren: 'het is van ons want het is ons beloofd'? Ik zou niet graag zo'n lezing van de bijbel in onze kerken terugzien. Het komt wel voor, maar het is niet mijn manier van lezen.

Maar het is ook zeer onwaarschijnlijk dat men de terminologie zou gaan gebruiken die u hanteert want u gebruikt bijvoorbeeld de term 'apartheidssysteem'. Er is sprake van apartheid op dit moment in Israël en de Palestijnse gebieden.

Ja dat is een term die zowel door Israël's uit bepaalde vredesgroepen en mensenrechtenorganisaties als aan Palestijnse kant wordt gebruikt en daarom voel ik ook de vrijheid om dat ook zo te noemen. En je ziet ook tal van verschijnselen in Israël en de Bezette Gebieden die daarop wijzen. Ik noem maar even die *bypass-roads*, die uitsluitend door joodse kolonisten en militairen gebruikt mogen worden [dit is niet juist; red.]. Ik noem de huisvestingspolitiek, bijvoorbeeld in Jeruzalem, maar niet alleen daar, die maakt dat aan Palestijnen nauwelijks bouwvergunningen verstrekt worden en aan Israël's des te meer. Ik wil ook wijzen op het verschil in watertoelevering. De Palestijnen krijgen een fractie van wat gemiddeld een joodse inwoner van Israël ontvangt. Ik wijs even op de voorzieningen ten aanzien van onderwijs die voor Palestijnen en Arabische [Palestijnse] inwoners van Israël behoorlijk veel lager zijn gemiddeld dan wat er geïnvesteerd wordt per joods kind. En infrastructurele voorzieningen van vuilophalen en hoe de huizen en wegen worden ingericht *idem dito*.

Hebt u er lang over nagedacht om die term op te schrijven?

Ik heb hem wel eens eerder genoemd in een scriptie die ik gemaakt heb. Dat is dan een intern geschrift. Ik heb er nu, geloof ik, niet te lang meer over nagedacht omdat ik ... laat ik zeggen, door de Palestijnse gesprekspartners wordt ook gevraagd om vooral opening van zaken te geven, om te melden wat we waarnemen, en ik heb dat ook maar geïnterpreteerd van 'laat ik dan ook maar termen gebruiken waarvan ik op mijn vingers kan natellen dat ze ongemakkelijk vallen, maar ik denk dat ze wel genoemd moeten worden. Er wordt te lang te veel verhuuld. Ik houd er rekening mee dat ik de nodige shit over me heen kan krijgen, maar ik denk dat als je zoiets schrijft dat je dan jezelf ook een dienst kunt bewijzen door jezelf wat ongevoelig te maken voor kritiek waarvan je zelf weet 'dat gaat voorbij aan mijn op zich oprechte intenties'.

Kritiek als ...?

Nou, Mient-Jan Faber [Interkerkelijk Vredesberaad, IKV] is onlangs, geloof ik, in de krant uitgemaakt voor antisemit. Nou zoiets zou ik ook kunnen verwachten dat mij dat verweten wordt. Dat zal voor mij geen reden zijn om te zwijgen hoewel ik het natuurlijk wel onplezierig vind.

Wat zegt dat eigenlijk over de discussie?

Dat het heel gevoelig ligt, zo gevoelig over en weer dat bijna niet meer tot de zaak gekomen kan worden, van de zaken zoals ze spelen. Ik noem even een recent voorbeeld wat ik gisteren op het journaal even hoorde dat [premier Ariel] Sharon heeft toegezegd dat hij bereid was tot het doen van concessies als het gaat over de nederzettingenpolitiek. Ik vind dat dus als politieke uitspraak bezijden van wat er eigenlijk speelt. Ik weet niet of je in de rol van bezetter concessies kunt doen of niet van jou gevraagd mag worden dat je je als bezetter terugtrekt. Terwijl nu het in de sfeer ligt van 'Ik ben best bereid om concessies te doen'. Hij is, politiek gezien, niet in de positie om dat te doen.

Trappen we daar dan allemaal in?

Wat ik zo waarneem, denk ik, en ook in Israël klonken die geluiden ook wel, zijn er toch heel veel mensen die het beeld hebben van 'wij joden geven heel veel toe, zijn heel mild, zijn bereid tot ... en de Palestijnen die willen voortdurend maar meer en meer en hebben nooit genoeg, terwijl het bizarre is dat wat zich in werkelijkheid afspeelt ongeveer het tegendeel is. In Israël heb ik verschillende mensen horen zeggen: Als we ons nu zouden terugtrekken of toe zouden geven aan de Palestijnen, dan vegen ze ons

binnen de kortste keren de zee in, want dat is wat ze willen. Ze willen alles. Terwijl wat Israël feitelijk nu doet is alles in bezit nemen. Dus feitelijk speelt zich het tegenovergestelde af van wat men vreest. En dat is misschien ook wel mede de psychologische klem die wederzijds speelt, dat de oordelen en vooroordelen over en weer ook een soort weerspiegeling zijn van de eigen angsten.

U had het eerder al even over Palestijnse bevrijdingstheologen. Wat heeft u van ze opgestoken?

Vooraf het gegeven dat je geen theologie kunt bedrijven op een zinvolle manier zonder te kijken naar de concrete situatie waarin je je bevindt en waarbinnen je theologische uitspraken doet. En wat een aantal jaren geleden iemand van Sabiel een keer uitdrukte: de toeristen of de bezoekers die hier komen letten vooral op de doolie stenen, dus op de opgravingen en zo. Daar is men zeer door geboeid en men ziet voorbij aan de levende stenen en wij zijn hier de levende stenen. En daar heeft de theologie mee te maken. Je hebt met mensen te maken. Theologie is gericht op het vergroten van humaniteit en dus ook op het bestrijden van alles wat dat in de weg staat. En daar gaat het om.

Bovenstaand interview werd op zondagochtend 8 juli jl. door de IKON-Radio (Interkerkelijke Omroep Nederland) uitgezonden en is door Kees Wagten-donk uitgeschreven.

een golf van etnische zuivering: huizen ruimen

Sherri Muzher

Men zegt wel eens: 'Waar je huis is, is je hart'. Probeer dat maar eens te vertellen aan de Israelische slopers-teams, die - beschermd door honderden soldaten - Palestijnse huizen komen ruimen. De Verenigde Staten zijn er niet gelukkig mee. Niettemin gaat de Israelische regering ermee door, want ze geniet straffeloosheid sinds de Palestijnse opstand tegen de Israelische bezetting op 28 september begon.

Gedurende de jongste campagne van het ruimen van huizen, genaamd 'Operatie lekker liedje' werden meer dan 32 onderkomens vernietigd waarin zo'n 400 mensen woonden. Voor het moment was het de ergste daad van destructie sinds de opstand begon. Dat de beschaafde wereld blijft zwijgen als Palestijnse burgers zonder huis komen te zitten is op zich al moeilijk genoeg te begrijpen, maar nieuw is het niet. Het verbaast ons dat de Israelische regering schijnt te denken dat het huisloos maken van nog meer Palestijnen een vertrouwen wekkende maatregel is en een denkbeeldig 'staakt-het-vuren' versterkt. Verdrietig genoeg worden de huis-ruimingen al jaren lang gebruikt als een vorm van collectieve straf en als etnische zuivering. Ook de Oslo-Akkoorden brachten hierin geen keer. In veel gevallen ging het slopen in versneld tempo door.

Het voorwendsel is steeds geweest dat de huizen zonder vergunning zijn gebouwd. Denk er maar niet aan dat voor de Palestijnen de poging een

bouwvergunning te bemachtigen net zo iets is als naar de tandarts gaan. En denk er maar niet aan dat een bouwvergunning tot 20.000 dollar kan kosten en dat het vijf jaar duurt voor je hem hebt. Denk er maar niet aan dat Palestijnen vaak wonen in uiterst bekrompen ruimten. Palestijnen krijgen geen vergunningen omdat ze 'bestaande wetten, *in casu* bestemmingsplannen schenden'.

Een dergelijke gehechtheid aan wetten door Israel is bewonderenswaardig ware het niet dat die altijd politiek gemotiveerd is geweest.

Vrijwel alle huizen die zijn geruimd of waarover ruimingsorders zijn ontvangen zijn gesitueerd in de buurt van illegale joodse nederzettingen of *bypass* wegen. Het resultaat van de ruimingen is het ontstaan van gebieden die territoriale samenhang tussen Palestijnse bevolkingscentra of met Israelische militaire installaties onmogelijk maken. De logica hiervan is soms behoorlijk bizar als je bedenkt dat in veel gevallen Palestijnse huizen

zijn geruimd omdat ze te dicht bij een joods gebouw stonden, een gebouw dat zelfs nog niet bestond toen het Palestijnse huis werd gebouwd.

Terwijl Israel enerzijds Palestijnse huizen heeft bestemd om te worden geruimd, heeft Israel anderzijds opdracht gegeven tot woningbouw op grote schaal, inclusief belastingaftrek, wegenbouw en verdere infrastructuur voor illegale joodse nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever met inbegrip van Oost-Jeruzalem. Ook al stonden er duizenden voltooide wooneenheden leeg, toch heeft het Israelische Ministerie van Volkshuisvesting het groene licht gegeven voor meer illegale nederzettingen. Het ministerie gaf toe dat bijna een kwart van alle huizen die de regering tussen 1989 en 1992 op de Westelijke Jordaanoever heeft gebouwd nooit zijn betrokken.

Evenals het innemen van Palestijnse identiteitsbewijzen in Jeruzalem dient het ruimen van huizen een andere vorm van etnische zuivering die speciaal is ontworpen om de groei van de Palestijnse bevolking in te dammen of om ze te dwingen weg te trekken. De Israelische redenering is: creëer zoveel mogelijk voldoende feiten aan de grond, voordat de potentiële *final status*-onderhandelingen plaatsvinden. Men gaat er vanuit dat de Palestijnen veel minder zullen krijgen dan wat ze op grond van recht en wet verwachten.

Huizen worden ook geruimd als straf. Dat was zeker een maatregel die gedurende de eerste *Intifada* van 1987-1993 op grote schaal werd toegepast. In feite werden gedurende de eerste vier jaren daarvan 786 huizen geruimd als represailles tegen degenen die aan de opstand deelnamen.

Het is ook een standaard maatregel

dat de huizen van de families van Palestijnse zelfmoordcommando's worden geruimd al hadden de mensen niets te maken met de beslissingen van hun zonen. Stel je eens voor wat een storm van verontwaardiging onder ons, Amerikanen, het zou hebben veroorzaakt als bulldozers het huis van de ouders en kleine kinderen van Oklahoma City terrorist Timothy McVeigh zou

hebben geruimd. Waarom zou men de hele familie laten betalen voor de daden van een volwassen kind? Met betrekking tot de Palestijnen van de Westelijke Jordaanoever, de Strook van Gaza en Oost-Jeruzalem geldt Artikel 33 van de Vierde Geneefse Conventie waarin duidelijk wordt gesteld dat geen inwoner van bezet gebied 'mag worden gestraft voor een misdaad die

hij of zij niet persoonlijk heeft begaan'. Expliciet wordt hier het collectief straffen verboden.

Helaas heeft Israël zich nooit iets van de Vierde Geneefse Conventie aange trokken. Noch van VN-resoluties of veroordelingen door mensenrechten-groeperingen.

Veel Israëli's herhalen tot moewordens toe de propaganda dat Palestijnen hun kinderen haat onderwijzen. Maar is het echt nog nodig om haat te onderwijzen aan een kind dat gedwongen thuisloos werd?

uit: *The Detroit News*, juli 2001 (via internet)

vertaling: Koen Bos

wapens uit een kruitvat

Donderdag 5 juli besloot de Tweede Kamer tot de aankoop van Israelische Gill-anti-tankraketten ten bedrage van 600 miljoen gulden [rond 240 miljoen dollar; red.]. Het Nederlands Palestina Komitee en de Palestijnse Vereniging hadden in april reeds in een gesprek met de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken tegen de mogelijke aankoop geageerd.

Foto: Anja Meulenbelt

Op 4 juli protesteerden zij met een *picketline* voor het gebouw van de Tweede Kamer. Ook het IKV, Pax Christi, de SOW-Kerken, de NOVIB en ICCO hadden zich tegen verklaard. Van de politieke partijen stemden alleen GroenLinks, de SP en D66 tegen. De PvdA, bij monde van haar defensiespecialist Frans Timmermans, stelde dat Nederland geen bloemen uit Israël boycot en daarom ook maar geen wapens - een bijzonder foute vergelijking. Voor het gemak negeerde hij het signaal dat door de aankoop naar de Palestijnen uitgaat. Nederland liet hiermee een belangrijke kans lig-

gen om druk uit te oefenen op Israël om een eind te maken aan zijn politiek van bezetting, onderdrukking en apartheid. Bovendien versterkt Nederland door de aankoop van genoemde raketten de Israelische wapenindustrie en stelt Israël in staat Amerikaanse wapens aan te kopen en verder te perfectioneren. Daarmee doorbreekt de Nederlandse regering feitelijk indirect haar eigen beleid om aan spanningsgebieden geen wapens te leveren. Ook voor het *aankopen* van wapens gelden toch vanzelfsprekend dezelfde criteria? Aan het besluit van de Tweede Kamer lag een kabinetsbesluit ten

grondslag dat - cynischer kan het bijna niet - in de week van de 35^e verjaardag van de Juni-Oorlog en de daarop volgende bezetting werd genomen. Of het moest zijn dat genoemde anti-tankraketten afgelopen december op het Palestijnse dorp Beit Jala werden uitgetest waarmee op schrijnende wijze werd duidelijk gemaakt dat Israël lak heeft aan de Vierde Conventie van Genève en de bescherming van burgers in bezet gebied. Het gaat er nu om de verdere verspreiding van deze wapens onder Europese NAVO-landen te voorkomen. Nederland gidsland? Nee, dus. (de redactie)

reisverslag

Gaza in de wurggreep

Evert-Jan Grit

Het proces van afsluiting en fysieke scheiding van de Palestijnen in de Strook van Gaza -

zoals dat in het begin van de jaren negentig vorm begon te krijgen - en 'Oslo', lijken het stadium van vervolmaking te bereiken.

Bovenop de al gebruikelijke (straf) maatregelen van afsluitingen en blokkades zijn sinds het begin van de Aqsa *Intifada* extra maatregelen genomen, zoals het platbulldozeren van boomgaarden, landbouwgronden en woonwijken op 'security - gevoelige' plaatsen. De Strook van Gaza is nu opgedeeld in drie zones, die hermetisch kunnen worden afgesloten. Daarbij komen dan nog de executies en willekeurige vergeldingsacties. Hierbij vallen grote aantallen slachtoffers. Gaza is nu compleet geïsoleerd en Israël houdt met een miniem risico en inzet van manschappen en middelen meer dan een miljoen mensen in de tang.

Voor de buitenlandse bezoeker is het er alleen maar gemakkelijker op geworden Gaza binnen te komen. Het probleem is alleen om vervoer naar Erez [controlepost/toegang; red.] te vinden. Sinds de *Intifada* vindt er bijna geen verkeer meer plaats tussen de Strook van Gaza en de Westelijke Jordaanoever. Nog maar een gering aantal arbeiders wordt elke ochtend doorgelaten om in Israël te werken. Bij Erez loopt alles gesmeerd. De bezoeker wordt de *airconditioned* 'VIP-ruimte' binnen gelaten en verveelde militairen verrichten snel de nodige formaliteiten. Binnen een paar minuten ben je binnen in Gaza. Aan het einde van de verlaten corridor staan Palestijnse grenswachten achter zandzakken de bezoeker op te wachten. Zonder problemen laten ze mensen door. Een

bevriende Palestijnse cameraman haalt me op in zijn auto. Op de achterbank liggen een kogelvrij vest en helm. Gaza-Stad ziet er keurig uit, de straten zijn schoon en er is nieuwe bestrating aangelegd. Overal zijn nieuwe flatgebouwen verrezen.

oorlog tegen de bevolking

Het is al te gemakkelijk om de situatie in Gaza als een staat van oorlog te omschrijven. Dat is precies wat de media - vaak met succes - ons willen doen geloven, wanneer gemeld wordt dat de *Israeli Defence Forces* (IDF) in reactie op een aanslag het hoofdkwartier van 'Arafats elite eenheid *Forces 17*' met raketten heeft bestookt. Of wanneer er weer een politiebureau of een 'professionele wapenfabriek' in de as is gelegd. Wie 's nachts de slecht bewapende leden van *Forces 17* - veelal jongeren - gespannen buiten hun kazernes ziet rondhangen, bang voor een mogelijke aanval, kan hierin moeilijk de elite-eenheid ontdekken, die de Israël's beweren dat het is.

De 'preventieve acties' en 'vergelding-maatregelen' van de IDF zijn vooral tegen het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) gericht. De logica hiervan is ver te zoeken. Toen op 18 mei een zelfmoordenaar van HAMAS, afkomstig uit Tulkarem, zich in Netanya opblies, werden in vier verschillende steden PNA gebouwen aangevallen. In Nabloes, Gaza en Ramallah werd er

met F-16s gebombardeerd, terwijl in Jenin werden helikopters ingezet. Het effect is duidelijk: de PNA zit in de tang en wordt voor het oog van de eigen bevolking in haar hemd gezet.

De tijd van demonstraties bij de *check-points* is voorbij. Mijn vriend de cameraman heeft bij veel demonstraties gefilmd en laat me materiaal zien van een demonstratie bij Netzarim-*check-point*. Joelende kinderen lopen met vlaggen rond en gooien stenen naar een tank in de verte. Als de geschuts-koepel zich omdraait, en er geschoten wordt vluchten de kinderen alle kanten op. Een jongetje, die zo te zien niet ouder dan een jaar of vier is, zoekt dekking achter een stoeprand, de handen voor zijn ogen. Aan het eind van de opname zoomt de camera uit en blijkt dat de filmer zich op een afstand van meer dan 300 meter van de scène bevond. Hij zegt dat het filmteam nooit dicht bij de demonstraties durfde te filmen omdat dat te gevaarlijk was.

Vrijwel direct na aankomst drukken mensen me op het hart dat je nu absoluut niet mag spreken van een oorlog: '*In een oorlog vechten legers tegen elkaar, wij hebben geen leger, ze voeren een oorlog tegen de bevolking*'. Ik kan me herinneren hoe veel Palestijnen in 1994 de komst van de PNA en Palestijnse politiemannen verwelkomden, en de hoop uitspraken dat de Palestijnse politiemacht wellicht het begin was van een Palestijns leger dat het land zou gaan bevrijden. Met hun kalashnikovs zijn ze echter niet in staat om ook maar iets uit te richten tegen Israëlische tanks, of helikopters, die vanuit de lucht Palestijnse 'doelen' met de grond gelijk maken. Zo er al sprake was van effectief gewa-

pend verzet in Gaza is dat met het voortduren van de *Intifada* vrijwel de kop in gedrukt. De omgeving rond de checkpoints bij de wegen voor de kolonisten en het gebied langs de grens met Israël is op veel plaatsen ontruimd en platgebulldozerd. Soldaten schieten op alles wat te dicht in de buurt komt. Niet dat er niet gevochten wordt, met name in het 'zuiden' in Rafah en Khan Yunis zijn de 'verzetscomité's' feitelijk de baas en voeren hun eigen oorlog tegen de bezetting. De (zelfgemaakte) mortieren waarmee de nederzettingen beschoten worden richten echter bijna geen schade aan, en de acties met mijnen en bommen tegen patrouillerende tanks langs de Egyptische grens vormen voor Israël geen enkele bedreiging. Het Egyptische leger houdt zich consequent afzij-

dig en kijkt toe. De gevolgen voor de bevolking in het zuiden zijn rampzalig.

Op de dag van de aanslag in Netanya ga ik vanuit Gaza naar Rafah. Onmiddellijk nadat het nieuws van de aanslag bekend is geworden, ben ik vertrokken in de hoop nog net voor de hoogstwaarschijnlijke afsluiting en het vrijdagmiddaggebed (demonstraties) het checkpoint bij de nederzetting Kfar Darom te passeren. Tegen de verwachting in rijden er nog *service taxi's*. De chauffeur is zenuwachtig. Hij komt uit Rafah en wil dit weekeinde nog thuiskomen. Bij het checkpoint is de situatie gespannen. Tergend langzaam wordt auto voor auto doorgelaten. Een drietal Israëlische militairen in een gepantserde geschutskoepel geeft met een groen lichtsein aan wanneer de volgende auto mag passeren. Rondom het checkpoint is alles platgewalst. Jongtjes verkopen thee en snoep bij de rij wachtende auto's. Na de eerste barrière volgt een paar honderd meter corridor, evenwijdig aan de straat die nu exclusief voor de kolonisten is gereserveerd. Betonnen blokken ontnemen het zicht op de andere kant. Bij het volgende checkpoint, bij de kruising met de weg naar de Ghush-Qatif nederzetting, moeten we wachten voor een colonne kolonisten. De militairen die de kolonisten begeleiden steken hun middelvinger op en roepen obsceniteiten. De wachtenden ondergaan de situatie gelaten. Nadat de colonne is gepasseerd is worden we doorgewuifd. Het valt mee: Van Gaza tot voorbij het checkpoint, ongeveer 30 kilometer, in anderhalf uur. Vaak is de weg afgesloten en is er helemaal geen verkeer mogelijk.

In Khan Yunis is het stil op straat. Een geluidswagen van HAMAS rijdt rond en triomfantelijk wordt melding gemaakt van de aanslag in Netanya. Inmiddels hebben de F-16s Gaza gebombardeerd.

In Rafah word ik meteen gebracht naar het Salame-kamp in de wijk Brazil. Hier, pal aan de Egyptische grens, zijn een paar weken geleden een twintigtal huizen door de IDF met de grond gelijk gemaakt. De bewoners leven nu in tenten op een speelterrein. De tenten en watervoorzieningen zijn door de Verenigde Naties (VN) geleverd. De mensen vertellen over hoe de IDF 's nachts de wijk binnendrong, de bewo-

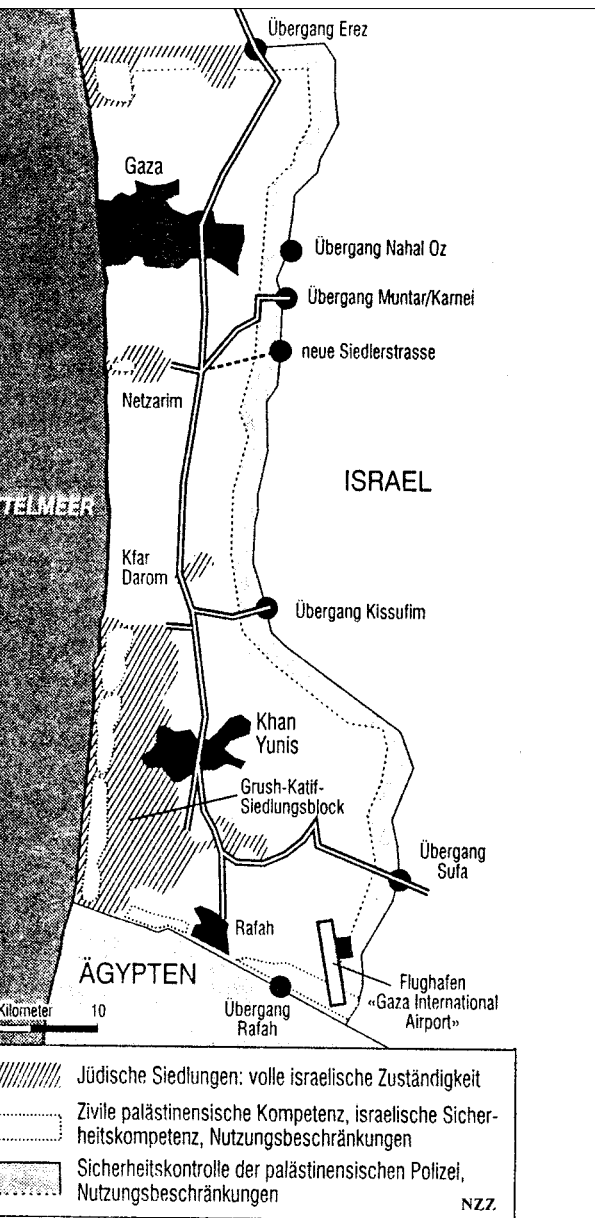
ners wegjoeg en onder bescherming van helikopters het werk afmaakte. Het argument van de Israël's was dat vanuit het gebied geschoten werd. Volgens de Palestijnen was het een gewone woonwijk waar niets gebeurde. Nu leven ze al een aantal weken in tenten. De PNA had beloofd vervangende woonruimte te zoeken, maar het is overduidelijk dat ze niet in staat is daadwerkelijk hulp te verlenen. Zo gauw bekend is dat een van mijn begeleiders voor de Rafah *Municipality* werkt wordt hij bedolven onder een stortvloed van klachten over de laksheid van de PNA. Ondertussen krijg ik een rondleiding. Ik ben niet de eerste bezoeker en wordt gewezen op een 'poppenlijkje' dat tussen het puin ligt. De huizen verderop langs de grens zitten vol kogelgaten. De bewoners durven hier alleen overdag te verblijven, ze overnachten bij familie of vrienden, op veilige afstand van de grens.

In Rafah wordt nu vrijwel elke nacht geschoten, de strijd speelt zich nu vooral ten westen van Brazil en Salame af, in het Jifna-kamp (genoemd naar de plaats Jifna binnen Israël, waar de bewoners oorspronkelijk vandaan komen). Langs de grens wordt de nacht verlicht door lichtspoorruitie, explosies klinken. Een paar honderd meter verderop zijn de winkels open en doen mensen boodschappen. Palestijnse politie- en legereenheden kijken werkloos toe, ze hebben strikte orders gekregen niet te schieten. De kazernes zijn verduisterd en de meeste waardevolle zaken zijn elders ondergebracht.

Op het gemeentehuis in Rafah klaagt de burgemeester dat ze op deze manier wel in kunnen pakken: door geldgebrek kunnen ze de bevolking de noodzakelijke diensten en bescherming niet meer bieden. Sinds het begin van de *Intifada* betalen de mensen geen belastingen meer. Ondertussen zijn de Israël's bezig om langs de grens een vrij schootsveld te creëren door landbouwgrond en huizen te vernielen.

Intifada?

Overal waar je komt zitten mensen televisie te kijken naar het nieuws over de *Intifada*, naar *al-Jazeera* - de Arabische CNN - of *Abu Dhabi-TV*: live beelden uit Gaza, Ramallah en Jeruzalem. Een stortvloed aan informatie en retoriek wordt uitgebraakt. In Gaza is

inmiddels een onafhankelijk perscentrum opgericht. Vanuit een studio met uitzicht op de skyline van Gaza heeft al zo'n beetje iedereen die iets betekent in Gaza zijn mening kunnen geven over de gebeurtenissen. Erg veel duidelijker wordt het er niet op: de een functionaris van de PNA zegt de ene dag iets zus, waarop een ander de volgende dag dit weer in z'n geheel ontkracht. De Palestijnse tv-zender (die overigens door zijn traagheid en onnauwkeurigheid nauwelijks wordt bekeken) komt met het bericht dat de Israëli's vergiftigde snoepjes hebben uitgestrooid boven Jabaliyya-kamp. Het blijkt later loos alarm te zijn. Dat veel mensen de geruchten geloofden geeft wel aan dat ze de Israëli's tot alles in staat achten.

Van een volksopstand zoals tijdens de eerste Intifada kan moeilijk gesproken worden. Directe confrontaties met de Israëli's zijn vrijwel onmogelijk geworden. De Israëli's zijn alleen op afstand aanwezig in gepantserde stellingen, helikopters of tanks. Met informanten en spionnen proberen ze op de hoogte te blijven van de activiteiten van activisten. De verzetscomité's voeren hun eigen oorlog à la Hizbullah. Bij het perscentrum in Gaza geeft een gemaskeerde man een videoband af. Erop

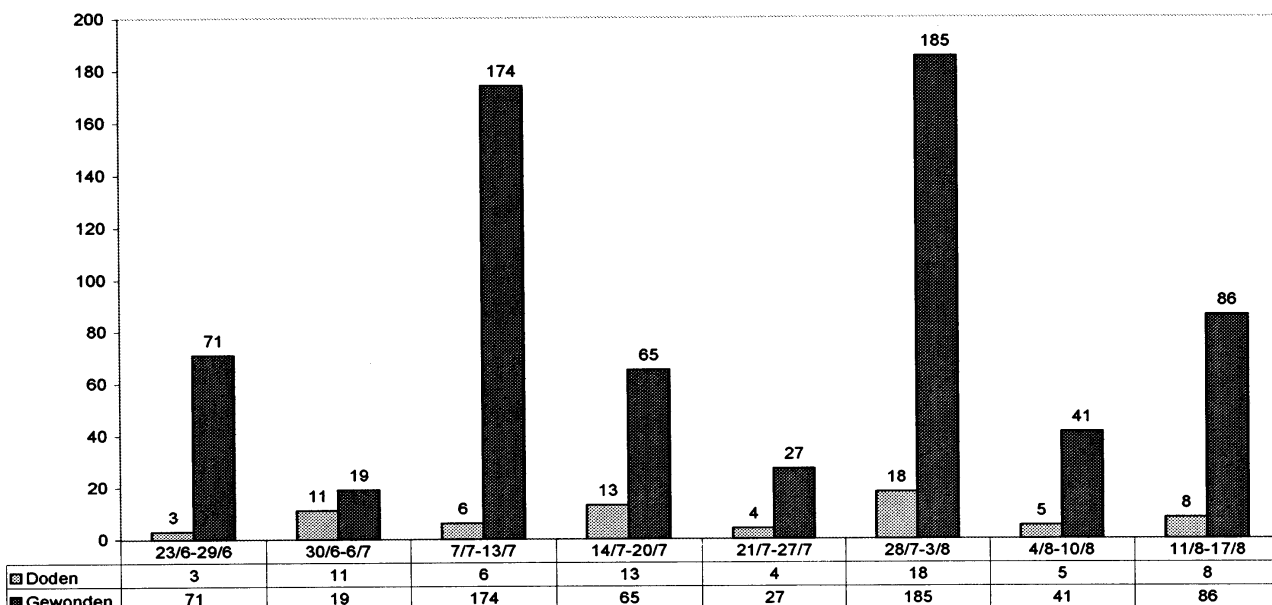
staan beelden van nachtelijke acties tegen tanks bij de Egyptische grens. De opnames worden niet uitgezonden.

Toen ik een van de mensen in Salame vroeg hoe hij de Intifada zag, keek hij me niet-begrijpend aan: Wat ik eigenlijk bedoelde? Hij was nu voor de tweede keer zijn huis kwijtgeraakt en was weer afhankelijk van de VN en het was nog maar de vraag waar hij in de toekomst zou kunnen wonen. Toen ik mijn notitieboekje tevoorschijn haalde werd hij gecorrigeerd door zijn buurman: 'Het Palestijnse volk zal strijden tot de overwinning is behaald, wat ze ons ook aandoen'. Het valt op dat meer en meer mensen de strijd en de bezetting in een religieuze context plaatsen. De 'succes- sen' van HAMAS tegenover de afzijdige houding en onmacht van de PNA en het brute geweld van de Israëli's verklaren dit. Een aantal keren ben ik erop gewezen dat er in de Koran geschreven staat, dat de joodse staat binnen vijftig jaar op zal houden te bestaan. Vaker hoor je dat - wat er ook gebeurt - de Intifada (wat deze ook moge inhouden) moet doorgaan; dat als er nu wordt toegegeven, alles verloren is - vooral het laatste beetje zelfrespect.

Het 'normale' leven ligt sinds het begin van de Intifada vrijwel stil. De werkloosheid is volgens de VN schrikbarend gestegen. Nog maar een klein aantal arbeiders wordt in Israël toegelaten. Volgens de VN dreigen er weer voedseltekorten en plannen voor voedselhulp liggen klaar. Van de kant van de Israëli's bestaat er blijkbaar tevredenheid over de aanpak in Gaza. Net als op de Westelijke Jordaanoever zijn ze in de Strook van Gaza bezig om de Palestijnse bevolkingscentra met muren af te scheiden.

Evert-Jan Grit is antropoloog te Amsterdam.

doden gewonden aan Palestijnse zijde, Westelijke Jordaanoever en Strook van Gaza, per week (23 juni - 17 augustus)

Bron: Palestijnse Rode Halve Maan (www.palestinecrs.org)

een derde bijdrage in een serie doorwrochte analyses van de *Intifada*

de *Intifada* in een beslissende fase

Rema Hammami & Jamil Hilal

Sterke krachten van buitenaf hebben zich opgesteld tegen de verwezenlijking van de doelstelling van de tweede *Intifada*, namelijk een eind te maken aan de Israëlische bezetting van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza. Daarbij heeft de opstand de beperkingen van het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) en de noodzaak van democratisering scherp aan het daglicht gebracht. Niet bij machte om concrete politieke winst uit de *Intifada* te slepen en blootgesteld aan een niet aflatende druk om de opstand 'te beëindigen', is de PNA inmiddels gereduceerd tot een entiteit, waarvan de toekomst voorwerp van discussie is. Een overgang naar democratie is evenwel niet erg waarschijnlijk - noch gedurende de *Intifada*, noch in de onmiddellijke nasleep ervan.

Meer dan acht maanden zijn verstreken en meer dan 500 mensen hebben het leven verloren sinds het uitbreken van de tweede *Intifada* in september 2000, maar weinige - of

zelfs geen enkele - van de oorspronkelijke doelstellingen van de opstand zijn verwezenlijkt. Daarentegen is de vleesgeworden vijand van het Palestijns nationalisme, Ariel Sharon, gekozen tot premier van Israël en leider van een 'regering van nationale eenheid', waarbij de 'duif' Shimon Peres, als minister van Buitenlandse Zaken de lading moet dekken. Twee Arabische topconferenties gehouden sinds oktober jl. hebben niet meer dan een toezegging omtrent financiële steun voor de *Intifada* opgeleverd, waarvan in de praktijk weinig is waargemaakt. Verkiezingen in de Verenigde Staten hebben een nieuwe regering aan de macht gebracht die - naar het zich laat aanzien - even geobsedeerd is door de niet-afgemaakte klus in de Golf, als door een aversie om opnieuw de rol van Bill Clinton in het 'vredeproces' op zich te nemen. Tenslotte is op 28 maart jl. de langverwachte stemming in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN) omtrent het stationeren van een internationale vredes- of beschermingsmacht door een Amerikaans veto getorpedeerd. De regering van George Bush jr. gaat mee in de retoriek van Sharon, waarin wordt benadrukt dat er van onderhandelingen geen sprake kan zijn voordat er een eind aan het 'geweld' is gekomen. Zelfs de meest hoopvolle analisten suggereren dat de Verenigde Staten nu nog moeten werken aan het opstellen van een duidelijke politiek ten aanzien

van het Palestijns-Israëliësch conflict. Ondertussen groeien de joodse nederzettingen door en in een recente opiniepeiling steunde 72 procent van het Israëlische publiek zelfs een grotere inzet van militaire middelen om de opstand neer te slaan.(1)

De tweede *Intifada* heeft plaatsgevonden in een krachtenveld dat uiterst ongunstig is voor het verwezenlijken van de centrale doelstelling van het beëindigen van Israëls bezetting van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza.(2) De krachten van buitenaf zouden voor elke anti-koloniale beweging een enorme uitdaging betekenen. Daarnaast zijn ook de interne verhoudingen in de Palestijnse politiek uiterst ongunstig om uit de opstand een overgang naar een nieuwe situatie te slepen, in plaats van dat de bestaande zich continueert. De *Intifada* heeft de context geschapen voor een zich verbredend intern debat over de beperkingen van het huidige leiderschap, alsook over de noodzaak van democratische hervormingen. De voortdurende afwezigheid van onafhankelijke politieke bewegingen die in staat zijn om een alternatief te organiseren op basis van deze punten, in combinatie met de beperkingen die de huidige crisis oplegt, maakt dat een democratische overgang ofwel tijdens de *Intifada*, dan wel in de onmiddellijke nasleep daarvan, niet erg waarschijnlijk is. Niettemin bevindt de PNA zich duidelijk op een beslissend moment in haar bestaan, gevangen tussen haar onvermogen om concretere politieke winst uit de *Intifada* te slepen en de niet-aflatende economische, diplomatieke en militaire druk om 'een eind' aan de opstand te maken. Dit heeft een situatie geschapen, waarin het voortbestaan van de PNA onderwerp van debat is geworden.

slecht bij kas

De laatste paar jaar hebben donorgeld, belastingontvangsten, invoerrechten en BTW-betalingen (toen ze eenmaal op verenigde nationale rekeningen waren gezet) de algemene bedrijfskosten van de PNA gedekt. Het is veelbetekend dat invoerrechten en BTW-opbrengsten, die door Israël worden beheerd, goed zijn voor bijna tweederde van het formele bedrijfsbudget van de PNA. Sinds de vorige herfst heeft Israël geweigerd deze BTW-betalingen over te maken, dat was op het hetzelfde moment dat de donornoodhulp de PNA passeerde en via internationale agentschappen, als de United Nations Relief and Works Agency (UNRWA) en het United Nations Development Program (UNDP), werd door-gesluisd. Andere cruciale inkomstenbronnen - overheids- of met de overheid verbonden bedrijven in de 'private sector' (bijvoorbeeld het casino van Jericho) en de controle op de grote handelsstromen zoals benzine, cement en grint verkeren nu in staat van wanorde. Het inkomen uit deze bronnen dekte de kosten van enkele veiligheidsdiensten en hield de toplagen van de bureaucratie overeind en hielp de loyaliteit van andere cliënten binnen en buiten de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza in stand te houden. Met het verdwijnen van de Israëlische *goodwill* en het afnemen van Israëlisch en buitenlands toerisme is het inkomen uit deze bronnen opgedroogd. De beslissing van de leiders om de *Intifada* voort te zetten betekent een verzwakking van de economische elite binnen de PNA die met deze concerns te maken had; velen van hen beschouwde men als ontvanke-lijk voor compromissen in Camp David-II. Slechts een geschatte 15 miljoen dollar van de 1 miljard dollar aan Ara-

bische hulp die op de Arabische topconferentie van oktober 2000 was beloofd, is aangekomen. De kloof geeft aan dat de Arabische regimes, terwijl ze maar al te gauw klaar staan om binnenlandse kritiek af te weren door financiële steun aan de *Intifada* te beloven, ook geld hebben gebruikt als middel om de PNA te pressen terug te keren naar het Oslo-proces.(3)

In maart 2001 hield Terje Larsson, de speciale vertegenwoordiger van de VN voor het Midden-Oosten, een persconferentie waarin hij waarschuwde dat de PNA op het punt stond ineen te storten". Larssons waarschuwing, hoewel overdreven, schijnt de internationale 'schaapherders' te hebben doen beseffen dat al te veel financiële druk op de PNA wel eens een omgekeerd effect zou kunnen hebben: de PNA zou ofwel te zeer kunnen radicaliseren ofwel te verzwakt worden om naar de onderhandelingen terug te kunnen keren. De Europese Gemeenschap kwam met een maandelijkse 'lening' aan de PNA van 15 miljoen dollar ter compensatie van Israëls inhouding van BTW-gelden. In maart verbond de tweede Arabische top zich tot een verdere maandelijkse zachte lening van 30 miljoen dollar voor een periode van 6 maanden, ondermeer ter dekking van ambtenaren-salarissen. Hoewel de PNA nog steeds krap bij kas zit heeft ze voldoende inkomsten om - voor korte tijd - althans het overleven van haar formele instellingen zeker te stellen.

de beperkingen van het PNA-leiderschap

Maar wellicht belangrijker dan de budgetaire crisis is de aanhoudende kritiek op de tekortkomingen van de PNA als overheid. De publieke onvrede over de onbeholpenheid en de corruptie van de Autoriteit is intenser geworden naarmate de PNA-instellingen hebben bewezen slecht te zijn uitgerust om in de openbare behoeften te voorzien gedurende een nationale noodtoestand. Maatregelen van politie en veiligheidstroepen ter bescherming van de burgers blijven een uitzondering; daarentegen dragen de lokale overheden wel de grootste lasten als gevolg van verwoesting van de infrastructuur door aanvallen van het Israëlische leger. De PNA is ook op andere terreinen grotendeels afwezig gebleven. De Palestijnse Rode Halve Maan van de PLO is samen met NGO's, zoals de Unie van Palestijnse Medische Ondersteunings-Komitees actiever geweest op het gebied van medische noodvoorzieningen dan het Ministerie van Gezondheid. De PNA was, gegeven haar financiële crisis, ook niet in staat de oplopende economische verliezen van de publieke financiën op te vangen. In december 2000 bood het Ministerie van Werkgelegenheid een eenmalige betaling aan van 600 NIS (ruim 100 dollar) aan arbeiders die hun werk in Israël verloren hadden - en toen was het geld op. Uit een recent onderzoek van de Bir Zeit Universiteit (BZU), van het Programma Ontwikkelingsstudies, bleek dat 81 procent van de Palestijnen die geld of steun in natura ontvingen gedurende de *Intifada*, dat ontvingen uit een andere dan een PNA-bron - hetzij de UNRWA, hetzij de *zakat*-komitees [houden zich bezig met het inzamelen van religieuze belasting; red.] die verbonden zijn aan religieuze instellingen. Bij zijn verweer tegen en zijn verduren van de volle zwaarte van Israëls economische en militaire oorlog is het gewone volk grotendeels aan zichzelf overgelaten.

Maar de algemene kritiek op de PNA is evenzeer gericht op haar onmacht - of onwil - om te voorzien in een duidelijke overkoepelende strategie voor de opstand. Uit hetzelfde onderzoek van de BZU bleek dat 43 percent van de respondenten dachten dat er behoefte bestond aan vervanging van de PNA door een nieuwe regering (Yasser Arafat behoudt in de peilingen een hogere waardering - 47 percent - dan enige andere leider in de seculiere of islamitische oppositie). Actief verzet tegen de Israëlische bezetting lijkt alleen bij vlaggen te worden gecoached door de Nationale en Islamitische Strijdkrachten, de coalitie van politieke bewegingen die ogenschijnlijk de *Intifada* leiden, maar die daaraan weinig richting hebben weten te geven vanuit een eigen visie. Het refrein van het liedje sinds oktober is dat 'het leiderschap ontbreekt'. Israël's verklaarde oorlog tegen de opstand heeft duidelijk de grenzen laten zien van het PNA-bestuur.

Door de 'installaties' van de veiligheidstroepen van de PNA te bombarderen en individuele HAMAS- en FATAH-activisten te vermoorden hebben ex-premier Ehoed Barak en nu Ariel Sharon de boodschap aan het Israëlische publiek afgegeven dat de Israëlische strijdkrachten (IDF) de zaak in de hand hebben. Maar deze tactieken van verzetsbestrijding schijnen er ook op gericht te zijn onder de Palestijnen het gevoel te versterken van de bijna bovennatuurlijke bewakingskracht van de IDF, evenals van de impotentie van de PNA. Dit bewust in stand gehouden beeld van Israels alomvattende macht (en dus van de totale afhankelijkheid daarvan aan de kant van de PNA en de bevolking) staat in scherp contrast met het gedrag van de Israëlische regeringen - speciaal die van de Arbeidspartij - sinds 1993. Oslo's pretentie dat de twee partijen gelijkwaardige 'partners voor vrede' waren, vereiste dat de PNA-leiders een schijn van autonomie zouden moeten krijgen. Die pretentie is voorbij. In plaats daarvan is nu de boodschap dat Israël de meeste van de Palestijnse openbare fondsen beheert, evenals de toegang van de Palestijnse arbeiders tot hun meest cruciale arbeidsmarkt en dat Israël bepaalt of de Palestijnse regering, inclusief haar Palestijnse Wetgevende Raad (PLC), al of niet bijeen kan komen. De versnippering van het Palestijnse land, inclusief de Strook van Gaza, in tientallen afgesloten gebiedjes heeft de uitoefening van zelfbestuur door de PNA in wezen onmogelijk gemaakt. De eerste vijf maanden van de *Intifada* was Yasser Arafat niet eens in staat de Westelijke Jordaanoever *überhaupt* te 'bezoeken'. En eenmaal op de Westelijke Jordaanoever, werd hem evenzo belet de Strook van Gaza te 'bezoeken'. De PLC is sinds oktober slechts tweemaal bijeen gekomen; de eerste geplande bijeenkomst werd afgezegd omdat de meeste leden Gaza niet konden bereiken. In maart stond Israël de bijeenkomst van de PLC toe in de hoop dat Arafat 'het geweld aan de kaak zou stellen', maar stond niet toe dat PLC-lid Marwan Barghouti (hoofd van de verafschuwde *Tanzim* op de Westelijke Jordaanoever) aanwezig zou zijn. Ironisch genoeg leidde dit ertoe dat de beslissingsmacht nog meer in Arafats handen kwam te liggen. De nominale instellingen van collectieve beslissingsmacht, *sowieso* al zwak in het verleden, lijken nu bijna dood.

bestuursstrategieën

Op de bijeenkomst van de PLC van maart sprak Arafat, voor de eerste keer sinds de creatie van de PNA, over de noodzaak tot interne politieke en institutionele hervorming, bevestigde zijn gehechtheid aan wet en orde en kwam met het probleem van de corruptie. Hij verzekerde dat voorbereidingen waren getroffen voor het houden van de langverwachte verkiezingen van gemeenteraden, kamers van koophandel en grote organisaties. De internationale pers negeerde Arafats uitspraken aangaande hervorming, daar Israël en de Verenigde Staten uitsluitend gespitst waren op zijn verzuim om de Palestijnen op te roepen 'het geweld te beëindigen'. Binnen de PNA en onder Palestijnse politieke partijen en onder de bevolking als geheel werd Arafats oproep tot hervorming gezien als reactie op interne onvrede - hoewel niet noodzakelijk een voorloper van wat komen zou.

Er zijn duidelijk scheuren ontstaan in de strategie van het bestuur dat de PNA-leiders gedurende het Oslo-proces ontwikkelden. Twee aspecten van die strategie, in het bijzonder, zijn van belang om de te maken keuzen te begrijpen. Ten eerste, het PNA-bestuur werd niet uitgeoefend langs lijnen van intern coherente regeringsinstellingen met speciale bevoegdheden binnen een wettelijk kader. Het PNA-bestuur kwam grotendeels tot stand buiten de nieuwe regeringsinstellingen om en ten koste daarvan. Formele regeringsinstellingen fungeerden als symbolen van 'een staat in oprichting' en als patronage-mechanismen, primair door terugkerende PLO-bannelingen en cruciale lokale aanhangers van overheidsbanen te voorzien. Parallel daarmee hield de bestuursstrategie de integratie in van structuren en figuren van de PLO (als vertegenwoordigers van de nationale bevrijdingsbeweging) tot in de hoogste niveaus van de besluitvormende Uitvoerende Raad van de PNA. Terwijl de basisstructuren van de regering onrijp en zonder macht bleven, werd de uitvoerende de top samengesmolten met leiders van de nationale bevrijdingsbeweging. Deze vermenging van PLO en PNA, ten koste van democratisch verkozen regeringsvertegenwoordigers, staat door deze structuur bekend als 'het Palestijnse leiderschap' (*al-qiyada al-filastiniyya*). De laatste zes jaar is deze structuur de hoogste besluitmaker in de PNA geweest. het omvat de ministerraad, leden van de Uit-

voerende Raad van de PLO, de voorzitters van PLC en PNC en een aantal van Arafats adviseurs. Zulke arrangementen suggereren dat, gegeven de grote onzekerheden van Oslo, Arafat niet bereid is om de overgang te maken van nationale bevrijdingsbeweging naar 'zelf-bestuur' alvorens er een complete staat is. Hij heeft het begrenzen van de volmachten van de PLC vaak gerechtvaardigd met verwijzing naar de hogere en meer omvattende macht van de PLO als vertegenwoordiging van alle Palestijnen, niet alleen van de Palestijnen van de Westelijke Jordaanoever en de Strook van Gaza, die door de instellingen van de PNA worden vertegenwoordigd.

Door deze strategie en door de kracht van de staatspartij, FATAH, waren de leiders in staat de eerste machtsuitdaging van de kant van de HAMAS te overleven. Het systeem is in staat geweest de (minder invloedrijke) nationalistische en reformistische uitdagingen uit de weg te gaan dankzij haar medusa-achtige machtsstructuur en de kunst van de leiders om zich nog steeds als nationalistisch te legitimeren in het conflict met Israël. Sinds het begin van de jaren negentig werden, met het afnemen van algemene steun, de PLO-facties meer afhankelijk van het leiderschap. Als zodanig hebben deze facties geprofiteerd van de opname van de PLO in de PNA. Zodoende konden de PLO-facties een 'loyale oppositie' blijven, in staat het Oslo-proces (en zelfs de PNA) te kritiseren zolang als ze maar binnen de grenzen van het politieke veld bleven, zoals dat door de leiders was afgebakend. Tot voor kort - zoals bewezen door het lot van HAMAS en de Islamitische Djihad op verschillende momenten in de jaren negentig - was het de gewapende strijd die buiten de acceptabele parameters van oppositie tegen Oslo of het PNA-beleid lagen.

Deze bestuursstrategie stelde de leiders in staat om te gaan met de belangrijkste uitdaging van de onbepaalde interimperiode die volgde op de Verklaring van Beginzelen van 1994: hoe een proces van staatsvorming te beginnen onder de heerschappij en de auspiciën van de koloniale macht en tegelijk de mantel van de nationale bevrijdingsbeweging om te houden. Om deze uitdaging te kunnen aangaan moesten de leiders zorgen dat hun onrustige politieke aanhang betrokken bleef (althans zich er niet actief tegen verzetten) bij een diep bedorven diplomatiek proces. Maar acceptatie van, zo niet betrokkenheid bij, het 'vredesproces' kon alleen overeind blijven als er voldoende hoop was dat Oslo zou leiden tot de verwerkelijking van volledige Palestijnse nationale rechten. Tegen alles in hielden de leiders de laatste jaren deze hoop levend door te claimen dat de concessies van de interimperiode vast en zeker zouden worden gecompenseerd gedurende de *final status*-onderhandelingen. De ineenstorting van het Oslo-proces te Camp David vormde het bijna onvermijdelijke eindspel.

hervorming of bevrijding

Het eindspel dat de *Intifada* voortbracht (dankzij Sharons bezoek aan de Haram al-Sharif) maakte ook de spanning binnen de identiteit van de PNA duidelijk: het is tegelijkertijd een regering die regeert - hoewel niet soeverein - en de institutionele erfgenaam van de bevrijdingsbeweging. Hoe langer de *Intifada*, zonder diplomatieke winst te boeken, voortduurt, des te sterker worden de stemmen die oproepen tot volledige nationale bevrijding ten koste van het 'rege-

ren'. De opkomende debatten over de 'interne situatie' weerspiegelen de tweevoudige identiteit van de PNA. In het verlengde van Arafats toespraak tot de PLC bestaan er krachten die zich voornamelijk richten op 'hervorming' van de PNA en die nieuwe verkiezingen voor de PLC en de gemeenteraden bepleiten en de ontwikkeling van wet en orde. Zij neigen ertoe op te roepen tot een noodregering om zo in de bijzondere behoeften van de *Intifada* te kunnen voorzien. Aan het andere uiterste wordt gepleit voor de ontbinding van de PNA als regering en haar vervanging door de PLO, en een terugkeer tot de gewapende strijd als middel tot bevrijding van Palestina.

Een tijdlang zat het praten over hervorming er aan te komen, nu echter is het luider geworden. Velen van dezelfde groepen en individuele personen die gepoogd hadden democratische partijen van een soort 'derde weg-type' te ontwikkelen in de afgelopen jaren (meest figuren uit de linkse facties of uit NGO's en wereldlijke onafhankelijken) zijn momenteel de belangrijkste bepleiters van hervorming.⁽⁴⁾ In sommige gevallen hebben vroegere pogingen geleid tot een gemeenschappelijk politiek platform met een krachtige hervormingstendens. Maar zulke initiatieven moeten nog worden afgerond tot een politiek program of, belangrijker nog, tot een organisatie-structuur. De openbare bijeenkomsten, bekend als 'volksconferenties' zoals die in maart en april zijn gehouden in sommige steden op de Westelijke Jordaanoever door een coalitie van nationalistische facties riepen herhaaldelijk op tot interne hervorming: nieuwe verkiezingen, wet en orde, scheiding der machten en bestrijding van corruptie. Maar de meeste sprekers ontwikkelden deze eisen niet programmatisch, noch waren zij in staat verbanden te leggen tussen hun beledenen aan voortzetting van de opstand en de behoefte aan bestuurshervorming. Geen enkele van deze facties heeft een grote, georganiseerde massabasis, noch een duidelijke strategie voor het bereiken van hervormingen.

FATAH en de oppositie

De oproepen tot hervorming, die voortkomen vanuit FATAH hebben wellicht meer betekenis. FATAH verzamelt, zoals de meeste nationale bewegingen, een bonte reeks van sociale krachten in zich. Het bevat dominante elementen van het bureaucratische leiderschap evenals de nieuwe economische elite op staatsniveau, en lokale economische elites, top militairen en leden van de veiligheidstroepen. Zeer belangrijk zijn haar massa-organisaties, inclusief de *Shabiba*, de jeugd-vleugel ervan, het vrouwenkomitee en de reguliere partijorganisatie of de *Tanzim*.⁽⁵⁾ Deze massastructuren binden 'de straat' aan het leiderschap. Maar terwijl FATAHs hoogste politieke leiders in het algemeen mensen zijn die uit ballingschap terugkeerden, zijn de massaorganisaties, zowel de leden als de leiders ervan, in het algemeen van 'binnen' afkomstig. Terwijl in de Strook van Gaza de massa-organisaties grotendeels opgingen in de burgerlijke en veiligheidsstructuren van de PNA, bleven zij op de Westelijke Jordaanoever relatief losstaan van de PNA. Het is opmerkelijk dat de leiding van de massa-organisaties wordt beheerst door de jongere generaties van het middenkader die gedurende de eerste *Intifada* opgroeiden en hun huidige posities verwierven door democratische partij-verkiezingen in de afgelopen vijf jaar. Dezelfde leiders vormden de drijvende kracht achter de huidige opstand op de Westelijke Jordaanoever.⁽⁶⁾

Reeds in de tijd van de regionale FATAH conferentie van 1997 in Beit Sahour begonnen de gebreken van het Oslo-proces als strategisch middel om Palestina te bevrijden hun tol te eisen. Die conferentie eindigde met de oproep van de leiders van de beweging tot een mogelijke terugkeer naar 'de gewapende strijd' in een poging om de beweging bijeen te houden, in het bijzonder

tegenover de oppositie van HAMAS. Na Camp David en Sharons noodlottige bezoek aan de Haram al-Sharif explodeerden tenslotte de interne spanningen en trok wat als de *Tanzim* bekend werd de straat op. FATAH ziet zichzelf als voortzetting van de erfenis van het verzet - inclusief de gewapende strijd - dat de geschiedenis van de PLO had beheerst. Maar aangezien FATAH ook de 'heersende partij' is, ziet het zichzelf niet als oppositie tegenover de PNA maar als aanvulling op de rol van de PNA in de onderhandelingen. Tijdens een rondetafelbijeenkomst in Ramallah in april 2001 was Marwan Barghouti expliciet op dit punt: de totstandkoming van de PNA is een historische verworvenheid welke beschermd moet worden. Terwijl hij verzekerde dat 'de *Intifada* ook kritiek inhoudt op de interne situatie [het PNA-bestuur]', voegde hij daaraan toe dat hervorming van de regering momenteel onmogelijk is.

Andere elementen binnen FATAH verwerpen Barghouti's gematigde standpunt. De onbekende groep die verantwoordelijk is voor de moord in januari 2001 op Hisham Mekki, de directeur van de Palestijnse Omroep, die om zijn corruptie bekend stond, is, naar overall wordt aangenomen, het werk van FATAH. Het is duidelijk dat de oproep van de beweging tot instandhouding van de PNA tegelijk met het ondernemen van gewapend verzet, nieuwe spanningen creëert die men niet kan beheersen. De recente participatie van Force 17 en andere veiligheidsorganen in gewapende activiteiten tegen Israël suggereert dat het militaire apparaat van de staat het moeilijk vindt afzijdig te blijven terwijl relatieve blaaskaken haar erfenis van gewapende strijd overnemen. De rol van FATAH als voorhoede van de *Intifada*, samenvallend met haar militaire acties, brengt binnen de regerende elite - niet erbuiten - een verschuiving van het machtsevenwicht te weeg.

Aan de andere kant van het spectrum bevinden zich degenen die oproepen tot een volledige terugkeer naar een nationale bevrijdingsbeweging en ontbinding van de PNA. Deze komen vanuit twee kanten: de islamisten en de linkse PLO-facties. HAMAS en de Islamitische Djihad - die de belangrijkste slachtoffers zijn van het PNA-bestuur en nu het meest profiteren van de opstand - hebben een duidelijk belang in zo'n revisie van de nationale strategie. Aan de linkerkant bevinden zich diegenen die de *Intifada* zien als een gelegenheid om de Oslo-Akkoorden te begraven - die ze altijd al verwierpen - en naar het PLO-kader terug te keren waar ze wellicht iets van hun verloren invloed kunnen herwinnen. Het lot van de PNA hangt, afgezien van deze poli-

tieke debatten, af van het verloop van de zenuwoorlog tussen de Israelische en de Palestijnse leiders.

zenuwoorlog

Eén van Baraks belangrijkste strategieën met betrekking tot de *Intifada* was de PNA te verhinderen tot haar bevrijdingswortels terug te keren, hetzij in de oude vorm van de PLO, hetzij in een nieuw opgezette vorm. Dit had duidelijk te maken met de eisen van zijn verkiezingscampagne, maar weerspiegelde ook zijn gehechtheid aan Oslo als kader waarlangs Israël zijn belangen kon veiligstellen. Vandaar dat, ondanks de vroege tekenen van Arafats 'terugkeer' - het vrijlaten van HAMAS- en Islamitische Djihad-gevangenen en het toestaan van de creatie van de NIF, bestaande uit PLO- en islamistische facties -, Baraks repressie werd afgewisseld met invitaties tot onderhandelen.

In tegenstelling daarmee, heeft Sharon een internationale campagne opgezet om de PNA te demoniseren als 'terroristische entiteit' en presenteert hij Arafat voortdurend als een obstakel voor veiligheid en vrede. Het huidige *Likoed*-vertoog klinkt als een overblijfsel uit een vroegere eeuw. Na Oslo was het woord 'terrorist' gereserveerd voor HAMAS en Islamitische Djihad. Nu verwijst het naar elke vorm van Palestijns verzet tegen de bezetting en omvat de *Tanzim* van FATAH en Force 17, Arafats presidentiële garde. Sharon stelt dat er geen sprake kan zijn van onderhandelingen voordat Arafat deze brede waaier van 'terroristen' (opnieuw) heeft gearresteerd en de samenwerking op veiligheidsgebied met Israël heeft hersteld. Maar als er weer gepraat wordt, heeft Sharon niets meer te bieden dan een interim-overeenkomst voor de lange termijn, welke de Westelijke Jordaanoever grotendeels onder Israelische controle laat en alle nederzettingen in stand houdt, en onderhandelingen over Jeruzalem en de vluchtelingen op de lange baan schuift. Het is duidelijk onmogelijk voor Arafat om hierin mee te gaan, gezien de intenties van Sharon. Er zijn er die betogen dat hij de permanente vernietiging van de PNA beoogt en het einde van de carrière van Arafat. Gegeven de dwang van de internationale druk en de druk van zijn coalitie, is het waarschijnlijker dat Sharon het dreigement van de vernietiging van de PNA gebruikt om Arafat terug te dwingen in een leidzamer positie. Arafats tactische reactie schijnt erop neer te komen dat hij alle mogelijke signalen uitzendt - naar de Verenigde Staten, de Europeanen en de Arabische Wereld - dat hij bereid is het hele bouwwerk van de PNA te laten instorten en zo nodig terug te keren tot een of andere vorm van gewapend verzet. Het hoeft geen betoog dat, als niets

helpt, Arafat zijn legitimiteit behoudt en wellicht versterkt door zichzelf opnieuw aan het hoofd van een bevrijdingsbeweging te stellen.

Het meest waarschijnlijke is dat een uitweg uit deze impasse wordt gevonden voordat dit stadium bereikt wordt. Het Jordaans-Egyptische voorstel dat momenteel op tafel ligt, biedt een 'eervolle uitweg', gebaseerd op de wapenstilstandsovereenkomst van Sharm al-Sheikh, welke door Clinton eind oktober werd bemiddeld. Het stipuleert de terugtrekking van het Israelische leger uit de door de PNA gecontroleerde civiele gebieden, het opheffen van het interne beleg en het overmaken van de BTW-gelden die aan de PNA verschuldigd zijn. In ruil daarvoor zou de PNA het gewapende verzet moeten neerslaan en geleidelijk de samenwerking op veiligheidsgebied met Israel moeten herstellen. Dan zouden de onderhandelingen over de definitieve status hervat worden en de nog uitstaande interim-overeenkomsten door Israel worden uitgevoerd. Cruciaal voor de Palestijnse leiders is dat het pakket een volledige bevriezing van de nederzettingen omvat, hetgeen de PNA zou kunnen presenteren als positief resultaat van de opstand.

Arafat heeft het Jordaans-Egyptisch voorstel schoorvoetend geaccepteerd, maar Sharon niet. Maar groeiende steun van Europa en de VN, en positieve commentaren van de linker vleugel van de Arbeidspartij en van de Verenigde Staten geven aan dat het voorstel wel eens zou kunnen evolueren in een middel om het gezicht te redden van beide partijen. Als het Jordaans-Egyptische voorstel een uitweg gaat vormen uit de huidige oorlog, is het waarschijnlijk dat bestuurshervorming opnieuw het Palestijnse politieke debat gaat beheersen. Maar aangezien FATAH als enige sterke kracht uit de *Intifada* is opgekomen, zal een nieuw machtsverwicht binnen het huidige systeem waarschijnlijk de belangrijkste uitkomst van het debat zijn, eerder dan een radicale revisie van het systeem. Er zijn grotere schulden die moeten worden afgelost. De geweldige verliezen aan mensenlevens, huisvesting en middelen van bestaan kunnen niet geheel en al worden genegeerd. De leiders hopen waarschijnlijk dat showprocessen van een paar corrupte PNA-officials en een hernieuwde openstelling van Israels arbeidsmarkt na maanden van verarming voldoende zullen zijn. Wat zeker is, dat is dat deze *Intifada* een collectieve herinnering zal nalaten van een falend bestuur in het zicht van massale ellende. Of de *Intifada* ook zal leiden tot een punt voorbij Israels voortdurende bezetting van Palestijns grondgebied staat nog te bezien.

noten

- 1 Zie: *Ha'aretz* van 4 april 2001; uit andere opiniepeilingen is gebleken dat 79 procent van de ondervraagden instemde met Sharons politiek van geen onderhandelingen voordat er een eind aan het geweld is gekomen, terwijl 53 procent van mening was dat het doel van de *Intifada* was om Israel schade te berokkenen.
- 2 Zie voor overzicht van de achtergrond van de *Intifada*: Rema Hammami en Salim Tamari, 'Anatomy of Another Rebellion', in: *Middle East Report*, nummer 217 (winter 2000) pp. 2-15 [in vertaling afgedrukt in het *Soemoed*-nummer van april 2001, pp. 17-24, 'De Tweede en de Eerste *Intifada* - Overeenkomsten & Verschillen'].
- 3 Zelfs deze, meest Saoedische donaties, zitten vast in rekeningen van de Islamic Development Bank daar de Saoedi's en anderen nog aan het onderhandelen zijn met de PNA over 'ontwikkelingsplannen' en een 'transparent mechanisme' ter verspreiding van het geld. Andere hulp vanuit de Golf neigde ertoe in de handen van de HAMAS te belanden welke haar verzorgingsinstellingen opnieuw opbouwde en daarmee haar populariteit.
- 4 In het bijzonder kunnen figuren die vroeger in de linkse facties - Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (PFLP), Democratisch Front voor de Bevrijding van Palestina (DFLP), Fida, Progressieve Volkspartij (PPP), enzovoort - zaten, worden aangetroffen als voornaamste initiatiefnemers in het stichten van nieuwe partijen en bewegingen. Zij worden gemotiveerd door vervreemding ten opzichte van de facties die zich min of meer hebben ingegraven (zoals die in de Uitvoerende Raad van de PNA) en door hun streven naar politieke relevantie.
- 5 Zie Graham Usher, 'FATAH's Tanzim - Origins and Politics', in *Middle East Report*, winter 2000, pp. 6-7 [in vertaling afgedrukt in het *Soemoed*-nummer van februari 2001, pp. 12-14; 'FATAH's Tanzim - Oorsprong & Politiek'].
- 6 De meeste individuele leden van de FATAH-kaders die waren opgegaan in de PNA in Gaza werken nu in het kader van de zogenaamde Komitees van Volksverzet, niet in officiële PNA-hoedanigheid.

uit: *Middle East Report*, nummer 219 (zomer 2001), pp. 2-7 & 41.

Rema Hammami doceert antropologie aan de Bir Zeit Universiteit (Westelijke Jordaanoever); Jamil Hilal is een Palestijnse socioloog, die woont en werkt op de Westelijke Jordaanoever.

vertaling: Kees Wagtendonk

Camp David: tragedie als gevolg van gemaakte fouten

Robert Malley & Hoessein Agha

Arafat de schuld te geven voor het mislukken van het [zogenaamde] vredesproces is een gevaarlijke misvatting.

In verslagen van de topconferentie in Camp David in juli 2000 en van de Israelisch-Palestijnse onderhandelingen in de maanden daarna, wordt vaak gesproken over [premier] Ehoed Baraks ongekende ['genereuze'; red.] aanbod aan de Palestijnen en over [PNA-president] Yasser Arafats compromisloze 'nee'. Israel, zo wordt gezegd, deed een historisch voorstel, dat vervolgens door de Palestijnen werd afgewezen - die daarmee opnieuw geen gelegenheid voorbij lieten gaan om een gelegenheid voorbij te laten gaan [zo beweerde althans ooit Israels voormalige minister van Buitenlandse Zaken, Abba Eban; red.]. Het onvermogen om tot een definitief akkoord te komen wordt, vrijwel zonder uitzondering, aan Arafat toegeschreven.

Zoals zo vaak met orthodoxe opvattingen, gaat het hier om een gevaarlijke misvatting. Verdergaande conclusies zijn onder invloed daarvan inmiddels getrokken. Eén daarvan is, dat er geen [Palestijnse] vredespartner is. Een andere, dat er met Arafat geen eind aan het conflict in zicht is. Voor een dermate complex proces als waar het hier om gaat, is een dergelijke diagnose opmerkelijk oppervlakkig. Voorbij wordt gegaan aan de (voor)geschiedenis, de dynamiek van de onderhandelingen en aan de verstandhouding tussen de drie betrokken partijen [Israel, Verenigde Staten, Palestijnen]. Even-

eens wordt voorbij gegaan aan waarom dat wat zovelen zagen als een genereus Israelisch aanbod, door de Palestijnen werd gezien als noch genereus, noch Israelisch, noch - jazeker - als een aanbod. Erger nog, een en ander vormt een obstakel voor de Amerikaanse politiek, door - dat komt goed uit - één schuldige (Arafat) aan te wijzen, in plaats van een meer genuanceerde en realistische analyse te presenteren.

Alle partijen begaven zich naar Camp David met heel uiteenlopende uitgangsposities. Barak werd geleid door een sterke weerzin ten aanzien van het concept van kleine stappen, die de kern vormen van het Oslo-I Akkoord van 1993. Hij schoof een aantal interim-stappen in de tijd vooruit, zelfs die waaraan Israel zich formeel had gecommitteerd - inclusief een derde gedeeltelijke terugtrekking [lees: hergroepering] van Israels troepen van de Westelijke Jordaanoever, de overdracht aan de Palestijnen van drie dorpen die aan Jeruzalem grenzen en de vrijlating van Palestijnse gevangenen. Concessies doen aan de Palestijnen zou Barak belangrijk politiek kapitaal kosten, dat hij van plan was tot het allerlaatste, beslissende moment vast te houden.

Gezien vanuit de Strook van Gaza en de Westelijke Jordaanoever, leest de erfenis van 'Oslo' als een litanie van

uitgestelde of niet-vervulde beloften. Zes jaar na het afsluiten van de overeenkomst waren er meer joodse nederzettingen, minder bewegingsvrijheid en verslechterde economische omstandigheden. Achter vrijwel alle zetten van Barak meende Arafat de bedoeling te zien hem te dwingen een onmogelijke overeenkomst te slikken, dan wel de wereld te mobiliseren om de Palestijnen te isoleren en te verzwakken. Degenen die claimen dat Arafat geen belang had bij een definitieve regeling, missen het punt waar het om draait. Net als Barak vond de Palestijnse leider dat onderhandelingen over een definitieve regeling over tijd waren; anders dan Barak meende hij dat dit gegeven het niet-nakomen van de tussentijdse verplichtingen geenszins rechtvaardigde. In menig opzicht droegen Baraks acties bij tot het ontstaan van een klassiek geval van het uitzenden van de verkeerde signalen.

Toen Barak terugkwam op zijn toezegging om drie dorpen rond Jeruzalem over te dragen - een toezegging waar toe hij president Bill Clinton expliciet had gemachtigd om deze aan Arafat over te brengen - werd Clinton woedend. Uiteindelijk - en in bijna alle twijfelachtige tactische inschattingen - gaven de Verenigde Staten het ofwel op of gaven [aan Israel] toe, met tegenzin instemmend uit respect voor wat Barak voor elkaar trachtte te krijgen. Als er overigens iets is waarover de Israeli's het eens zijn, dan is het wel dat Barak elk denkbaar taboe heeft doorbroken en verder is gegaan dan welke Israelische premier dan ook is gegaan of kon gaan [sic]. Desalniettemin, is het moeilijk te zeggen hoe ver Barak feitelijk bereid was te gaan. Strikt genomen heeft er nooit een Isra-

elisch aanbod gelegen. Vast besloten om - met het oog op het eventueel mislukken van het overleg - geen inzage in Israels positie te geven, bleven de Israeli's altijd één stap, zo niet meerdere stappen, weg van een aanbod.

De ideeën die in Camp David zijn ingebracht, zijn nooit op schrift gesteld, doch mondeling overgebracht. In de ogen van de Palestijnen zijn zij degenen geweest, die de belangrijkste concessies hebben gedaan. Arafat was ervan overtuigd dat de Israeli's bezig waren een val op te zetten. Zijn voornaamste oogmerk was bijgevolg om de eigen verliezen te beperken, in plaats van de eigen winst te maximaliseren. Dat betekende niet dat hij het overeenkomen van een definitieve regeling uitsloot. De Palestijnse onderhandelaars - een oog gericht op de topconferentie, een ander op het thuisfront - konden daarentegen de ambivalente formuleringen niet accepteren, die in het verleden gediend hebben om meningsverschillen tussen de partijen te overbruggen en die, in hun visie, in een later stadium in Israels voordeel zijn uitgelegd. Deze keer moest het uitsluitend gaan om duidelijke en ondubbelzinnige afspraken.

De voorstellen, zoals naar voren gebracht in Camp David, werden door de Palestijnen als ontoereikend gezien: zij zeiden niets over de kwestie van de vluchtelingen; de uitwisseling van grondgebied was niet evenwichtig en een groot deel van Palestijns Oost-Jeruzalem zou onder Israelische soevereiniteit blijven. Door deze voorstellen te accepteren, in de hoop dat Barak vervolgens verdergaande stappen zou zetten, liepen de Palestijnen het risico de Palestijnse positie fundamenteel te ondergraven. Tezelfdertijd vertaalde de Amerikaanse politieke en culturele affiniteit met Israël zich in een grote gevoeligheid voor Israels zorgen over de reacties in eigen kring en een overdreven waardering voor Israels substantiële zetten. Het Amerikaanse team boog zich herhaaldelijk over de vraag of Barak een bepaald voorstel wel aan zijn volk zou kunnen verkopen, inclusief over die welke hijzelf had ingebracht. Een dergelijke vraag werd zelden of nooit aan Arafat gesteld.

Door zijn troeven tot 'het moment van de waarheid' achter de hand te houden, hebben Baraks tactieken ertoe

geleid dat de partijen uiteindelijk tot niets zijn gekomen. Velen die ertoe neigen om de schuld voor het mislukken van de onderhandelingen uitsluitend in de schoenen van Arafat te schuiven, wijzen op zijn onvermogen om de ideeën voor een regeling te accepteren, zoals die door Clinton op 23 december zijn ingebracht - d.w.z. vijf maanden nadat de Camp David besprekingen waren beëindigd. De voorstellen van de president toonden aan dat de afstand, die sinds Camp David is afgelegd, inderdaad aanzienlijk was en bovendien bijna geheel in de richting van de Palestijnen. Arafat heeft lang nagedacht alvorens een reactie te geven. Echter, Clinton presenteerde niet de voorwaarden voor een definitieve regeling - eerder de 'parameters' waarbinnen versnelde definitieve onderhandelingen zouden moeten plaatsvinden. Met nog slechts 30 dagen aan het roer als president, was de kans op het sluiten van een overeenkomst op deze basis op zijn best gering.

Aanbod of geen aanbod, de onderhandelingen die tussen juli 2000 en februari 2001 hebben plaatsgevonden, vormen een onuitwisbaar hoofdstuk in de geschiedenis van het Palestijns-Israëliësch conflict. Taboes werden doorbroken, het onbespreekbare besproken en in de genoemde periode bereikten de

Israeli's en Palestijnen een ongekend niveau van inzicht in wat het zal vergen om hun onderling conflict te beëindigen. Wanneer de twee partijen opnieuw de weg zullen inslaan van een definitieve overeenkomst - en uiteindelijk zullen zij dat doen - dan zal dat zijn met de herinnering aan deze opmerkelijke acht maanden, met de ervaring van hoever men was gekomen en hoever men nog heeft te gaan, en voorts met het ontvucherende besef dat door alle betrokkenen een gelegenheid is gemist, minder door opzet dan door fout handelen [*sic*], eerder door misrekening dan door moedwil [*sic*].

uit: *The Guardian* van 20 juli 2001

Robert Malley was een adviseur van Clinton inzake het Midden-Oosten en nam in die hoedanigheid aan de Camp David-onderhandelingen deel; Hoessein Agha is verbonden aan het St. Antony's College van de Universiteit van Oxford en adviseur van het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) van Yasser Arafat. Een uitgebreidere versie van bovenstaand betoog valt te lezen in *The New York Review of Books* van 9 augustus 2001 ('Camp David: The Tragedy of Errors'; pp. 59-65)

vertaling: Rudi Cornelissen

naschrift van de redactie

Zijn de ontboezemingen van met name Robert Malley bedoeld om president Bill Clinton alsnog een eervolle plaats te bezorgen in de geschiedenis van het Palestijnse conflict? In de eerste plaats: Wat komen deze ontboezemingen laat! En verder: was het niet diezelfde Clinton die op de persconferentie, na het mislukken van de Camp David-onderhandelingen, aan de verzamelde wereldpers liet weten dat - naar zijn mening - Israels premier Ehoed Barak in de onderhandelingen een grotere compromisbereidheid had getoond dan PNA-president Yasser Arafat? Die uitspraak, op dat moment, uit de mond van de zogenaamde '*honest broker*' Clinton, hebben Barak c.s. mede in staat

gesteld een groot propaganda-offensief te ontketenen - strekking: Baraks 'genereuze aanbod' is door Arafat niet geaccepteerd, waarmee deze heeft bewezen geen vredespartner te zijn - bedoeld om de PNA internationaal te isoleren en in het verlengde daarvan politiek te marginaliseren. De schade die door toedoen van dit propaganda-offensief aan de Palestijnse positie is aangericht, is groot. Want, de Israelische lezing van het gebeuren heeft inmiddels breed ingang gevonden. Het duurt lang voordat een mening die eenmaal heeft postgevat - bijvoorbeeld door de ontboezemingen van Malley - zal zijn gecorrigeerd.

Daarom, Camp David de zoveelste schandvlek op het blazoen van Bill Clinton!

Hoe 'post-zionistisch denken' leidt tot een doodgeboren vredesplan

Een kritische lezing van de '80 Stellingen voor een Nieuwe Israelische Vredesbeweging' van Uri Avnery, voorman van de Israelische lobbygroep *Gush Shalom*.

Tikva Honig-Parnass

[In onderstaande tekst verwijzen de cijfers tussen vierkante haken naar de nummers van de stellingen; red.]

De ineenstorting van 'het vredesproces' heeft aan de meeste Israeli's het geloof ontnomen dat het nog steeds mogelijk is een 'einde aan het conflict' te maken door de Palestijnse legitimering van het zionistisch project te verkrijgen en de resultaten daarvan uit de oorlogen van 1948 en 1967 te consolideren. Dit heeft ook een einde gemaakt aan het betrekkelijke gemak waarmee de 'vredesbeweging' erin slaagde te weigeren zich bezig te houden met de wortels van het conflict en het karakter van de joodse staat. Zij ging niet verder in haar strijd dan de bezetting van 1967 en het religieuze nationalisme dat zich versterkte in de jaren daarna, in de veronderstelling dat zij (de religieuze nationalist) degenen zijn die afweken van het rechte pad van het 'seculier en rationalistisch' zionisme dat vanaf het begin en tot de oorlog van 1967 altijd 'het compromis

had nagestreefd'. Alleen een uiterst marginaal deel van de Israelische maatschappij, dat nauwelijks zijn unieke geluid liet horen, terwijl het toch actief in de vredesbeweging participeerde, bleef zich bezighouden met het probleem van het zionisme met haar essentiële claim op een joodse staat.

Gush Shalom, dat kort na de Oslo-Akkoorden werd gesticht en waarvan sindsdien Uri Avnery de voorman is geweest, heeft zich hardnekkig verzet tegen diverse verschijnselen van de Israelische bezetting in de sinds 1967 bezette gebieden. Zichzelf omschrijvend als een 'post-zionistische Israelische nationalist die daarom ook het Palestijnse nationalisme ondersteunt' (in een interview dat Avnery gaf aan Lili Galili in *Ha'aretz* van 24 april 2001) promoot de leider van *Gush Shalom* een 'twee-staten-oplossing'. Tevens heeft hij vanaf het begin de Oslo-Akkoorden enthousiast ondersteund en kritiekloos Yasser Arafats stellingnames geaccepteerd.

Avnery's leidende positie in wat overbleef van Israels vredesbeweging - in

de regel in Israel gezien als de meest 'radicale' vleugel - verleent betekenis aan zijn poging om namens *Gush Shalom* het probleem van 'de wortels van het conflict' aan te pakken en een schets van een vredesplan te geven (zoals vervat in de '80 Stellingen', gepubliceerd in *Ha'aretz* van 16 mei 2001). Echter, het is juist Avnery's leidende positie welke zijn 'evenwichtige' standpunt, dat vervlochten is met een fundamentele betrokkenheid bij de joodse staat, nogal in gevaar brengt: aanvaarding van zijn standpunten is verwerping van het project om te komen tot 'een historisch compromis', maar kan tezelfdertijd de Israelische vredesbeweging de overtuiging geven in zijn recht te staan *vis à vis* de Palestijnse nationale beweging. Om die reden acht ik het noodzakelijk om uitvoerig kritisch op dit document in te gaan.

Vanaf de eerste regels probeert Avnery in zijn document systematisch een 'uitgebalanceerd' politiek standpunt te geven met betrekking tot het Palestijns-Arabisch-Israelisch conflict, in termen die een botsing tussen 'twee naties' suggereren.

een 'evenwichtige' benadering - 'twee nationale bewegingen' Avnery's fundamentele betrokkenheid bij het zionisme als de aannemelijke belichaming van joods nationalisme vindt eerst en vooral uitdrukking in zijn afzien van het afschilderen van het zionisme als koloniale beweging alsmede in zijn keuze om uit de inleidende presentatie elke andere definitie van zionisme weg te laten welke zou wijzen op de onvermijdelijke onteigening van de Palestijnen, die er inherent aan is. Het is juist deze betrokkenheid die zijn hele analyse van de geschiedenis van het conflict, het 'vredesproces' en zijn suggesties voor een rechtvaardige oplossing overschaduwet.

Vandaar het gewicht dat hij verleent aan de notie dat de verschillende 'verhalen' (*narratives*) van 'beide kanten' de belangrijkste obstakels zijn op de weg naar het bereiken van een vreedzame regeling. Zodoende wordt 'de ineenstorting van het vredesproces, die een groot deel van de Israelische vredesbeweging met zich heeft meegeleurd' gelijkelijk toegeschreven aan de 'twee zijden. Deze trachten tegenstrij-

dige doelen te verwerkelijken' [4], die 'voortkwamen uit hun fundamentele nationale belangen'. Deze, op hun beurt, 'werden gevormd door hun ['volledig tegenstrijdige'] historische verhalen', en 'door hun niet-vergelijkbare kijk op het conflict gedurende de laatste 120 jaar'. [5] Dit resulteerde in het onvermogen van beide kanten ('ofschoon er geen symmetrie tussen beide bestaat') om de 'nationale verlangens, trauma's, vrees en hoop van de ander' te begrijpen. [6]

Het document richt zich in de eerste plaats op de 'oude vredesbeweging' ('ook genoemd "Zionistisch-Links") die (evenals de Israelische] onderhandelingsteams) lijdt aan een soortgelijk onbegrip ten aanzien van het Palestijnse verhaal, en als gevolg daarvan instortte, tegelijk met de Arbeidspartijregering, die zij steunde. [9] De gesuggereerde correcties in de Israelische verhalen, zowel als in die van de Palestijnen, bedoelen de nieuwe vredesbeweging te helpen 'zich te ontdoen van de valse mythen en de eenzijdige kijk op het conflict [...] om de twee nationale verhalen te kunnen overbruggen'. [10] Echter, zoals ik hier probeer te illustreren, de gesuggereerde correcties kunnen op geen stukken na inspireren tot een proces van opnieuw doordenken. Dat is wel een noodzakelijke voorwaarde om de historische verzoening, waar Avnery ongetwijfeld echt naar verlangt, veilig te stellen.

kijken naar de oorsprong van het conflict

De tekst gebruikt een veelheid van woorden en frasen om het oorspronkelijke zondige doel van de zionistische beweging om een exclusieve joodse staat te stichten in Palestina, 'ofwel door arbeid en kolonisatie, dan wel door geweld', wit te wassen (geciteerd uit: Ze'ev Sternhell, *Nation Building or a New Society? - the Zionist Labor Movement (1904-1940) and the Origins of Israel*; Tel Aviv [The AmOved Publishing House], 1986; p. 27 (in het Hebreeuws)). Achter de schijn van objectief historische beschrijving presenteert Avnery zijn eigen verwrongen nationalistische denkbeelden.

een joodse staat 'volgens een nieuw Europees model'

Omdat de joden werden buitengeslo-

ten door de Europese naties, 'besloten sommigen van hen om zelf een afzonderlijke natie te stichten volgens het nieuwe Europese model, wat inhoudt dat een minderheid niet kan bestaan in een nationaal homogeen staat, en hun eigen nationale staat op te zetten waar zij de meesters zouden kunnen zijn van hun eigen lot'. [13]

Zodoende wordt de impliciete rechtvaardiging van de essentie van het zionisme verpakt in het misleidende omhulsel van de onvermijdelijkheid: om te beginnen in termen van het portretten van het zionisme als vervuller van fundamentele, onbetwistbare mensenrechten van het 'meester zijn van eigen lot' [13], zonder natuurlijk de lezer snel te herinneren - echt onvermijdelijk - aan het verband tussen een exclusieve joodse staat en de onteigening en verdrijving van het Palestijnse volk. In de tweede plaats, waar het gaat om de introductie van het 'nieuwe Europese model' dat wordt gevolgd door de zionistische voorvaders, blijft Avnery in gebreke om in te gaan op het quasi-fascistische, romantisch-historische karakter van deze specifieke stroming van nationalisme, welbewust gekozen en gevolgd door de zionistische leiders omdat het diende tot rechtvaardiging van de exclusiviteit van de toekomstige joodse staat. In onderstaande samenvatting zal ik hierop nader ingaan inclusief Ze'ev Sternhells bevestiging van dit standpunt.

Deze erfzonde van een 'joodse staat' was de beslissende factor in wat de *Nakba* (catastrofe) van 1948 veroorzaakte en de niet aflatende totale oorlog welke Israël voert tegen het Palestijnse volk tot op de dag van vandaag. Dit blijft de kern van het zionistische project, toegepast in het beleid van alle Israelische regeringen en gekoesterd als primaire waarde waaraan de grote meerderheid van de Israeli's eenheid van doel ontleent. Het is daarom misleidend om het te presenteren als 'beginsel van scheiding' dat, zoals Avnery toegeeft, 'later verreikende consequenties had'. Het beginsel van een exclusieve joodse staat is niet zo maar weer een element in het zionistische project maar betreft precies datgene waarom het in het zionisme ging (en gaat). Het vermijden van een echte confrontatie met het concept en het doel van een 'joodse staat' vormt een noodzakelijke voorwaarde welke

Avnery in staat stelt het politieke kader te construeren dat nodig is voor zijn versie van de twee-staten-oplossing, welke hij later aan het einde van het document bepleit.

Verder doet het falen van Avnery om aan de orde te stellen wat het karakter van de joodse staat inhoudt voor haar Palestijnse burgers, alsmede, later, zelfs het weglaten van dit (geschil)punt uit het vredesplan, ernstige twijfel rijzen ten aanzien van de uitvoerbaarheid van zijn plan om een 'historische vrede' tot stand te brengen.

gelijke rechten op het land - gelijke rechtvaardige eisen

Ook houdt Avnery zich niet serieus bezig met het (geschil)punt van de nationale rechten op het land, wat hij tenminste gedaan zou kunnen hebben los van de oplossing die hij voorstaat. In plaats daarvan baant zijn impliciete aanname van gelijke rechten de weg voor zijn expliciete billijkheidsdefinitie en oordeel met betrekking tot de nationale doelen van beide zijden in het conflict; 'Beide nationalistische bewegingen, de joods-zionistische en de Palestijns-Arabische, streefden naar het bereiken van hun doelen, doelen die elkaar totaal te niet doen, binnen hetzelfde gebied - een situatie die ongewijzigd blijft tot op de dag van vandaag'. [17]

De last voor de verantwoordelijkheid voor het conflict, die gelijkelijk op beide zijden wordt gelegd, zou kunnen impliceren dat beiden gelijk(waardig)e misdaden hebben begaan. Dienovereenkomstig wordt het Palestijnse verzet tegen de massale joodse immigratie en kolonisatie van hun land voorgesteld als het Palestijnse deel in de veronachtzaming door elk van de twee volken van het nationale bestaan van de ander'. [20] Als men deze veronachtzaming (ook aan Palestijnse kant) had weten te vermijden dan zou dat de 'valse en verwrongen voorstellingen, die [...] tot de dag van vandaag diep in het collectieve bewustzijn van beiden zijn verworteld', hebben voorkomen. [20] Avnery rekent in deze 'valse voorstellingen van beide zijden' de rationalisaties mee die door de zionisten gebruikt worden om hun methoden van onteigening ('Hebreeuwse arbeid' en 'verlossing van het land') te rechtvaardigen, ze gelijkstellend met de atti-

tudes van de Palestijnen met betrekking tot de realiteit van hun onteigening, die 'voor hen een wreed verhaal van onteigening en verdrijving was'. [24] De toevoeging 'voor hen' zou een aanwijzing kunnen geven dat Avnery voelt dat hij niet objectief is ten aanzien van de Palestijnse perceptie van de historische feiten. Daarmee laat hij toe dat de systematische zionistische onteigeningspolitiek van vóór 1948 wordt teruggebracht tot de mythen en rationalisaties die de zionisten creëerden om die onteigening zelf te rechtvaardigen.

marginalisering van de relatie tussen westers imperialisme en zionisme

De wijze waarop Avnery met de relatie tussen zionisme en de staat Israël enerzijds en het westers imperialisme en zijn belangen in de regio anderzijds omgaat, levert opnieuw een voorbeeld van hoe de stelling van de 'conflicterende verhalen' ertoe dient om de historische feiten te verdoezelen. Hij doet dit door de nadruk te leggen op een denkbeeldig Palestijns geloof dat achter de zionistische kolonisatie een imperialistisch complot zou zitten: 'De joden waren door het westers imperialisme in het land gebracht om de Arabische wereld te onderwerpen en deze haar schatten af te nemen'. [21] Pas na dit gesimplificeerde, verdraaide geloof te hebben genoemd vervolgt Avnery met het toegeven, terloops naar het schijnt, van cruciale historische feiten alsof die op de tweede plaats komen na de primaire 'valse voorstellingen': 'Deze overtuiging werd versterkt door het feit dat van het begin af aan [...] een praktische samenwerking en gemeenschappelijkheid van belangen [bestond] tussen de zionistische onderneming en de imperialistische en koloniale machten, gericht tegen de Arabische nationale beweging'. [21] Deze wijze van bagatelliseren van een cruciaal historisch feit maakt het mogelijk om al in de volgende zin over te gaan tot gelijkstelling van wat enerzijds een substantiële en te rechtvaardigen Palestijnse attitude jegens het zionisme was als een beweging in dienst van het imperialisme met, anderzijds, de joodse/zionistische 'valse voorstelling' met betrekking tot de 'moordzuchtige aard van de Arabieren', wat uiteraard puur racisme is, primitieve

stereotypering naar men aanneemt, gebruikt door joden om het Arabische verzet tegen de zionistische onderneming uit te leggen.

de Nakba van 1948 - gedeelde verantwoordelijkheid?

Door de bronnen van het Palestijns-Israëliësch conflict te beschrijven als een botsing tussen twee nationale bewegingen in één land waarop beiden recht hebben, samen met een 'evenwichtige' kijk op hun verwrongen tegenover elkaar staande nationale 'verhalen' baant Avnery zich de weg om aanzienlijke verantwoordelijkheid voor de *Nakba* ook op de Palestijnen te leggen.

Dit doet hij op verschillende manieren: In de eerste plaats wordt de oorlog van 1948 gekarakteriseerd als een 'etnische oorlog'. Als zodanig is de catastrofe van etnische zuivering schijnbaar onvermijdelijk verbonden met de aard van zulke oorlogen 'waarin elk van beide partijen zoveel mogelijk land probeert te veroveren en de bevolking van de andere partij probeert eruit te gooien. Zo'n veldtocht (die later 'etnische zuivering' zou worden genoemd) impliceert altijd verdrijving en wreedheden'. [30]

Wat we hier in werkelijkheid aantreffen is het zionistische argument dat de wreedheden en de verdrijvingen in 1948 het natuurlijk resultaat waren van de 'storm die oorlog heet'. Hier vermijdt Avnery ondubbelzinnig de geaccepteerde versie van het beleid van de zionisten in de oorlog van 1948 van systematische verdrijving en van het feit dat het een onvermijdelijk resultaat is van de wens om een joodse staat te stichten. Hoewel hij wel toegeeft dat het idee van *transfer* [verdrijving] van Palestijnen geopperd was door 'enkele zionistische organisaties, al in de jaren dertig, haast hij zich ons er aan te herinneren dat onder de Arabieren velen 'geloofden dat de zionisten terug zouden moeten keren naar waar ze vandaan waren gekomen' om maar de weg te blokkeren naar eventuele 'eenzijdige' conclusies van zijn lezers. Nogmaals, de onteigening zoals begaan door de koloniale indringers en de bevrijdingsstrijd van de onteigenden en gekoloniseerd worden op een vanzelfsprekende manier gelijkgesteld als 'twee kanten van dezelfde medaille'.

de zuivering van de Palestijnen van 1948 op grond van analyse en oplossing

Avnery herinnert de lezer er wel aan dat het zionistische doel om een 'nationaal homogeen staat' te stichten (waarover hij nalaat zich kritisch uit te laten) bijna slaagde [in de oorlog van 1948], en resulteerde in een nieuwe staat 'vrijwel verstoken van Arabieren'. Hij vervolgt met de beschrijving van 'de verwoesting van de 450 Arabische dorpen, de confiscatie van het grootste deel van de landerijen waarop joodse immigranten werden uitgenodigd en zelfs gedwongen *en masse* naartoe te komen' ter realisering van het beleid om 'de joodse staat te consolideren'. [36-38]

Hiermee is het echter gedaan met het noemen van de Palestijnen in Israël. De voortdurende systematische onderdrukingspolitiek van Israël jegens de Palestijnen van 1948 na de eerste jaren van de staat, een politiek die structureel inherent is aan de joodse staat, wordt niet genoemd. Evenmin zijn ze terug te vinden in de evaluatie van de Oslo-Akkoorden en de geopperde uitgangspunten voor een nieuw vredesplan. Deze oorverdovende stilte met betrekking tot Israëls Palestijnse burgers maakt het mogelijk dat zelfs de legitimiteit van een joodse apartheidstaat en de uitvoerbaarheid van een daarop gebaseerde politieke oplossing geheel uit het zicht verdwijnen.

Van hier af beperkt zich de discussie van de verschillende aspecten van het conflict, met inbegrip van 'het vredesproces', uitsluitend tot de Palestijnen in de in 1967 bezette gebieden. Noch komen de Palestijnse vluchtelingen ter sprake waar het gaat over de oprichting van de PLO [41 & 42]. Daarmee wordt het feit genegeerd dat het vluchtelingenprobleem daarvan allereerst de *raison d'être* vormde. En daarmee wordt de weg gebaad voor Avnery's verwerping, even later, van een ondubbelzinnige oproep tot uitvoering van het recht op terugkeer van de vluchtelingen.

Oslo - stille tegenstrijdige hoop

Het verbaast ons niet dat Avnery's analyse met betrekking tot het Oslo-initiatief volledig de centrale rol van de belangen van de Verenigde Staten in

het veiligstellen van de 'stabiliteit' in de regio ongenoemd laat, evenals Israels rol in dit kader als een strategisch voordeel in de handhaving van de controle door de Verenigde Staten, en Israels kapitalistische belangen in het creëren en handhaven van neo-koloniale afhankelijkheid van de Bezette Gebieden. In plaats daarvan kiest hij ervoor om veranderingen te benadrukken die alleen binnen de twee partijen plaatsvonden: enerzijds 'Arafat en zijn directe medestanders' die zich realiseerden dat 'de Palestijnse nationale doelen niet langs militaire weg zijn te berei-

ken' en zijn bereidheid om te volstaan met 'tenminste een gedeeltelijk resultaat door middel van onderhandelingen' [54] en anderzijds Israels 'groeiende afmatting door de Intifada'. [56]. Ook noemt hij andere ontwikkelingen, zonder twijfel stuk voor stuk belangrijk, (de 'Jordaanse terugtrekking uit de Westelijke Jordaanoever, de veranderende internationale toestand, de ineenstorting van het communistisch blok en de Tweede Golfoorlog' [Irak-Koeweit, 1990-1991] maar welke, als eerder vermeld, de imperiale belangen van de Verenigde Staten die de Palestijnse nationale rechten in de weg staan niet raken (Noam Chomsky, 'Prospects of Peace in the Middle East', een lezing, gegeven op de Universiteit van Toledo, 4 maart 2001). Het is deze beperkte kijk op de oorzaken van Oslo die Avnery in staat stelt om de wederzijdse erkenning van de staat Israel en de PLO te beschouwen als van 'opporste historische betekenis'. [58] Ter herinnering en voor de lezer: 'de erkenning door de Arabische naties van de staat Israel en zijn legitieme recht op een soeverein bestaan is het ultieme doel en de ideologische triomf van het zionisme' (Baruch Kimmerling in *Ha'aretz* van 7 juni 2001). En deze totale overwinning voor het zionisme wordt op één lijn gesteld met de voordelen voor de 'Palestijnse nationale beweging' waaraan het Oslo-I Akkoord [Declaration of Principles van 13 september 1993; red.] 'feitelijk een territo-

riale basis verleende op Palestijns land, de structuur van "een staat in wording"'. [59]

De meer substantiële gebreken in de overeenkomst, volgens Avnery, waren (opnieuw) de tegenstrijdige doelen van de twee partijen: de Palestijnen zagen het als 'een overgangsregeling op weg naar het einde van de bezetting en de vestiging van een Palestijnse staat in het gehele, in 1967, bezette gebied' [60], terwijl de Israeli's het beschouwden als 'een manier om de bezetting in stand te houden met behulp van een Palestijns zelfbestuur'.

In welke mate verleende de tekst van het Oslo-I Akkoord zelf een basis voor verwerkelijking van de listige 'hoop' van de koloniale macht om er de weg naar de verwerkelijking van de Palestijnse hoop en verwachtingen mee te blokkeren? Avnery verzuimt die vraag te beantwoorden, ondanks het feit dat juist het verschuiven van de kernproblemen van het conflict (de nederzettingen, de vluchtelingen, Jeruzalem, het water en de grenzen) naar de *final status*-onderhandelingen inderdaad hielp tijd te winnen om de infrastructuur te kunnen creëren welke nodig was om Israels 'hoop en verwachtingen' te kunnen implementeren. Avnery beschrijft wel de trucs en leugens die Israel al die tijd van het vredesproces gebruikte om door te kunnen gaan met de forse uitbreiding van de nederzet-

tingen, welke vervolgens de mogelijkheid van een leefbare Palestijnse entiteit beletten. Niettemin worden deze feiten onmiddellijk 'in evenwicht' gebracht door te stellen dat de Palestijnen van hun kant die tijd gebruikten om zich te versterken (!), zowel in het kader van de overeenkomst als daar buiten om. [63]

de 'verhalen' die leidden tot de ineenstorting van het 'vredesproces'

De ware feiten die door Avnery worden gepresenteerd, verdrinken zodanig in een vertoog van 'verhalen' en 'misverstanden' aan 'beide kanten' dat de lezer wel bijna enig begrip moet opbrengen voor het 'Israelische dilemma' en het innerlijk conflict, waar Yitzhak Rabin en Ehoed Barak, naar wordt aangenomen, in geraakten en dat hen verhinderde hun 'Hoop op vrede' te implementeren. Op grond van het zionistische 'verhaal' (eerder dan de zionistische belangen waarop hun beleid gestoeld was) 'leed Rabin aan cognitieve dissonantie' toen zijn 'hoop op vrede botste met zijn conceptuele wereld' [64], terwijl het Baraks 'volledige onbekendheid met het Palestijnse verhaal en zijn gebrek aan respect voor het belang ervan' waren dat hem ertoe bracht een overeenkomst voor te stellen welke 'geen Palestijnse leider ooit zou kunnen tekenen'. [66] En zo brachten de 'verhalen' de impasse in het vredesproces en de ineenstorting

van de Israelische 'vredesbeweging'.

Nogmaals, het is een geval van een onjuiste visie op de *Aqsa-Intifada*, waar gesteld wordt dat deze de hoofdoorzaak is van de ineenstorting van de Israelische vredesbeweging. Wel is het correct dat Avnery benadrukt dat de beweging zich haastte terug te keren naar de omhelzing van het zionistische verhaal dat stelt dat 'de Palestijnen nooit van plan waren vrede te sluiten', omdat 'ze nooit het zionistische verhaal grondig hadden herzien'. [73] En hij stelt correct dat een 'nieuwe vredesbeweging' een diepgaande en fundamentele heroverweging moet plegen van het zionistische 'verhaal' en eraan moet 'streven de historische versies van beide volken samen te brengen tot één enkel 'verhaal', vrij van historische misleidingen en acceptabel voor beide partijen'. [77]

gebreken in het gereviseerde verhaal dat Avnery voorstelt

Echter, zoals eerder gezegd, Avnery's onvermogen zich volledig los te maken van de essentie van de zionistische vertoog-begrenzingsen en het in zijn algemene visie ontbreken van bezwaren tegen de Amerikaanse politiek in de regio (beide zijn uiteraard wederzijds bepaald), verhindert hem het initiatief te nemen tot het fundamentele proces van heroverweging dat de vredesbeweging naar zijn mening moet doorlopen en dat de Palestijnse nationale beweging als een gezamenlijke versie zou kunnen aanvaarden. En zo roept hij de nieuwe vredesbeweging op het Israelische publiek het besef bij te brengen dat 'tegelijk met de mooie en positieve aspecten van de zionistische onderneming, het Palestijnse volk verschrikkelijk onrecht is aangedaan...dat zijn toppunt bereikte gedurende de *Nakba* en dat ons verplicht onze verantwoordelijkheid te aanvaarden om zoveel als mogelijk is te corrigeren'. [78]

Aan de Palestijnen, evenals aan de echte internationalisten in Israel en elders, kan niet gevraagd worden om 'mooie' aspecten van de zionistische koloniale onderneming te erkennen, *tegelijk met* de noodzaak om het kwaad te corrigeren dat het Palestijnse volk is aangedaan. Dit kwaad, dat voortgaat tot de dag van vandaag, vormt de essentie van de zionistische

onderneming en komt in het beleid van alle Israelische regeringen tot uiting. Er is geen alternatief met betrekking tot het zionisme dan alleen de acceptatie van de politieke analyse (niet het 'Palestijnse verhaal') zoals recentelijk geformuleerd door Saleh Abdel Jawad [hoogleraar politicologie aan de Palestijnse Bir Zeit Universiteit]: 'De Israeli's willen een totale oorlog. De Israelische doelstellingen zijn altijd gericht op de stichting van een puur joodse staat. Zij willen alle joden in de wereld naar Palestina brengen, ook al kan het land hen niet allen opnemen. Hun doel is de Palestijnen uit het land te zetten' (interview met *Palestine Report* [Jeruzalem] van 23 mei 2001).

Het doel van een puur joodse staat op een zo groot mogelijk gebied is inderdaad de essentie van het zionisme, wat tot uiting komt in zijn beleid in de in 1967 bezette gebieden evenals in Israel zelf. Zoals benadrukt door dr. Jamal Zahalka [in het juni 2001-nummer van *Between the Lines*; red.], 'stonden er slechts twee opties open voor de Palestijnen [van vóór 1948]: ofwel het aanvaarden van een tweede-rangs burgerschap [in de toekomstige joodse staat] dan wel te vertrekken'. Echter, juist het idee van een 'joodse staat' bestrijdt Avnery niet en hij is daarom niet in staat in te zien hoe het lange proces van onteigening van het Palestijnse volk zowel in het Palestina van 1967 als in dat van 1948 een inherente karakteristiek is van een apartheidsstructuur.

aanvaarding van een structureel ingebakken (organic) joods nationalisme

Daar komt nog bij dat Avnery niet alleen geen enkele poging doet om zich bezig te houden met de betekenis van de 'joodse staat' van de joodse staat op ideologisch en politiek niveau, maar, door het gebruik van lapidare uitspraken dat de zionisten 'het Europese model volgden', zowel de lezer misleidt als ook impliciet een van de meest reactionaire versies van nationalisme legitimeert, een versie die zich kenmerkt door een intrinsiek gebrek aan menselijkheid en universalisme.

De eerdergenoemde Ze'ev Sternhell benadrukt dat 'tribaal nationalisme zich in Oost- en Centraal-Europa ontwikkelde in reactie op het liberale

nationalisme van de vroege 19e eeuw (...) en reeds tegen het einde van de 19e eeuw het Europese liberale nationalisme en zijn beginselen van verlichting en Franse revolutie steeds meer overvleugelde.' Het nieuwe ingebakken nationalisme 'was een nationalisme van bloed en bodem, een cultureel, historisch en in laatste instantie ook een biologisch nationalisme.' Dit nationalisme 'ondermijnde de grondslagen van het liberalisme' en 'voedde het antisemitisme in West-Europa'. Dit structurele nationalisme dat de zionistische ideologie begon te vormen op het moment dat de beweging zich in Palestina begon te vestigen, was niet simpelweg het resultaat van het 'volgen' van het 'Europese model'. Het werd bewust gekozen door de 'socialistische' stichters van de zionistische arbeidersbeweging die de leiding namen in het uitwerken van de theorie van het joods nationalisme in Palestina in het begin van de 20e eeuw. Zij kozen dit nationalisme bewust uit, uit een hele verzameling van nationalistische ideologieën waarvan ze goed op de hoogte waren, omdat ze wisten dat dit het zionistische doel van een joodse staat het best kon dienen: 'De kennismaking met het land, de noodzaak erin te wortelen en het fundament te leggen voor de legitimatie van de terugkeer naar het vaderland hebben [hen] ertoe gebracht de romantische, historische en irrationele dimensie van nationaliteit over te nemen' (Sternhell, *ibid.* p. 27).

Het is deze vorm van nationalisme in haar verschillende versies welke de basis vormt voor de zionistische gemeenschappelijke noemer welke, zoals Avnery benadrukt, links en rechts in Israel tot de dag van vandaag verenigt. Hij wordt uitgedrukt in een bijna totale consensus over wat een 'joodse staat' is, een consensus, in laatste instantie, over wat de essentie is van het zionistische koloniale project.

Door geen enkele poging te doen het concept van een joodse staat uiteen te rafelen (*deconstruct*) werkt Avnery bewust of onbewust mee aan de verving van de betekenis van dit concept met zijn apartheidsimplicaties, politiek en sociaal. Met name dat we hier niet alleen te maken hebben met zaken als 'identiteit' en 'behoren tot' en 'nationale autonomie', maar voornamelijk met de 'voorkeuren' van joden wat zich

vertaalt in discriminatie en onteigening van Palestijnen.

Het onbesproken laten van het karakter van het zionistisch nationalisme gaat samen met Avnery's omissie waar het gaat om serieuze verwijzingen naar westerse imperialistische belangen in het Midden-Oosten en de centrale rol van de Verenigde Staten in het initiëren en het bepalen van de aard van de Oslo-constructie. Beide omissies passen prima bij zijn voorgestelde vredesplan. Dat mist immers een context van duidelijke, expliciete en breed gebaseerde politieke missie van sociale bevrijding van Arabieren, Palestijnen, als ook Israeli's, die in staat is de verbeelding te prikkelen en die een universalistische visie en een internationalistisch- en klassestandpunt ondersteunt - aspecten die Israëliisch-Links vandaag de dag duidelijk ontbeert. Dit weerspiegelt zich in de uitgangspunten die aan het einde van zijn document worden gegeven en welke verondersteld worden de basis te vormen voor een vredesplan dat de nieuwe vredesbeweging nader uitwerkt:

een twee-staten-oplossing op basis van de huidige machtsverhoudingen

De essentie van zijn twee-statenoplossing is de territoriale deling langs de Groene Lijn, de stichting van een onafhankelijke Palestijnse staat naast Israël, binnen de grenzen van 1967, met Oost-Jeruzalem als hoofdstad en ontzuiming van de nederzettingen op het gebied van de Palestijnse staat.

De voorgestelde verdeling roept niet op tot een fundamentele transformatie van de wettelijke en institutionele structuren van de joodse staat. Bovendien worden, zoals gezegd, de Palestijnse burgers van Israël niet eens genoemd in de context van de voorgestelde oplossing. Juist tegen de achtergrond van de moord op 13 Palestijnse burgers, afgelopen oktober, en de angstwekkend geëscaleerde campagne tegen hun burgerlijke - politieke, sociale en economische - rechten, kan men deze omissie niet uitleggen als een puur slordigheidje. Het is eerder miskenning van het sterker worden van hun nationale identiteit en van hun krachtiger roep om collectieve nationale rechten, geleid door de Nationale Democratische Alliantie (*Balad/Tad-*

jammu), de enige partij op de politieke kaart van Israël die de joodse staat kan tartten.

En zolang, bovendien, de noodzakelijke voorwaarde van transformatie van de joodse staat en van de rol die het land speelt in dienst van de Amerikaanse imperiale belangen in het onderdrukken van het Arabisch nationalisme in de regio, niet erkend wordt, komt de droom van Avnery van een 'integratie van Israël in het Midden-Oosten' neer op lege woorden.

Avnery mist nooit een kans om de kleine groep van Israeli's die oproepen tot een één-staat/binationalisme-oplossing aan te vallen als 'een groot gevaar en een uiting van wanhoop' (...) Bovendien, 'Vandaag de dag spreken over de opheffing van de staat Israël is gek en idioot. Het is een fatalistisch idee dat ik op z'n best kan omschrijven als escapisme van goeie mensen' (Lili Galili in *Ha'aretz* van 24 april, 2001).

In haar respons op Avnery's commentaar, beantwoordde Irit Katriel, zelf een prominente 'escapiste', hem op de ALEF-lijst waarvan Avi Oz van de Universiteit van Haifa de coördinator is: 'Ik ben het eens met Avnery dat dromen over een één-staat-oplossing op dit moment misleidend escapisme is. Maar ik denk dat Avnery zelf ook een misleidend escapist is. Hij denkt dat het eind van de bezetting aanstaande is. Toen hij door *Ha'aretz* werd geïnterviewd [het eerdergenoemde interview van 24 april jl.] zou hij gezegd kunnen hebben: "Ik ben een humanist. Het kan mij niet schelen waar de grenzen zullen lopen, maar eerder hoe de mensen leven. Eén staat, twee staten - beide volken moeten daar een beslissing over nemen. Het derde alternatief is bezetting en apartheid." Maar hij zond deze humanistische, gedachten-prikkende en verfrissende boodschap niet uit. Hij heeft een dringender agenda: de Groene Lijn (...). Alsof we werkelijk geloven dat de Groene Lijn alle problemen zal oplossen die Israël heeft gecreëerd, tot we het van een politiek compromis zelfs gaan verheffen tot een ideaal.'

Het is vanzelfsprekend dat in deze context Avnery geen plaats heeft voor een volledige acceptatie van het recht op terugkeer. In plaats daarvan wordt een expliciete differentiatie gemaakt

tussen een 'erkenning, in principe' door Israël van het recht op terugkeer en de 'praktische oplossing van het probleem [die] tot stand zal komen krachtens een overeenkomst die gebaseerd is op rechtvaardige, billijke en praktische overwegingen en die terugkeer naar het gebied van de Palestijnse staat zal inhouden, evenals terugkeer naar de staat Israël, en compensatie'.

Avnery schetst de twee nationale verhalen aan de hand van de posities die aan de onderhandelingstafel werden ingenomen. Hij sluit dus zijn oren voor de steeds sterker wordende stemmen die oproepen tot de afschaffing van het zionistische apartheidsregime en de implementatie van het recht op terugkeer. Een toenemend aantal mensen, Palestijnen en Israeli's, hebben actie gevoerd rond deze principes alvorens te vragen om de details met betrekking tot de definitieve oplossing, die thuis hoort in de diplomatieke sfeer. Als men ze negeert betekent dat een negeren van de politieke machten die de huidige machtsverhoudingen, waarop Avnery's oplossing is gebaseerd, zouden kunnen veranderen. De geschiedenis staat echter aan hun kant.

uit: *Between the Lines* (Jeruzalem), jaargang 1 nummer 7 (juni 2001).

Tikva Honig-Parnass is hoofdredactrice van het joods/Palestijnse maandblad *Between the Lines*.

vertaling: Kees Wagtendonk

De brochure '80 Stellingen voor een Nieuwe Israelische Vredesbeweging' van Uri Avnery is te bestellen bij het Steuncomité Israelische Vredesgroepen en Mensenrechtenorganisaties (SIVMO); Postbus 15823, 1001 NH Amsterdam; telefoon: 020-6758925; e-mail: sivmo@xs4all.nl

Israëli's mijden België

Paul Vanden Bavière

Toen twee Belgen van Arabische afkomst op 31 mei 2001 in Brussel een klacht neerlegden tegen de Israëlische premier Ariel Sharon op basis van de 'genocidewet' van 1993, lag niemand daar van wakker. Niemand wist het overigens.

Het feit werd pas vijf dagen later bekend. En waarschijnlijk is er geen verband met het afzeggen door Sharon van een reis naar Europa begin juni: officieel werd die verschoven wegens de zware Palestijnse zelfmoordaanslag op een discotheek in Tel Aviv op 1 juni, waarbij 20 doden, onder wie 19 Russische jongeren, vielen. Inmiddels is de situatie heel wat veranderd, niet alleen Sharon, maar alle Israëlische verantwoordelijken, die vrezen dat hen oorlogsmisdaden of misdaden tegen de menselijkheid zouden kunnen worden aangewreven, mijden België uit vrees daar in de cel te belanden.

De zaak kwam in een stroomversnelling toen 23 Palestijnen en Libanezen op 18 juni op hun beurt, met de nodige publiciteit, een klacht indienden bij onderzoeksrechter Patrick Collignon tegen Sharon voor de slachting in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Shatila bij Beiroet in 1982. Kort daarna achtte Collignon de klacht ontvankelijk, maar een internationaal arrestatiebevel werd nog niet uitgeschreven. Vooral het bloedstollende verhaal van Souad Srour el-Meri, die zelf werd verkracht en zwaar gewond en haar vader, drie broers en twee zusters verloor, werd breed uitgesmeerd in de nationale én internationale pers.

Souad Srour, die speciaal voor de aanklacht uit Libanon naar België was gekomen, heeft daar inmiddels politiek asiel aangevraagd. Over de

omstandigheden en motieven werd weinig of niets meegedeeld. Ook haar advocaten waren niet op de hoogte van de stap. Een stap die best te begrijpen valt: als belangrijke getuige in de zaak is haar leven in Libanon in gevaar. Het waren immers de *Forces Libanaises* (Libanese Strijdkrachten), een christelijke pro-Israëlische en anti-Palestijnse en anti-Syrische militie, die de slachting uitvoerden onder leiding van Elie Hobeika.

Deze laatste kwam in 1986 in conflict met de andere chefs van de militie en liep over naar het Syrische kamp - wat hem feitelijke straffeloosheid garandeerde. Bij het einde van de Libanese burgeroorlog (1975-1990) genoot hij van de amnestie die werd uitgevaardigd voor alle misdaden begaan in die oorlog. Hij werd een respectabele politicus, en tot de recente verkiezingen was hij zelfs minister. Hobeika is niet gelukkig met het 'oprakelen' van het verleden. Meer nog, de amnestie in Libanon telt niet onder de Belgische wet en Hobeika riskeert te worden aangehouden als hij Libanon verlaat. De Belgische onderzoeksrechter moet in de zaak-Sharon immers alle verantwoordelijkheden onderzoeken en kan dus vele mede-verdachten laten oppakken.

wetswijziging

Nog vóór Sharon werd aangeklaagd werd de wet van 1993, gewijzigd en aangevuld in 1999, waaronder om het even wie om het even waar gepleegde misdaden van internationaal recht in

België kan laten berechten, ter discussie gesteld. Tot vorig jaar was ongeveer niemand op de hoogte van het bestaan van de wet, maar dat veranderde toen de autoriteiten vier Rwandezes - die inmiddels werden schuldig bevonden en tot lange gevangenisstraffen veroordeeld - lieten berechten voor de genocide in Rwanda. De ene klacht begon op de andere te volgen (oud-president Rafsanjani van Iran, de Congolese inmiddels ex-minister van Buitenlandse Zaken Yerodia, recentelijk ook de Iraakse president Saddam Hoessein, enzovoort) tot grote ontsteltenis van minister van Buitenlandse Zaken Louis Michel.

Het geding tegen Sharon was de druppel die de emmer deed overlopen, zeker met het oog op het Belgische EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2001. Er werd uitvoerig gediscussieerd in de regering en in de partijen. Daarbij werd gedacht aan het inbouwen van filters om de internationale relaties van België niet te schaden. Zo zouden staatshoofden, regeringsleiders en ministers immunitet hebben tijdens hun ambtsperiode. Maar de plannen tot wijziging stuitten op heel wat bezwaren bij onder meer de Groene partijen en ook de Waalse Socialistische Partij (PS).

Wegens dit verzet besliste het kernkabinet uiteindelijk op 18 juli dat de regering zelf geen initiatief zal nemen. De beslissing wordt overgelaten aan het parlement. Onder meer wegens het parlementair verlot in de zomermaanden is het zeer onwaarschijnlijk dat er nog dit jaar een herziening uit de bus komt. Voor Sharon zou die toch te laat komen: hij valt hoe dan ook onder de huidige versie van de wet.

Sharon zelf trok zich aanvankelijk weinig aan van de klacht: elke Israëli

is al ruim 50 jaar straffeloosheid, zelfs sympathie voor misdaden, gewend. Maar na overleg met juristen begon hij de zaak voldoende ernstig te nemen om Brussel te mijden toen hij in juli alsnog zijn in juni uitgestelde Europese rondreis maakte. Minister Michel, die de voorafgaande maanden al duidelijk had laten verstaan geen enkele sanctie tegen Israël te zullen voorstellen tijdens zijn Europees voorzitterschap, wat dat land ook doet, ging als voorzitter van de Europese Raad dan Sharon maar opzoeken in Berlijn.

Rwanda-advocate

Naast een reeks Israëlische, nam Sharon ook een Belgische advocate onder de arm. Ironisch genoeg is dat Michèle Hirsch, die op het Rwandese genocideproces in Brussel met succes optrad voor de burgerlijke partijen. Ditmaal staat ze aan de andere kant van de barrière. Eén van haar argumenten om Sharon buiten vervolging te stellen is dat de premier al in 1983 werd berecht voor 'Sabra en Shatila' door een onderzoekscommissie, de zogeheten commissie Kahane. Deze achtte Sharon wel 'persoonlijk verantwoordelijk' maar vond een politieke sanctie voldoende. Ten gevolge daarvan moest Sharon aftreden als minister van Defensie, maar ging hij voor het overige vrij uit.

Advocate Hirsch haalt er ook het waarschijnlijk doodgeboren Internationaal Strafgerechtshof bij, waarvan de oprichting al door België is geratificeerd. Welnu, zo meent ze, dat Hof bepaalt dat klachten onontvankelijk zijn als een bepaald land oordeelt dat ze niet vervolgd moeten worden. De advocaten van de 23 Palestijnen en Libanezen, Luc Walley, Michaël Verhaeghe en de Libanese professor Chibli Mallat, antwoorden daarop dat het onderzoek door de commissie Kahane niet om een gerechtelijk onderzoek ging. Het was slechts een onderzoek door een commissie, niet door een rechtbank.

Hoe het ook loopt, Israël is nog lang niet van het Belgische gerecht af, want het Sabra en Shatila-precedent lijkt nog navolging te zullen krijgen. Palestijnen overwegen klachten tegen de Israëlische bevelhebbers voor misdaden gepleegd bij het bestrijden van de *Aqsa-Intifada* zoals het bestoken van burgerlijke doelwitten met gevechtsvliegtuigen en raketten.

Kafr Qasem

Ook andere misdaden uit het verleden dreigen voor de Belgische rechter te zullen worden gebracht. Zo overweegt Adaleh, een Palestijnse mensenrechtenorganisatie in Israël, een zaak te maken van het bloedbad in Kafr Qasem op 29 oktober 1956, waarbij 48 Israëlische Palestijnen werden vermoord door het Israëlische leger. Dat gebeurde toen de Suez-crisis was begonnen met een Israëlisch-Frans-Britse aanval op het Egypte van president Gamal Abdel Nasser. De Israëlische legerleiding had een uitgaansverbod voor alle Israëlische Palestijnen afgekondigd en bevel gegeven alle overtreeders dood te schieten. Toen de onwetende boeren van Kafr Qasem na hun werk op het land huiswaarts keerden werden ze genadeloos neergekogeld door de soldaten.

Gezien de mogelijkheid van een reeks onoverzienbare klachten heeft het Israëlische ministerie van Buitenlandse Zaken een waarschuwing gezonden naar beleidsmensen en verantwoordelijken in leger en veiligheidsdiensten. Niet alleen wat België betreft, maar ook andere Europese landen die het voorbeeld van Brussel zouden kunnen volgen. Er werd een lijst van te mijden Europese landen opgesteld, waar de mogelijkheid van een 'universele jurisdictie' bestaat. Naast België ook Groot-Brittannië en Spanje (waar rechter Balthasar Garçon een aanhoudingsbevel uitschreef tegen de Chileense ex-dictator Pinochet, dat in Groot-Brittannië werd uitgevoerd).

foltering

Ook Denemarken zou op de lijst staan omdat daar door sommigen wordt gepleit voor arrestatie van de nieuwe Israëlische ambassadeur als deze voet op Deense bodem zet. De man in kwestie is Carmi Gillon, een ex-chef van de Israëlische binnenlandse veiligheidsdienst Shin Beth, en in die functie verantwoordelijk voor het folteren van Palestijnen. In interviews met Deense media vóór zijn komst zei hij nog steeds voorstander te zijn van 'gematigde fysieke druk' - het Israëlische eufemisme voor foltering - een praktijk die inmiddels door het Hooggerechtshof werd verboden. Die uitspraken zorgden voor ophef in Denemarken en tot een verzoek bij minister van Buitenlandse Zaken, Shimon Peres, om iemand anders te sturen, wat Peres afwees. Volgens sommigen zou Gillon onder de Conventie tegen Foltering geen immuniteit genieten ondanks zijn diplomatieke paspoort.

Paul Vanden Bavière is uitgever van 'Uitpers. Webzine voor internationale politiek', te vinden op: <http://www.democratisch-links.be/uitpers>

televisie: Nur Masalha en Salman Abu-Sitta

Op zondagmiddag 16 september zal de Nederlandse Moslim Omroep (NMO) uitgebreid aandacht besteden aan de Palestijns-Israëlische kwestie en onder meer interviews uitzenden met dr. Nur Masalha (Palestijns historicus te Londen) en dr. Salman Abu-Sitta (in Koeweit woonachtige, Palestijnse expert op het gebied van de vluchtelingenproblematiek), die eerder dit jaar, op uitnodiging van het Nederlands Palestina Komitee, Nederland bezochten om in respectievelijk Den Haag en Amsterdam openbare voordrachten te houden.

NMO, 16 september, Nederland 1, tussen 12.00-13.00 u.

'Eindelijk gerechtig- heid, hoop ik'

een interview met Souad Srour al-Meri

Wim de Neuter

In de BBC-documentaire 'The Accused' over de rol, die de Israelische premier Ariel Sharon in september 1982 heeft gespeeld bij de slachtpartij in de Palestijnse vluchtelingenkampen Sabra en Shatila, zaten schokkende archiefbeelden.

De smalle steegjes van beide kampen lagen bezaaid met zwaar toegetakelde lijken van Palestijnse mannen, vrouwen en kinderen. Op een bepaald ogenblik toonde de BBC-reportage de hulpverleners die de lijken begonnen te bergen in één van de vele kleine vluchtelingenhuisjes. De muren vol bloedspatten. Een salon met zes levenloze, met kogels doorboorde lichamen. Het waren de vermoorde vader, broers en zusjes van Souad Srour al-Meri. Zij is één van de drieëntwintig Palestijnse en Libanese overlevenden van Sabra en Shatila, die in België een klacht hebben ingediend tegen de Israelische premier Ariel Sharon. Souad heeft inmiddels politiek asiel aangevraagd in België. Een ontmoeting.

Souad is moe. De voorbije weken heeft ze haar verhaal tientallen keren moeten vertellen. Negentien jaar na de gruwel van Sabra en Shatila – ze was toen 17 – heeft ze het emotioneel nog altijd heel moeilijk om te vertellen wat er precies met haar, haar familie, de burens is gebeurd in de steegjes van Shatila. Bij de slachtpartij verloor ze haar vader, drie broertjes (11, 8 en 3 jaar) en twee zusjes (7 jaar en 18 maanden oud). Zij zelf werd voor het leven verminkt. Ze loopt heel moeizaam op twee krukken.

vier dagen *horror*
'Woensdag 15 september 1982 hoorden

we de Israelische helikopters op zeer lage hoogte over de Palestijnse kampen vliegen. Dezelfde avond merkten we hoe de Israelische soldaten, die Sabra en Shatila omsingelden, lichtbommen begonnen af te vuren. Met die projectielen baadden de kampen 's avonds en 's nachts in het licht. Het was alsof het klaarlichte dag was. Donderdagavond, 16 september, gingen mijn broer Maher en ik enkele vrienden verwittigen en ze vragen om bij ons te komen overnachten. Op straat lagen overal lijken. Bij onze vrienden vonden we niemand. Ook hun schuilkelder was leeg. We haastten ons snel terug naar huis. We vonden één van onze buurmannen, die zwaar gewond op de grond lag. Hij vroeg om hulp, maar ik was niet in staat iets voor hem te doen. Deze zwaar gekwetste buurman vertelde ons dat de Falangisten al zijn dochters hadden meegevoerd. Thuis vertelden wij aan vader dat er een slachting aan de gang was. Hij besloot dat we allen in huis zouden blijven. Heel de nacht hebben we ons in huis verborgen gehouden. Vrijdagochtend klommen mijn broer Bassam en onze buurvrouw op het dak om te kijken wat er aan de hand was. De Falangisten kregen hen onmiddellijk in de gaten. Zij haastten zich snel van het dak af. Maar enkele minuten later bonkten de Falangisten al op onze deur. Mijn vader vroeg wie ze waren. 'Israeli's', schreeuwden ze, 'wij komen jullie huis doorzoeken'. Er ston-

den twaalf, dertien gewapende mannen voor de deur. Aan mijn vader vroegen ze wat hij bezat. Hij zei dat hij een beetje geld in huis had. Dat hebben ze meteen in beslag genomen. Zij eisten ook alle sierraden op. Zelfs de trouwring van mijn vader. Een van de mannen sloeg mijn vader zo hard dat heel zijn gezicht onder het bloed zat. Ik kwam tussenbeide en schreeuwde: 'Waarom slaan jullie een oude man?' Daarop sloegen ze mij ook tegen de grond. Wij moesten met zijn allen naar de andere kamer, op één rij met onze gezichten naar de muur. Toen begonnen ze te overleggen of ze ons zouden doden. Mijn jongste zusje, Chadia, (1,5 jaar oud) strekte haar armen en vroeg aan mijn moeder om haar op te pakken. Het kind was bleek van de angst. Plots openden de mannen het vuur. Chadia, mijn jongste zusje kreeg een kogel in haar hoofdje, Hajar (7 jaar) en onze buurvrouw waren op slag dood. Mijn drie broertjes Chadi (3 jaar), Farid (8 jaar) en Bassam (11 jaar) stierven ter plaatse. Mijn vader kreeg een kogel in de borst maar was niet onmiddellijk dood. Ik zelf werd ook neergeschoten en ik voelde mij helemaal verlamd. Mijn moeder en mijn zus Nihad (16 jaar) waren niet zo erg gekwetst. Mijn twee broertjes Maher (12 jaar) en Ismail (9 jaar) hadden zich verstopt in het toilet. Nadat de gewapende mannen vertrokken waren, vroeg ik aan mijn moeder om zo snel mogelijk met mijn zus en mijn twee overlevende broertjes weg te gaan en hulp te halen. Ik bleef bij mijn zwaar gewonde vader achter, tussen de bebloede lijken van mijn andere familieleden. Dat was het afschuwelijkste moment uit mijn leven. 'Anderendaags rond 10 uur in de ochtend kwamen drie van de gewapende mannen terug. Zij waren hun buit vergeten. Ze zagen dat ik nog leefde. Ze begonnen mij uit te schelden en te vernederen. Ze zeiden: 'Kijk wat we met jou gaan doen voor de ogen van je vader.' Toen begonnen ze mij één na één te verkrachten. Daarna vuurden ze in mijn rechterhand en vertrokken. Mijn vader was stervende. 'God sta mijn dochter bij', smeekte hij. Dat waren zijn laatste woorden. Later op de avond zijn ze nog eens teruggekeerd. Zij waren razend toen ze merkten dat ik nog steeds in leven was. Ze openden opnieuw het vuur. Ik werd aan het hoofd geraakt en verloor het bewustzijn. Het gemiauw van de katten, die rond de lijken draaiden heeft me die nacht opnieuw tot het bewust-

zijn gewekt. Met mijn ongeschonden hand trachtte ik alle lijken te bedekken. Maar dat lukte me niet. Zondagochtend, 19 september, kwamen de mannen weer. Ik verroerde me niet en deed alsof ik dood was. Later die ochtend heeft een Libanese soldaat mij gevonden. Hij zelf was op zoek naar familieleden. Ik begon luid te huilen. Maar al snel begaf mijn stem het. Ik kon niet meer praten. De soldaat bedekte mijn naakte lichaam met zijn jas en nam mij mee. Overal in Shatila zag ik de lijken liggen. De soldaat bracht me naar de post van het Rode Kruis, waar ze me onmiddellijk kunstmatig begonnen te beademen. Daarna brachten ze me naar een ziekenhuis, waar ik geweigerd werd. Uiteindelijk hebben ze me naar het Amerikaans universitair ziekenhuis van Beiroet gebracht.'

niemand hoeft nog te zwijgen

'Voor mij blijft het moeilijk dit gruwelverhaal steeds weer opnieuw te vertellen', zegt Souad. 'Maar niemand van ons hoeft nog langer te zwijgen. Alle overlevenden van Sabra en Shatila moeten hun verhaal doen. Ik had na 19 jaar niet veel hoop meer dat de verantwoordelijken van deze gruwel ooit nog vervolgd zouden worden. Ik was onmiddellijk bereid mee een klacht in te dienen. Ik was zelfs bereid overal ter wereld te gaan getuigen. Nog veel meer slachtoffers zullen in de nabije toekomst dezelfde stap zetten. Generaal Sharon is de eerste die verantwoording moet afleggen en met hem Elie Hobeika, de leider van de Falangistische milities, en een aantal huurlingen van het South Lebanon Army (SLA)' [de door Israël betaalde milite, die vorig jaar samen met het Israëlische leger Zuid-Libanon heeft moeten verlaten; red.].

Is ze dan niet bang voor wraakacties van de Falangisten, die nog steeds in Beiroet aanwezig zijn? 'Natuurlijk zijn wij bang. Vijanden blijven vijanden en ze kunnen je op ieder ogenblik weer kwaad doen. Maar dat mag ons niet beletten met deze zaak door te gaan.'

Voor de Palestijnse vluchtelingen blijft overleven in de kampen van Libanon een zware dagtaak. 'Ik probeer voor mijn moeder te zorgen. Met wat ambachtelijk werk tracht ik de eindjes aan mekaar te knopen. Ik probeer ook wat te schrijven. Maar in Libanon heb-

ben wij geen enkele toekomst', zegt ze. 'Voor de Palestijnen zijn er geen jobs. Op alle vlakken worden we gediscrimineerd. Wie ziek is moet niet hopen op aangepaste medische verzorging, want niemand van ons kan die betalen. Voor gehandicapten, zoals ik, is het nog moeilijker. Normaal zouden we in Libanon, na meer dan vijftig jaar, toch maatschappelijke en politieke rechten moeten krijgen. Maar we krijgen helemaal niets. De enige echte oplossing voor ons is de terugkeer naar Palestina. Dat leeft sterk onder alle Palestijnen in Libanon, zelfs onder de jongsten.'

geen toekomst meer in Libanon

Is die terugkeer op korte termijn haalbaar, wil ik weten. 'Misschien maakt mijn generatie dit niet meer mee. De volgende generatie wel. In ieder geval geloof ik niemand van ons in het zogenaamde vredesproces. Dat is loos gepraat. Israël wil geen vrede met ons. En alleen ons verzet zal hieraan iets veranderen. Ik kan het alleen maar herhalen: wij hebben geen toekomst in Libanon. Wij leven in onmenselijke omstandigheden. In Shatila leven zes tot zeven families in één klein huisje. Het is ons verboden om te bouwen en onze huizen te herstellen. Bouwmaterialen mogen de kampen niet in. Tientallen families hokken nu al meer dan vijftien jaar samen in de uitgebrande ruïne van het Gaza-hospitaal in de onmiddellijke omgeving van Shatila. De United Nations Relief and Works Agency (for Palestine Refugees) (UNRWA), heeft steeds minder middelen ter beschikking. De kwaliteit van de medische verzorging gaat zienderogen achteruit. De UNRWA helpt alleen nog mensen met heel ernstige ziekten. De andere moeten zich maar behelpen. Ook op het vlak van het onderwijs wordt het voor de Palestijnen met het jaar moeilijker. De UNRWA heeft alleen maar lagere scholen. Onlangs is er eindelijk een middelbare school geopend in Tripoli in Noord-Libanon. Maar dat is ruim onvoldoende. De Palestijnen die hun kinderen naar een middelbare school willen sturen, zijn aangewezen op de zeer dure Libanese scholen. Steeds meer Palestijnse kinderen krijgen geen fatsoenlijke opleiding meer.'

'Wij, Palestijnen in Libanon, leven voortdurend in de grootste onzekerheid. Al jaren gonst het van de geruch-

ten om de Palestijnse kampen in Beiroet (Sabra, Shatila en Bourj el-Barajneh) met de grond gelijk te maken. De Libanese overheid is ons liever kwijt dan rijk, zo veel is zeker. En wat moet er dan van ons? Gaan ze ons naar Syrië sturen? Moeten we terug naar het Zuiden van Libanon? Niemand weet het.'

een typisch Palestijnse familie

Souad komt uit een heel typische Palestijnse familie. Wie de vluchtelingenkampen in Libanon bezoekt treft heel wat Palestijnse gezinnen aan, die een gelijkaardig verhaal zullen vertellen. 'Mijn grootouders en ouders zijn afkomstig uit een dorp in de buurt van Safad, in Noord-Palestina. Toen ze in 1948 uit hun dorp werden verjaagd door de zionistische milities dachten ze dat ze maar enkele dagen, hooguit enkele weken op de vlucht zouden zijn. Ze waren ervan overtuigd dat ze weer snel naar hun dorp zouden terugkeren', zegt Souad. 'Inmiddels zit onze familie al 53 jaar in Libanon. Mijn grootouders aan vaders- en aan moederszijde waren boeren. Mijn beide grootvaders waren in de jaren dertig actief betrokken bij het Palestijnse verzet. Beiden waren trouwens oorlogsinvaliden. In 1948 was de familie van mijn vader naar Jordanië gevlucht. De familie van mijn moeder naar Zuid-Libanon. Later heeft de familie van mijn vader zich eveneens in Zuid-Libanon gevestigd. Ik ben er geboren. Mijn familie is verscheidene malen op de vlucht moeten gaan. Na de eerste invasie van het Israëlische leger in 1978 werd ons huis in het vluchtelingenkamp Rashedieh, in het uiterste zuiden van Libanon, platgebombardeed. Wij gingen op de vlucht naar het kamp Bourj el-Shamali en later naar het kamp Ain el-Hilweh, in de buurt van Saida [Sidon]. Uiteindelijk zijn we in Shatila terechtgekomen, waar de nachtmerrie van 16, 17 en 18 september 1982 mijn hele leven en dat van mijn familie heeft vernietigd.'

'Ik hoop echt dat onze klacht tegen Sharon eindelijk gerechtigheid zal doen geschieden. Want dit had al veel langer moeten gebeuren.'

Wim de Neuter is publicist te Brussel

de media: het eerste slachtoffer in de oorlog

Peter Beaumont, Brian Whitaker & Edward Helmore

Enkele weken geleden zaten leden van de Foreign Press Association (FPA) in Jeruzalem, na afloop van hun jaarlijkse bijeenkomst in het Inbal Hotel, met elkaar aan de borreltafel en spraken over het lastigvallen van journalisten die de *Intifada* verslaan. Er was veel om over te praten. Een paar dagen eerder was de bureau-chef van [het Amerikaanse weekblad] *Newsweek*, terwijl hij zijn werk deed in Gaza, door Palestijnen opgepakt. Hammer verklaarde later dat hij goed was behandeld en dat hij op een van de beste maaltijden onthaald, die hij ooit in het Midden-Oosten had gehad.

Wat de journalisten dwars zat, was niet zozeer Hammers korte detentie, als wel het feit dat het incident door Israël was aangegrepen om het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) te beschuldigen van het lastigvallen, bedreigen en doden van journalisten, tijdens het verrichten van hun werk nabij het strijdtoneel op de Westelijke Jordaanoever en in de Strook van Gaza.

De leden van de FPA waren zo vrij daar anders over te denken. Als er tijdens de huidige *Intifada* sprake was van enige intimidatie van journalisten, zo beklaagden zij zich, dan kwam die niet van de kant van de Palestijnen, maar van het Israëlische leger, dat zij ervan beschuldigden het vuur op hen geopend te hebben. Acht journalisten in evenzoveel maanden waren daarbij gewond geraakt, onder hen Associated Press-fotograaf Yolah Monakhov, CNN-bureau-chef Ben Wedeman en de Franse televisiecorrespondent Bertrand Aguirre. In elk van die gevallen had de

FPA een klacht ingediend. In elk van de gevallen weigerden de Israëlische autoriteiten te reageren.

Van dit lastigvallen gaat, aldus correspondenten, niet alleen een fysieke bedreiging uit. Het heeft ook een psychologische dimensie en komt zowel van officiële als van officieuze zijde. In het ergste geval riekt het naar de tactieken van Oostblok-landen ten tijde van de Koude Oorlog. Correspondenten waarvan de Israëlische autoriteiten menen dat zij buiten hun boekje zijn gegaan - onder hen de bekroonde correspondent van [het Britse dagblad] *The Guardian*, Suzanne Goldenberg - zijn bedreigd met het intrekken van hun werkvergunning.

Dossiers over vermeende anti-Israëlische vooringenomenheid zijn naar hun hoofdredacteurs gezonden en correspondenten die autoriteiten tegen de haren in hebben gestreken, beklagen zich erover dat zij doelwit geworden zijn van een vernederende door-

zoeking van hun baggage bij het verlaten van het land.

Op het officieuze vlak zijn de aanvallen op Goldenberg smeriger en verraderlijker geweest. In de joodse media is zij beschimpt als zijnde naïef, onervaren en als een 'zichzelf hatende jodin'. Goldenberg heeft zich gedwongen gezien haar email-adres te veranderen, nadat zij dagelijks met honderden klachten over haar verslaggeving werd gebombardeerd. Zij is niet de enige.

Begin juni is onder journalisten die van de *Intifada* verslag doen het gevoel belaagd te worden, nog verder versterkt, nadat de kantoren van de BBC in Jeruzalem een stortvloed van telefoontjes kregen, waarin mensen hun beklag deden over de inhoud van een aflevering van het programma *Panorama* [zie onder; red.]. Dat was een dag vóór het programma in zowel Groot-Brittannië als Israël vertoond zou gaan worden.

In de *Intifada* is inmiddels een nieuw front tot stand gekomen. Geconfronteerd met groeiende internationale kritiek over de aanpak van de Palestijnse volksopstand, hebben de regering-Sharon en haar bondgenoten in de invloedrijke pro-Israël lobby hun inspanningen opgevoerd tegen de internationale media die over de huidige crisis verslag doen. Nieuwsbureau's die volgens Israël buiten hun boekje gaan, worden ervan beschuldigd in het gunstigste geval pro-Palestijns, in het ergste geval anti-semitisch te zijn.

'Je hoeft alleen maar te kijken naar een paar zaken die in de internationale media over Israël worden gezegd', zo beklaagt zich een hoge Israëlische functionaris in het Ministerie van Informatie. 'Kijk alleen maar naar de

Spaanse media. Telkens wanneer zij over het Midden-Oosten spreken, hebben zij het over "een holocaust". Voor ons is dat vanzelfsprekend beledigend.'

'Wat ons dwars zit is het feit dat veel organisaties - vooral de persbureaus en de radio- en televisiezenders - in de Strook van Gaza en op de Westelijke Jordaanoever gebruik maken van Palestijnse *stringers* [assistenten die ter plaatse nieuws vergaren; red.]. Bijgevolg zijn wij van mening dat zij vooringenomen zijn.'

De BBC die er herhaaldelijk van is beschuldigd vooringenomen te zijn, is geschokt door de reactie van de Israëlische regering op de documentaire van *Panorama*, die goed gedocumenteerd het aandeel van Sharon in de massamoorden in de Palestijnse vluchtelingkampen Sabra en Shatila in Libanon in 1982 onder de loep neemt. Deze gaf destijds als minister van Defensie aan een met Israël verbonden christelijke militie toestemming de kampen binnen te gaan.

Slechts op basis van vooraf beschikbaar gesteld informatiemateriaal, is de BBC in de Israëlische pers beschuldigd van vooringenomenheid. In Londen heeft de Israëlische ambassade zich al beklagd bij het plaatsvervangend hoofd van de nieuwsafdeling van de omroep. Advocaten van de Israëlische leider hebben de BBC gesommeerd van de visie van Sharon op de zaak notie te nemen.

Hoewel sommige vormen van het lastigvallen van journalisten die te boek staan als 'vooringenomen' niet nieuw zijn, zeggen de betrokkenen dat het de intensiteit van zowel het lobbyen als van de intimidatie is, die is veranderd.

Al vele jaren hebben pro-Israëlische organisaties briefencampagnes georganiseerd, om zo te protesteren tegen artikelen en programma's, die hen niet aanstaan. Met de ontwikkeling van email heeft deze activiteit een enorme vlucht genomen. Websites zoals *honestreporting.com*, nemen individuele journalisten op de korrel en produceren voorgedrukte klagbrieven aan hun achterban, bedoeld om rond te sturen. Een *pro-forma* protestbrief tegen de nog uit te zenden documentaire over Sharon/Sabra & Shatilla staat al op hun website.

Honestreporting.com deelt ook onderscheidingen uit. Onlangs ging er een naar de hoofdredacteur van het Amerikaanse tijdschrift *New Republic*, Martin Peretz, 'die consequent achter Israël heeft gestaan', en een andere aan de eigenaar van de [Britse] *Daily* en de *Sunday Telegraph* en van de *Spectator*, Conrad Black, voor zijn uithalen naar 'rabiante anti-Israëlische' journalisten en regeringen.

Van de intensiteit van het lobbyen - zo geeft redacteur Alan Rusbridger van *The Guardian* toe, die net is teruggekeerd van een *fact-finding-mission* naar Israël - kan een niet te onderschatten effect uitgaan. 'Er zijn allerlei niet-gouvernementele en *ad hoc*-groepen die je bestoken met brieven waarin men zich beklagt over vermeende vooringenomenheid in je verslaggeving. Over het geheel genomen gaat het om niet serieus te nemen materiaal', zegt hij. Niettemin moet hij toegeven: 'Het wordt meegenomen in het bredere debat.'

'De pro-Israël lobby is daarbij zeer goed georganiseerd. De waarheid is dat zij betere toegang en meer invloed hebben in de media dan pro-Palestijnse lobbyisten.' Bovendien is het een lobby die - niettegenstaande de beschuldigingen van systematische vooringenomenheid in de media - over invloedrijke bondgenoten beschikt. De eerdergenoemde Conrad Black heeft zijn steun voor de Israëlische zaak nooit onder stoelen of banken gestoken, en heeft zijn echtgenote, de journaliste Barbara Amiel, erheen gezonden om er verslag te doen.

The Times heeft zich onder hoofdredacteur Peter Stothard in zijn berichtgeving in grote lijnen sympathiek tegenover Israël opgesteld - een opstelling die verantwoordelijk is geweest voor het vertrek van zijn Midden-Oostcorrespondent, Sam Kiley, die zich daarin - naar verluidt - niet kon vinden.

De druk van de pro-Israël lobby heeft zich het meest geconcentreerd op media-organisaties die, zo meent men, buiten hun boekje zijn gegaan. Tot die lobbygroepen in Groot-Brittannië behoort de Conservatieve Friends of Israel, die vooraanstaande journalisten voor lunches uitnodigt in het Lagerhuis. Voor degenen die werken voor

organisaties die gezien worden als vooringenomen kunnen dergelijke lunches hoogst onaangenaam zijn. Een van de leden is het Conservatieve parlementslid Gillian Shephard, die zich uitput uit te leggen dat Israël's, en de joodse gemeenschap in het algemeen, zich door de media lastig gevallen voelen. 'Laten wij niet uit het oog verliezen dat Israël zich belegerd voelt. En letterlijk is dat ook het geval. Dat verklaart de overgevoeligheid. Men heeft het gevoel dat er sprake is van vooringenomenheid en van een samenzwering. Men heeft het gevoel dat Israël's worden afgeschilderd als de aanstichters van de problemen en dat de historische context van de bedreiging van Israël wordt vergeten. Voorts is er het gevoel dat Israël - dat een klein eiland van democratie is tussen veel minder democratische burens - nooit genoeg krediet ontvangt voor wat zij tot stand heeft gebracht.'

Dit is een opvatting die zich niet tot Londen beperkt. In New York - met zijn grote joodse gemeenschap - wordt het zetten van vraagtekens in de pers bij de politiek van Israël zo ongeveer - ja feitelijk - gezien als een uiting van anti-semitisme en alles dat daarmee samenhangt. Thomas L. Friedman, de gevierde columnist van *The New York Times*, die regelmatig over het Midden-Oosten schrijft, heeft er geen twijfels over waarom het zo'n moeilijke plaats in de wereld is om over te schrijven. 'Dit is een beladen politieke omgeving', zo stelt hij. 'Iedereen wil je aan zijn of haar kant hebben en als dat niet lukt, dan branden ze je af. Dat geldt evenzeer voor de Arabische Wereld als voor Israël. Daartussenin is er niets. Het is nauwelijks denkbaar dat iemand zijn of haar arm om je heen slaat en zegt: "Hé joh, ik heb grote waardering voor je eerlijke en evenwichtige verslaggeving".'

uit: *The Observer* van 17 juni 2001

Peter Beaumont (Londen), Brian Whitaker (Jeruzalem) en Edward Helmore (New York) zijn redacteurs van *The Observer* (Londen).

vertaling: Koen Bos

Palestijnse media: eigen zwakheden en de macht van de Israelische PR-machine

Mirjam van den Berg

Binnen de huidige *Intifada* lijkt een tweede strijd te worden: die om de media. Media is macht en macht willen zowel de Israeli's als de Palestijnen. Toch uiten vooral de laatsten steeds vaker scherpe kritiek op de berichtgeving in de Westerse pers. Journalisten zouden slechts aandacht hebben voor officiële ontmoetingen en bomaanslagen. Bovendien wordt het Westen gemanipuleerd door de Israeli's wat een gekleurde verslaggeving oplevert, zou luiden de verwijten. Maar wat doen de Palestijnen zelf om hun stem te laten horen?

Weinig, vindt Salam Ahmad Musleh. De 23-jarige studente televisiejournalistiek aan Bir Zeit Universiteit (nabij Ramallah) is van mening dat het anders moet, en snel ook. 'De Palestijnse media zitten fout. Het is in de eerste plaats aan hén om te laten zien wat er werkelijk gebeurt binnen de Palestijnse gebieden. Mensen zijn uit hun land verdreven en willen hun rechten terug, dat moeten Palestijnse journalisten de wereld laten zien. In plaats daarvan vragen ze om medelijden. Een gemiste kans. Laat ze eerst hun eigen berichtgeving maar eens

aanpassen alvorens het Westen te bekritisieren.'

oppervlakkig Makkelijker gezegd dan gedaan, want de Palestijnse pers is verre van onafhankelijk. Het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) legt de media in de autonome gebieden beperkingen op en in Jeruzalem heerst een militaire censuur. 'Aan diepgaande onderzoeksjournalistiek is een groot gebrek', stelde Ghasan Khatib al in 1997 in *The Jerusalem Times*.⁽¹⁾ Khatib, directeur van het Jerusalem Media and Communication

Center, wijt dit vooral aan sociale en financiële middelen. 'Toen de krant *al-Quds* een kritisch stuk over de Hamas tijdens de eerste *Intifada* plaatste, dreigde de beweging alle exemplaren in bepaalde gebieden te verbranden. Ook FATAH is niet vies van dit soort acties. Bovendien moeten bepaalde gedragscodes gerespecteerd worden teneinde sommige families niet voor het hoofd te stoten.'

'Palestijnse journalisten zijn zelf ook verantwoordelijk voor het uitblijven van onderzoeksjournalistiek', gaat Khatib verder. 'Mensen zijn niet bereid veel moeite, tijd en geld in verhalen te steken. De kranten, met uitzondering van *al-Quds*, krijgen subsidie van politieke partijen. Er is geen onderlinge commerciële wedloop. Ze proberen geld uit te sparen door dure journalistiek, wat onderzoeksjournalistiek is, te vermijden. Ze gaan alleen op het gebied van politiek de concurrentie met elkaar aan. Ze geven de werkelijkheid weer op de manier die de hen subsidiërende partij het beste uitkomt. Wie oppervlakkig blijft, is verzekerd van geld.' Khatib is ervan overtuigd dat wanneer de kranten volgens een marktprincipe zouden werken, er meer onderzoeksjournalistiek in Palestina zou bestaan.

Ongewenst gevolg van de verstrengeling van politiek en pers is het feit dat Palestijnen een vlucht tot de Israelische media nemen. Khatib: 'De Palestijnse media hebben gefaald. Ze komen niet met vernieuwende verhalen en verliezen daarmee publiek. Dat is alle propaganda zat en neemt een kijkje bij de Israeli's. Ze weten dat ze door de Israelische pers slecht afgeschilderd worden, maar vinden er wel wat ze zoeken: nieuws.'

Naast censuur van bovenaf is ook zelfcensuur een bekend verschijnsel in Palestina. Het is moeilijk te zeggen om hoeveel gevallen het precies gaat, maar dat het voorkomt, staat vast. Doel is vrijwel altijd bescherming van het Palestijnse volk. Journalisten schrijven opzettelijk niet over zaken als corruptie, om de Palestijnen geen hekel aan zichzelf te laten krijgen. Een volk dat al zoveel te verduren heeft van buitenaf, moet niet ook nog eens een keer van binnen uit aangevallen worden, zo redeneren zij.

details

Maar lang niet alles wat uiteindelijk uitgezonden of gepubliceerd wordt, kan op tevredenheid rekenen. Musleh: 'Ik stoor me er erg aan dat de Palestijnse pers zich niet goed uit weet te drukken. Wij Palestijnen moeten zorgen dat we overal even goed, zo niet beter in zijn dan de Israeli's. Zij hebben een enorme voorsprong wat betreft kennis en middelen op het gebied van berichtgeving. Onze verslaggeving moet daarom duidelijk en veelzeggend zijn. Aan alle details moet gedacht worden: de lengte van een bepaald item, de woordkeuze, zelfs de achtergrond is van belang. Op dit moment is een groot deel van de Palestijnse journalistieke bijdragen niet toegankelijk voor het Westen. Geen wonder dat dat steeds met Israelische beelden en standpunten komt; van die kant is er veel meer materiaal beschikbaar. De Israeli's zijn als het ware "hofleverancier" bij grote persbureaus als Associated Press. Hierdoor kunnen ze direct invloed uitoefenen op de Westerse media en, in het verlengde daarvan, de publieke opinie voor zich winnen.'

Media-analisten en politieke raadsleden delen Musleh's vrees. Het staat onomstotelijk vast dat er schendingen van de mensenrechten plaatsvinden in de Palestijnse gebieden, maar toch lukt het de Palestijnse pers niet de internationale aandacht te trekken en vast te houden. Israël, aan de andere kant, heeft geïnvesteerd in een team van analisten en *spin doctors* en plukt daar nu de vruchten van. Tijd is kostbaar in medialand en iedere minuut extra zendtijd voor Israël is een mogelijke sympathisant erbij. Met een PR-machinerie die op volle toeren draait, maakt Israël het de Palestijnen extra moeilijk toegang tot de internationale pers te krijgen, daarmee hun eigen belangen en leger beschermend.

'Zelfs als ze de mogelijkheid krijgen de internationale aandacht te trekken, maken de Palestijnse media er nog geen gebruik van', wanhoopt Khatib. 'Ik verwacht niet gelijk dat ze de mediastrijd winnen, maar ze kunnen zich op z'n minst profileren.' Als voorbeeld noemt Khatib in *The Jordan Times* de Camp David onderhandelingen van afgelopen zomer.⁽²⁾ De Israelische afvaardiging had twintig mediaadviseurs meegenomen, de Palestijnen

hadden niemand bij zich die gespecialiseerd was in het omgaan met de media.

onbetrouwbaar

Een groot nadeel voor de Palestijnse media is hun beperkte mobiliteit. Journalisten uit de Westelijke Jordaanoever konden geen direct verslag leveren van de bomaanslag in Netanya, omdat ze daar niet konden komen. Door de verschillende identiteitsbewijzen zijn mensen aan een bepaald gebied gebonden, dat ze niet mogen verlaten. Wie dit wel probeert en aangehouden wordt, kan rekenen op drie maanden cel. 'Het is makkelijker tien Palestijnen te interviewen dan één Israeli bereid te vinden mee te werken', verzucht Musleh. 'De informatie die de persvoorzitter van het Israelische leger geeft, is niet betrouwbaar, en soldaten bij checkpoints mogen niet met de pers praten. Er zijn *sowieso* nog maar weinig Israeli's die met Palestijnen willen praten. Als ik voor een item Israelische bronnen nodig heb, ben ik aangewezen op de BBC of CNN. Het is maar de vraag hoe objectief dat is.'

Volgens *Ha'aretz*-redactrice Amira Hass zijn journalisten per definitie niet objectief. 'Ieder mens is een product van zijn of haar persoonlijke geschiedenis, normen- en waardenpatroon. Gemaakte keuzes geven blijk van subjectiviteit en dat geldt voor journalisten net zo goed. Mijn collega moet nu in dienst. Kan hij later echt nog objectief over militairen schrijven?' De journaliste, die als één van de weinige Israeli's in Ramallah woont, laat in *Ha'aretz* het Palestijnse leven van alledag zien. 'Je moet je steeds afvragen wat je rol als journalist is. Wil je de realiteit kopiëren of controleren? De eerste taak van een journalist is volgens mij het controleren van machtscentra. Er wordt in de Israelische pers maar weinig over de Palestijnse macht geschreven. Ik had al snel door dat ik door mijn artikelen het vredesproces niet kon beïnvloeden, maar ik kan Israeli's wel laten zien wat er in de Palestijnse gebieden gebeurt. Ook ik moet daarin keuzes maken. Ik heb gekozen voor de gewone man op straat. Iemand die alles om zich heen kapot ziet gaan en zelfs voor een ziekenhuisbezoek toestemming van instanties moet hebben.'

In de loop der tijd heeft Hass door schade en schande geleerd voorzichti-

ger met haar bronnen om te gaan. 'Zeker voor die gewone man op straat is het van belang dat ik soms inbind. Toen ik in Gaza woonde, heb ik eens een verhaal geschreven waarin één van mijn bronnen zich kritisch uitliet over de toenmalige situatie. Een tijdje na de publicatie kreeg ik te horen dat hij door die uitspraken ongeveer al zijn vergunningen en permissies verloren had en op de zwarte lijst geplaatst was. Die man heeft nu geen leven meer en dat is nooit mijn bedoeling geweest. Sindsdien schrijf ik nog maar twee namen voluit: Arafat en Allah. Ja, ook ik "doe" dus aan zelfcensuur.'

Toch betekent dit geen vanzelfsprekende plaatsing van haar artikelen. *Ha'aretz* denkt te veel aan haar doelgroep en plaatst wat de mensen willen lezen. Zeker in het begin werden mijn artikelen niet serieus genomen. Werd er besloten dat de voorpagina nieuws over de Intifadah moest brengen, dan kreeg mijn artikel een plaatsje op pagina zeven. Opiniestukken en achtergronden mocht ik doen, maar nieuwsberichten lieten ze liever aan iemand anders over.'

frustratie

Hass gaat verder: 'Het is frustrerend dat de krant soms niet naar mijn mening wil luisteren en ik zo naar de achtergrond verdwijn. Als ik over de vermoorde Palestijnse kinderen schrijf, krijg ik steevast het verwijt dat ik geen aandacht besteed aan de Israelische kinderen die om zijn gekomen. Maar een collega die juist alleen over die kinderen schrijft, krijgt geen kritiek. Het lijkt af en toe wel of Israeli's vinden dat iemand met een steen doodgeschoten mag worden. Ik probeer die frustratie maar om te zetten in energie, want het hoort nu eenmaal bij het leven. Ik voel me bevoordeeld dat ik tussen twee culturen leef en de waarden in het leven uit kan drukken. Tijdens mijn verblijf in Gaza heb ik hele goede contacten opgebouwd met de mensen die daar wonen. Van bijna iedereen die ik sprak, kende ik wel een familielid of kennis. Die contacten zijn een enorme verrijking voor me geweest. Voor mij staan ze gelijk aan drie academische titels.'

Van (internationale) contacten moet ook de Palestijnse pers het hebben, al wordt dat steeds moeilijker nu geregeld het post- en geldverkeer met en

vanuit het buitenland geblokkeerd wordt en de douane op luchthavens steeds strengere controles uitvoert. Eind mei organiseerde het InterKerkelijk Vredesberaad (IKV) samen met de Palestijnse jongerenorganisatie PYALARA een studiereis naar de Palestijnse gebieden voor jonge Westerse journalisten in het kader van de Euro-Arabische dialoog. PYALARA, die de jongerenkrant *The Youth Times* uitgeeft, wilde met deze reis meer bewustwording creëren. Hoofdredactrice Hania Bitar: 'Jonge mensen zijn nieuwsgierig, staan open voor nieuwe contacten en zitten nog niet vastgeroest in een bepaald patroon. In één week hebben we ze kennis laten maken met het Palestijnse leven van alledag. Hun ervaringen worden allereerst in *The Youth Times* geplaatst, maar we hopen ook dat ze

de media in hun eigen land benaderen.' Bitar vindt de studiereis een geslaagd experiment, dat zeker voor herhaling vatbaar is.

Ook op de Bir Zeit Universiteit wordt in de jeugd geïnvesteerd. Musleh: 'Alle journalistiekstudenten krijgen speciale lessen in objectieve berichtgeving. Nu zie je vaak dat dode Palestijnen óf terloops in een bijzin vermeld worden om het volk niet ongerust te maken, óf als martelaar alle voorpagina's halen. Israeli's die het leven lieten worden als schoften omschreven waar er maar beter zo min mogelijk van kunnen zijn. Dat moet anders. Ik hoop dat de media op een dag berichten dat er twee doden zijn gevallen: een Israeli en een Palestijn, met daarna een precieze reconstructie van de gebeurtenis.

Pas als dat eenmaal mogelijk is, kan er volgens mij vrede komen.'

noten

- 1 Toine van Teeffelen: 'Spotlight on media. The Press: Mirror of Mindset'; in *The Jerusalem Times* van 24 oktober 1997.
- 2 Owen Clegg: 'Lack of sustained media message costs Palestinians international public support'; in *The Jordan Times* van 24 april 2001.

Mirjam van den Berg is tweedejaars journalistiekstudente aan de Hogeschool van Utrecht. Eind mei nam zij deel aan de studiereis naar de Palestijnse gebieden.

de onderdrukking van de Palestijnen in filatelistisch perspectief

Avo Kaplanian

De Oslo-Akkoorden hebben niet tot een Palestijnse staat geleid, wel tot enkele symbolen ervan: een vlag, een paspoort en een postzegel. Ooit zei Yasser Arafat: 'Ik zal Israel bestrijden al is het niet meer dan een postzegel groot.' Palestina is nu nog niet eens een postzegel groot en op de nieuwe Palestijnse postzegels staat slechts '*Palestinian Authority*' wat niet hetzelfde is als '*Palestine*'. Ook op het gebied van de postzegels leert de zionistische ideologie dat Palestina niet bestaat. Er bestaat alleen *Eretz Israel* (Het Land Israel).

Dat de Palestijnen lijden onder het juk van zionisme en bezetting is bekend, maar dat de onderdrukking zich ook uitstrekt tot de wereld van de postzegels, de posterijen en de filatelie weet niet iedereen. In dit artikel probeer ik enige aspecten daarvan te belichten en aan de hand van enkele voorbeelden te laten zien hoe de zionisten, c.q. de Israeli's niets nalaten om te laten zien wie er in deze kleine wereld de baas is en wie er de spelregels bepaalt.

Ik begin met een voorbeeld dat teruggaat tot het jaar 1920. In dat jaar en in de periode erna, onder het Britse mandaat, tot 1947, het jaar van de Verdelingsresolutie, werd een serie van 11 postzegels door de Engelsen uitgegeven met de opdruk '*Palestine*' in het

afbeelding 1
De proef 'postzegel'
met het opschrift
א"י פלשתינה
(Het Land Israel,
Palestina).

afbeelding 2
De uitgegeven postzegel
met het opschrift
פלשתינה א"י
(Palestina, Het Land
Israel).

Arabisch, Engels en Hebreeuws. Deze postzegels waren bestemd voor het Mandaatgebied Palestina dat door de Engelsen werd beheerd. Twee opmerkelijke feiten gingen gepaard met deze uitgifte. Ten eerste, het Arabische woord 'FALASTIN' was aanmerkelijk kleiner dan het Engelse en het Hebreeuwse. Ten tweede, de proeven van de opdrukken lieten zien dat de Hebreeuwse tekst luidde: 'E.I. Palestina', dat willen zeggen 'Eretz Israel Palestina'. Deze tekst was afkomstig van de zionisten, die er toen al van uitgingen dat Palestina het land Israel was. Pas na enig protest van de zijde van de Palestijnen is deze tekst gewijzigd in 'Palestina E[retz] I[srael]'. Dus de afkorting voor 'Het Land Israel' bleef gehandhaafd. Alleen werd deze nu achter in plaats van voor het woord 'Palestina' geplaatst (zie de afbeeldingen 1 & 2).

Gedurende de Israelische bezetting tot de Oslo-Akkoorden (vanaf 1993) spraken de Israëli's van 'clandestiene post' als ze het hadden over de briefwisseling tussen de Bezette Gebieden en de Arabische landen. Aangezien er geen

postale diensten bestonden tussen deze twee werelden, werden brieven op twee manieren verzonden. Aanvankelijk spontaan door individuen en later in meer georganiseerde vorm. Eerst door privé couriers via de Adam- en Allenby-bruggen tussen de Westelijke Jordaanoever en Jordanië, later via reisagentschappen (afbeelding 3). De tweede manier om

landen te versturen was dit te doen via een derde land, zoals Engeland of Cyprus. Dat ging als volgt: een voor iemand bestemde brief werd in een aan hem of haar geadresseerde envelop zonder postzegel maar met bijvoeging van een internationale coupon in een tweede envelop verzonden aan bijvoorbeeld de 'London Postmaster'. In Londen werd dan de originele brief voorzien van een Engelse postzegel verzonden naar de plaats van bestemming. De betaling van deze dienst geschiedt middels de internationale coupon (afbeelding 4).

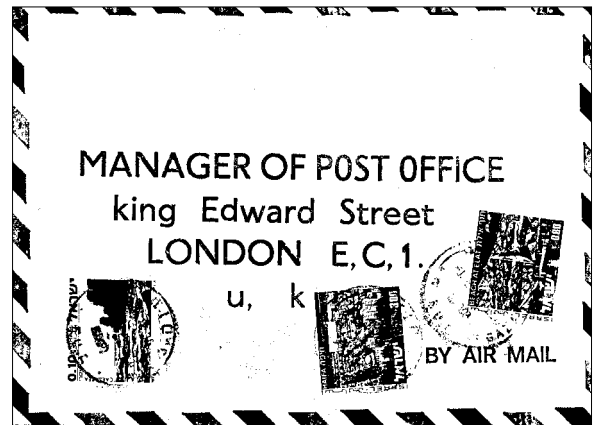
Nadat, sinds het eerste Akkoord van Oslo, Gaza en Jericho waren overgedragen aan het Palestijns Nationaal Gezag (PNA) en er daarna in een tweede akkoord opnieuw kleine gebieden op de Westelijke Jordaanoever onder Palestijns gezag waren gekomen, kon het komen tot eigen Palestijnse postzegels die door Israel erkend werden, evenals, een jaar later, door de Universele Postale Unie. Dit laatste is opmerkelijk

afbeelding 5
De uitgegeven postzegels met de oorspronkelijke waarde in Mils.

afbeelding 3
Een zogenaamde 'clandestiene' brief, afkomstig uit een Arabisch land, verzonden op de Allenby Brug, naar Gaza en voorzien van een sticker van de al-Halabi Travel Compagny in Amman, Jordanië.

afbeelding 4
Een envelop verzonden uit Gaza naar de 'Manager of Post Office' in Londen. Daarin bevond zich een geadresseerde envelop, die naar een ander Arabisch land doorgestuurd moest worden.

omdat de zegels geen land vermelden. In plaats van het woord 'Palestina', wat niet mocht van Israel, staat er 'Palestinian Authority' op gedrukt. Ook toevoeging van het woord 'National' tussen 'Palestinian' en 'Authority' kon niet door de beugel. De eerste twee series vermeldden de waarde in 'Mils'. Ook dit mocht niet omdat dat zou kunnen verwijzen naar het oude Palestina. Deze zegels moesten dus worden voorzien van de 'Fils'-aanduiding, aanvankelijk door kleine ronde handstempels en later, om dit nog duidelijker zichtbaar te maken, werden de betreffende zegels voorzien van een zwarte balk over het woord 'Mils' met daarnaast het woord 'Fils' naast de numerieke waarde (afbeeldingen 5-7).

Tot november 1995 mochten deze postzegels alleen voor lokale post in en tussen de Autonome Palestijnse Gebieden, niet voor post naar Israel en

afbeelding 6

Dezelfde postzegels voorzien van ronde handstempels met de waarde in Fils.

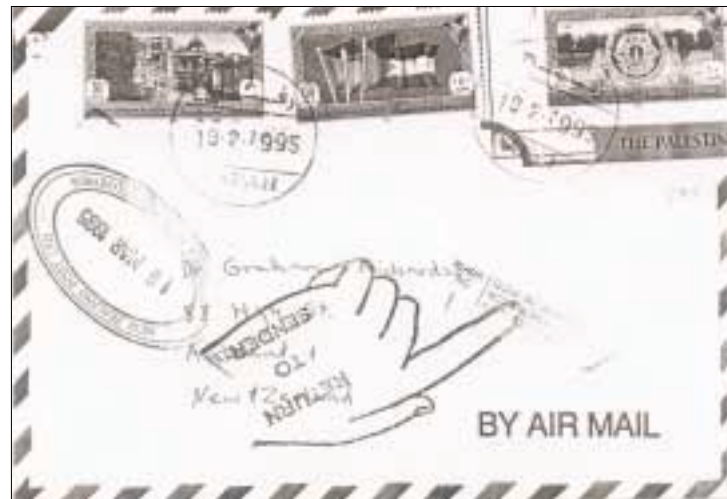

afbeelding 7

Dezelfde postzegels met een zwarte balk over het woord Mils, waarnaast het woord Fils is afgedrukt.

de rest van de wereld, gebruikt worden. Alle post met andere bestemming werd teruggezonden naar de afzender (afbeelding 8). Een bijzondere vorm van onderdrukking en pesterij betrof het als

aan het oude Palestina herinnerde zoals het woord 'Mils', in plaats van 'Fils'. Brieven met zulke 'ongeldige' postzegels werden teruggezonden naar de PNA, die deze postzegels moest bedek-

afbeelding 8

Een brief gepost in Rafah op 18 februari 1995 naar Auckland, Nieuw-Zeeland, die is geretourneerd.

'ongeldig' verklaren van PNA-zegels die op enigerlei wijze het woord 'Palestine' droegen of iets dat

ken met een wit stukje papier (sic) en dat vervolgens met de hand afstempe-len met de tekst 'Palestinian Authority' (in het Arabisch en het Engels) en 'Postage Paid' (afbeelding 9). Pas daarna mocht zo'n brief naar de plaats van bestemming verzonden worden.

Alhoewel de PNA-postzegels een waarde-aanduiding in Fils hebben, vindt de werkelijke betaling en afrekening plaats in Israelische munt aangezien de PNA geen eigen munt mag hebben. Zo moeten de Palestijnen ondanks de aftocht van de bezetters uit de autonome gebieden voelen wie er werkelijk de lakens uitdelen.

afbeelding 9

Een envelop verzonden van Halhoul, via Bethlehem, naar San Francisco op 6 juni 1997, gefrankeerd met drie postzegels. Twee daarvan zijn 'ongeldig' verklaard. Zij moesten afgedekt worden met wit papier en worden voorzien van de met de hand afgestempelde tekst 'Palestinian Authority, Postage Paid'.

Avo Kaplanian is een in Nederland woonachtige Palestijn.

vermeldenswaard is de volgende recente publicatie:

Palestinian History in Postage Stamps Collection of Nader Khairiddine Abuljebain; Beiroet [Institute for Palestine Studies, and Welfare Association] 2001; 436 pp.; prijs 80 dollar